

Konjunkturläget

Juni 2002

Utgiven av
Konjunkturinstitutet
Stockholm 2002

Konjunkturinstitutet (KI) gör analyser och prognoser över den svenska och internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. Rapporten publiceras fyra gånger per år, i mars, juni, augusti och november. *The Swedish Economy* är motsvarande rapport på engelska. *Analysunderlag* publiceras i anslutning till Konjunkturläget (inte i juni) och består av ett omfattande sifferunderlag i tabellform.

I serien *Specialstudier* publiceras rapporter som härrör från utredningar eller andra externa uppdrag. Forskningsresultat publiceras i serien *Working Paper*. Av dessa publiceras vissa i internationella vetenskapliga tidskrifter och utges då på nytt under beteckningen *Reprints*. Rapporter i dessa tre serier kan beställas utan kostnad. Flertalet publikationer kan också laddas ner direkt från konjunkturinstitutets hemsida, www.konj.se.

Konjunkturinstitutet
Kungsgatan 12-14
Box 3116
SE-103 62 Stockholm
Telefon: 08-453 59 00, Telefax: 08-453 59 80
E-post: ki@konj.se, Hemsida: www.konj.se

ISSN 0023-3463
ISBN 91-89226-32-1

Förord

I Konjunkturläget juni 2002 presenteras en prognos av den ekonomiska utvecklingen 2002–2004 i Sverige och i omvärlden. I ett särskilt avsnitt jämförs den innevarande prognosen med den bedömning som presenterades i mars 2002.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Hans Lindberg. Beräkningarna avslutades den 13 juni 2002.

Ingemar Hansson
Generaldirektör

Sammanfattning

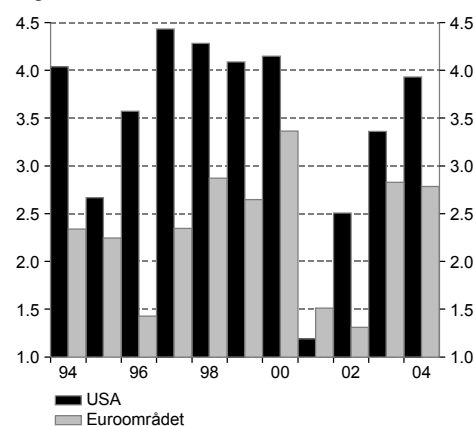
Inflationen sjunker tillbaka ytterligare till följd av det låga resursutnyttjandet. Men tillväxten är nu på väg att ta fart. BNP bedöms öka med 1,7 procent i år, 2,7 procent 2003 och 2,3 procent 2004. Sysselsättningen minskar i år innan den vänder. Åtgärder kan behövas för att de statliga utgifterna inte ska överstiga utgiftstaket.

Världsekonomin är på väg upp ur lågkonjunkturen (se diagram 1). Tillväxten skjuter fart efter sommaren och bedöms uppgå till ca 3 procent 2003–2004 i OECD-området. Fjol-årets expansiva ekonomiska politik bidrar starkt till återhämtningen. Den amerikanska ekonomin växer nu något snabbare än väntat till följd av en fortsatt stark privat konsumtion. Det tidigare fallet i investeringarna har avtagit och tillväxten får draghjälp av att lageravvecklingarna snart är klara. Konjunkturbilden har även ljusnat något i euroområdet där återhämtningen leds av de exportinriktade delarna av industrin.

Den svenska BNP-tillväxten bottnade i slutet av 2001 och är på väg uppåt (se diagram 2). BNP-tillväxten bedöms dock stanna vid 1,7 procent i år till följd av den svaga utvecklingen under slutet av 2001, en fortsatt lageravveckling fram till sommaren och en stigande import under slutet av året. Hushållens konsumtion ökar redan nu i en snabbare takt på grund av en expansiv finanspolitik och ett mer positivt stämningsslag. Den svenska exporten har utvecklats starkare än vänta det senaste halvåret och kommer att ta fart ytterligare när tillväxten i omvärlden och efterfrågan på telekomprodukter tilltar 2003. Tillsammans med höga investeringar till följd av utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefonnät bedöms detta medföra att den svenska BNP-tillväxten ökar till 2,7 procent under 2003. Tillväxten växlar ner till 2,3 procent under 2004, bl.a. till följd av en mindre expansiv ekonomisk politik som dämpar konsumtionsutvecklingen.

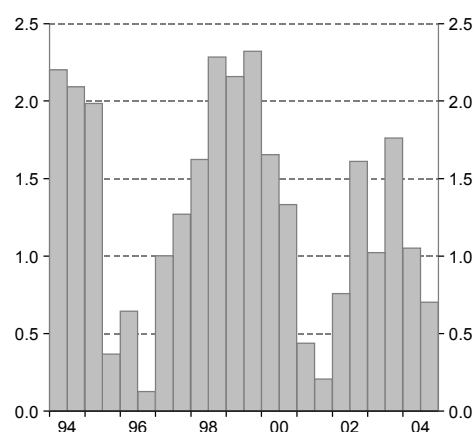
Sysselsättningen utvecklades starkt i början av förra året trots den vikande efterfrågeutvecklingen. Det finns därför en överbemanning inom företagen och en press att reducera personalstyrkan för att förbättra produktiviteten. Sysselsättningen är nu på väg att minska och arbetslösheten stiger till 4,2 procent i år. Sysselsättningen börjar öka mot slutet av 2002 med viss eftersläpning i förhållande till efterfrågeutvecklingen.

Diagram 1 BNP i USA och Euroområdet

Källor: US Department of Commerc och Eurostat.

Diagram 2 BNP i Sverige
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2000	2001	2002	2003	2004
BNP till marknadspris	3,6	1,2	1,7	2,7	2,3
Bytesbalans ¹	3,3	3,2	3,0	2,6	2,8
Sysselsättningsgrad ²	77,2	78,2	77,8	77,6	77,6
Öppen arbetslöshet ³	4,7	4,0	4,2	4,1	4,0
Timlön	3,7	4,3	3,9	4,0	4,1
Produktivitet i näringslivet ⁴	2,6	0,7	3,1	3,4	2,7
KPI, dec-dec	1,4	2,9	2,1	1,9	2,4
UND1X, dec-dec	1,3	3,4	1,9	1,6	2,1
Offentligt finansiellt sparande ⁵	3,7	4,8	1,6	1,7	2,0
Reporänta ⁶	4,00	3,75	4,25	4,50	4,75
10-årig statsobligationsränta ⁶	4,9	5,2	5,7	5,8	5,8
TCW-index ⁶	128,0	138,6	132,4	128,6	124,9

¹ I procent av BNP.

² Reguljär sysselsättning i procent av befolkningen, 20–64 år.

³ I procent av arbetskraften.

⁴ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

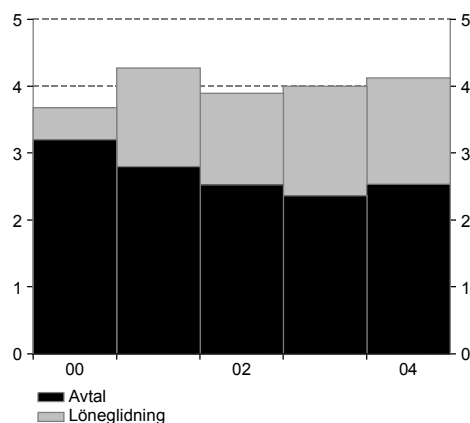
⁵ I procent av BNP.

⁶ Vid årets slut.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

Diagram 3 Timlön, avtal och löneglidning

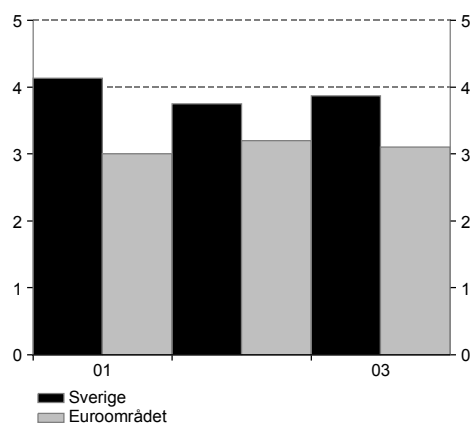
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Medlingsinstitutet.

Diagram 4 Timlön i näringslivet

Procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Lönerna ökade med 4,3 procent 2001, vilket var snabbare än väntat. Sysselsättningen ökade starkt 1999–2001 och löneglidningen blev förhållandevis hög i de delar av ekonomin som berördes sent av konjunkturavmattningen. Bristtalen på arbetsmarknaden började dock falla på bred front förra våren och löneglidningen har nu mattats. Det finns fortfarande en viss överbemanning i företagen och sysselsättningen sjunker. Löneglidningen bedöms därför fortsätta avta. Samtidigt ger de befintliga treårsavtalen lägre påslag 2002–2003. Löneökningstakten bedöms därför minska till 3,9 procent i år. Nästa år då vändningen i konjunkturen når arbetsmarknaden beräknas lönerna öka med 4,0 procent och med 4,1 procent 2004 (se diagram 3). Lönerna ökar därmed snabbare i Sverige än i euroområdet (se diagram 4), vilket på sikt kan urholka konkurrenskraften.

Mot bakgrund av den nu vikande sysselsättningen och betydelsen av en hög sysselsättning av bl.a. demografiska skäl är en lägre löneökningstakt samhällsekonomiskt önskvärd. Detta skulle öka Riksbankens utrymme för en fortsatt expansiv penningpolitik, och på så sätt förbättra förutsättningarna för ytterligare sysselsättningsökningar.

Inflationsuppgången under förra året kan till en del förklaras av tillfälliga effekter som nu faller ur tolv månaderstalen. Den resterande delen av inflationsuppgången hänger samman med den snabba efterfrågetillväxten 1999–2000 och den då tilltagande bristsituationen på arbetsmarknaden. Trycket på de tillgängliga resurserna har dock minskat till följd av konjunkturavmattningen. Resursutnyttjandet ökar igen till hösten när tillväxten tar fart, men produktionsgapet

bedöms fortfarande inte vara slutet nästa år. Löneökningarna bedöms avta samtidigt som produktiviteten växer snabbare. Inflationen hålls dessutom tillbaka av en apprecierande krona. Mot den bakgrunden bedöms inflationen vara i linje med Riksbankens inflationsmål redan i slutet av 2002 (se diagram 5).

Under 2003–2004 bedöms efterfrågan växa snabbare än den potentiella produktionen, som beräknas öka med ca 2,1 procent per år i genomsnitt under perioden 2001–2004. Arbetsmarknadsläget blir stramare och den öppna arbetslösheten sjunker. På sikt leder en sådan utveckling till ett tilltagande inflationstryck. För att undvika att detta medför en inflationstakt över målet framstår det i nuläget som motiverat att i slutet av 2003 och början av 2004 höja reporäntan till 4,75 procent.

Den vikande konjunkturen under fjolåret börjar nu tillsammans med den expansiva finanspolitiken försvaga de offentliga finanserna. Under 2002 och 2003 bedöms det offentliga sparandet uppgå till 1,6 respektive 1,7 procent av BNP. Med hänsyn till att resursutnyttjandet är något lägre än normalt bedöms dock det offentliga sparandet vara i linje med regeringens mål om ett överskott på två procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Under 2004 väntas också det offentliga sparandet stiga till 2,0 procent av BNP till följd av stigande resursutnyttjande och växande skattebaser.

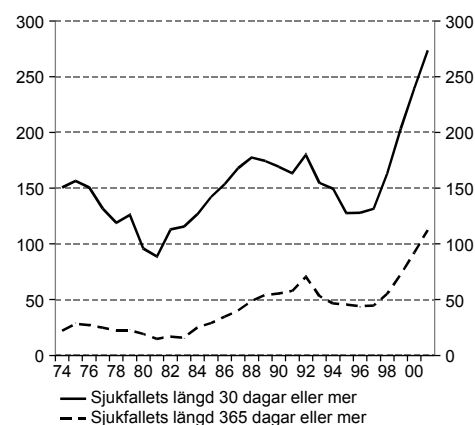
De statliga utgifterna har ökat snabbt till följd av konjunkturförsvagningen 2001 och en stigande sjukfrånvaro (se diagram 6). Utgiftstaken, som lagts fast av Riksdagen, bedöms därför överskridas med omkring 5 miljarder kronor 2002, 14 miljarder kronor 2003 och 9 miljarder kronor 2004. Om regeringen gör en liknande bedömning kommer sannolikt åtgärder att vidtas som bromsar utgiftsutvecklingen. Det skulle innebära att det finansiella sparandet stärks samtidigt som det framtida skattesänkingsutrymmet ökar. Utrymmet skulle dock inte bli tillräckligt för att kunna slutföra det "fjärde steget" i den inkomstskattereform som innebär full kompensation för den allmänna egenavgiften till pensionssystemet. Utöver utgiftsnedskärningar skulle det krävas en nedjustering av sparmålet för 2003 till 1,7 procent av BNP. Ur strikt konjunkturpolitisk synvinkel är en finanspolitisk lättnad inte särskilt angelägen 2003 eftersom tillväxten ändå beräknas bli hög.

Diagram 5 UND1X
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 6 Antal sjukskrivna vid slutet av året
Tusental

Källa: Riksförsäkringsverket.

Innehåll

Konjunkturprognos	11
Internationell ekonomi	13
Finansiell ekonomi.....	29
Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi.....	33
Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser	51
Offentliga finanser	69
Prognosjämförelse.....	83

Fördjupning och faktarutor

Teleproduktindustrins betydelse för BNP-tillväxten – några räkneexempel.....	37
Arbetstidsförkortning.....	54
Sambandet mellan tillväxt och inflation – ett räkneexempel.....	64

Konjunkturprognos

2002–2004

Internationell ekonomi

Återhämtning inom OECD-området

Tillväxten i OECD-området är på väg att ta fart, efter en kort nedgång 2001 (se diagram 7). Efter rekordåret 2000 föll tillväxten till 1,1 procent i fjol (se tabell 2). Konjunkturedgången fördjupades genom terrordåden i USA den 11 september. Framtidsförtroendet har nu åter ökat hos både företag och hushåll. Fjolårets expansiva ekonomiska politik har tydligt bidragit till återhämtningen i flertalet industriländer (se diagram 8). Även Ostasien, där många länder fick vidkännas effekter av krisen inom den informations- och kommunikationsteknologiska (IKT) sektorn, uppvisar numera ökande tillväxttal för både industriproduktion och export (se diagram 9).

Tillväxten inom OECD-området förväntas tillta under andra halvåret i år och uppgå till ca 3 procent 2003–2004. Produktionsgapet förblir dock negativt under hela prognosperioden.

Tabell 2 BNP och KPI i världen
Årlig procentuell förändring

	BNP				KPI			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
USA	1,2	2,5	3,4	3,9	2,8	1,1	2,4	2,6
Japan	-0,5	-0,4	1,1	1,4	-0,5	-1,1	-0,7	-0,5
Euroområdet	1,5	1,3	2,8	2,8	2,7	2,0	1,8	1,7
Tyskland	0,7	0,9	2,6	2,5	2,4	1,5	1,4	1,4
Frankrike	2,0	1,3	2,9	2,8	1,8	1,6	1,5	1,5
Storbritannien	2,2	1,8	2,8	2,6	1,2	1,4	1,8	2,1
OECD ¹	1,1	1,8	3,0	3,2	2,2	1,1	1,7	1,9
Världen	2,5	2,8	4,0	3,9				

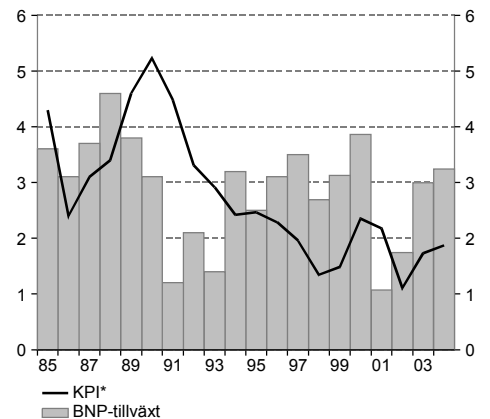
¹ BNP-siffrorna avser samtliga OECD-länder, medan KPI-siffrorna avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI-tal från och med 1996.

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Återhämtningen i USA och Europa bärs upp av den inhemska efterfrågan (se tabell 3). Till en början var det hushållens konsumtionsutgifter som var oväntat starka i många länder. Under andra halvåret i år väntas de fasta investeringarna (företrädesvis maskin- och mjukvaruinvesteringar) öka. I USA bör neddragningen av företagens lager snart vara avslutad, vilket bidrar positivt till BNP-tillväxten.

Den viktigaste faktorn bakom uppgången är omläggningen av den ekonomiska politiken i expansiv riktning förra året. I USA och Storbritannien kombinerades en expansiv

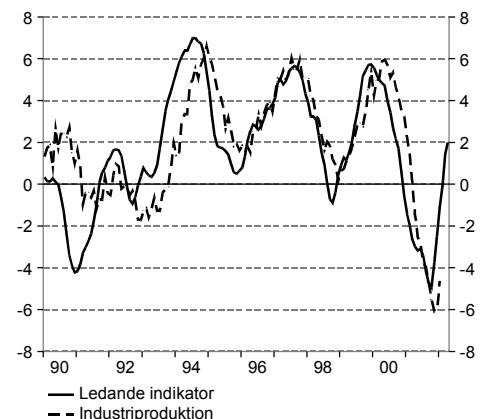
Diagram 7 BNP och inflation i OECD
Årlig procentuell förändring

* Se not tabell 2.

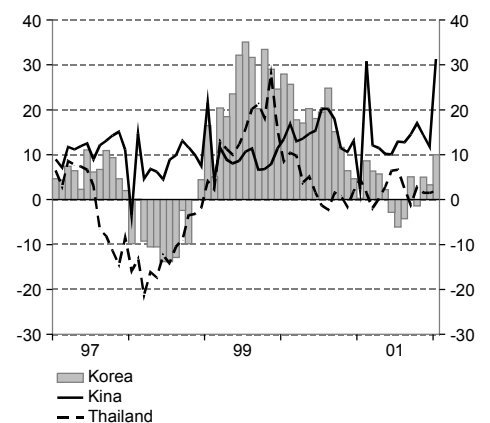
Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 8 Ledande indikator för industriproduktion samt industriproduktion i OECD
Årlig procentuell förändring, månadsdata

Källa: OECD.

Diagram 9 Industriproduktionen i Korea, Kina och Thailand
Årlig procentuell förändring, månadsdata

Källor: Nationella källor.

penningpolitik med kraftig finanspolitisk stimulans, medan det inom euroområdet huvudsakligen handlade om penningpolitiska lättnader.

I och med konjunkturuppgången kommer penningpolitiken att stramas åt i både USA och Europa. De första styrrentehöjningarna kommer redan i år. Samtidigt innebär den förhållandevis långsamma återhämtningen inom euroområdet att förbättringen av de offentliga finanserna i år sannolikt kommer att gå trögare än vad som anges i medlemsländernas stabilitetsprogram.

Inflationstakten i OECD som helhet faller från 2,2 procent i fjol till 1,1 procent i år. I euroområdet sjunker den till den Europeiska centralbankens maximigräns på 2 procent. I Japan fortsätter priserna att falla i absoluta termer. BNP-deflatorn hade förra året sitt lägsta värde på 10 år. Inflationstrycket inom OECD-området ökar sedan gradvis under prognosperioden. Inflationen förblir dock förhållandevis låg tack vare den penningpolitiska åtstramningen.

Tabell 3 BNP samt slutlig inhemsk efterfrågan i USA och euroområdet

Årlig procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004
USA				
Slutlig inhemsk efterfrågan	2,2	2,3	3,6	3,7
Lagerinvesteringar ¹	-1,2	0,7	0,2	0,0
Nettoexport ¹	-0,1	-0,7	-0,6	0,1
BNP	1,2	2,5	3,4	3,9
Euroområdet				
Slutlig inhemsk efterfrågan	1,4	1,0	2,6	2,6
Lagerinvesteringar ¹	-0,6	0,0	0,3	0,1
Nettoexport ¹	0,7	0,4	0,0	0,2
BNP	1,5	1,3	2,8	2,8

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Det finns en risk att investeringsklimatet i USA och Europa blir sämre än väntat och följaktligen att den internationella konjunkturen återhämtas långsammare än enligt prognosen. En alltför snabb korrigerings av dollarns växelkurs, som bedöms vara starkare än sitt långsiktswärde, utgör också en risk för den internationella utvecklingen. En annan möjlighet är att oväntat höga vinster i USA leder till en snabbare investeringsökning. Återhämtningen i USA och i världsekonomin skulle då påskyndas och ge upphov till en starkare penningpolitisk reaktion.

Krigsrisk präglar oljemarknaden

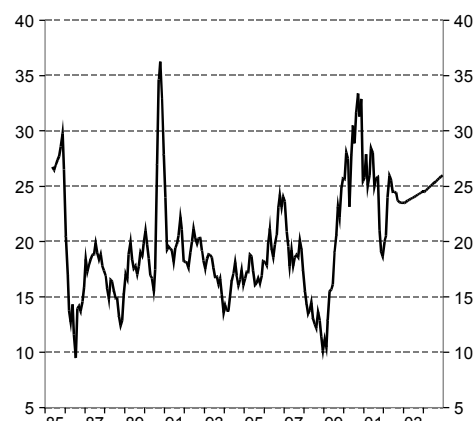
Oljepriserna har utvecklats starkare än väntat sedan slutet av det första kvartalet i år, med nivåer kring den övre gränsen för OPEC:s målsatta prisintervall om 22 till 28 dollar per fat. Enligt många bedömare, däribland OPEC, är den starka oljeprisutvecklingen en följd av spekulation om utbudsminskningar i händelse av en utvidgning av konflikten i Mellanöstern (i synnerhet av en amerikansk intervention i Irak). Trots att OPEC har garanterat en fortsatt oljeproduktion i händelse av konflikt har oljepriset förblivit högt. Enligt OPEC är prisuppgången spekulationsdriven och man avser att hålla produktionen på den nuvarande nivån året ut.

Även då spekulationer om krigsrisk troligen är huvudorsaken till oljeprisuppgången har det också framkommit tecken på att efterfrågan på olja kan komma att bli starkare än vad som tidigare antagits. Många bedömare, däribland det Parisbaserade International Energy Agency, anser att OPEC underskattar efterfrågetillväxten. Organisationen menar att om OPEC inte ökar dagens produktionsnivå kommer utbudet att bli alltför stramt i förhållande till efterfrågeuppgången under vintern.

Ett ökat utbud från de producenter som inte är anslutna till OPEC är att vänta efter sommaren sedan det i slutet av maj stod klart att Ryssland inte förlänger överenskommelsen med OPEC om exportbegränsningar för olja. Inte heller Norge ser ut att förnya överenskommelsen med OPEC. Termispriset för olja med leverans efter sommaren förblev högt trots denna nyhet. Optionspriserna indikerar dock att sannolikheten för ett prisfall har ökat under den senaste tiden.

Bedömningen är att effekterna av oroligheterna i Mellanöstern klingar av och att dagens höga prisnivåer faller tillbaka under sommaren. På kort sikt väntas dock ett stramt utbud, varför prisnedgången blir moderat och i slutet av 2002 bedöms priset på Nordsjöolja (Brent) att uppgå till 23,5 dollar per fat (se diagram 10). På längre sikt väntas både efterfrågan och utbud kunna öka. Efterfrågetillväxten bedöms överstiga utbudsökningen, varför oljepriset successivt närmar sig mitten av OPEC:s målintervall. Oljepriset väntas öka till 24,5 dollar per fat i slutet av 2003 och till 26 dollar per fat i slutet av 2004. Eftersom priset på den av OPEC målsatta korgen av oljekvaliteter vanligen understiger priset på Nordsjöoljan innebär detta att OPEC når mitten av det målsatta prisintervallet under prognosperioden. Bedömningen av utbudet är dock särskilt osäkert och det kan inte uteslutas att länder utanför OPEC-området ökar produktionen i en sådan omfattning att OPEC får svårt att upprätthålla prismålet i ett längre perspektiv.

Diagram 10 Oljepris
Brent, USD/fat, månadsgenomsnitt

Källor: Thomson Financial Datastream och Konjunkturinstitutet.

Långsam återhämtning på IKT-marknaden

Marknaden för informations- och kommunikationsteknologiska (IKT) produkter omfattar hårdvaror, mjukvaror och tjänster inom data- och telekomområdet. Många IKT-företag är multinationella, med verksamhet i flera länder. Högkonjunkturen för IKT-produkter bidrog till den internationella ekonomiska expansionen 2000. På hela IKT-marknaden i världen omsattes 2001 knappt 2 300 miljarder euro (se tabell 3). Utgifter för IKT-produkter som andel av BNP uppgick i USA till 9,5 procent och i Västeuropa till 7,5 procent, där Sverige hade den högsta andelen på 10,2 procent och Italien den lägsta på 6,2 procent (se tabell 4).

Tabell 4 Utgifter för IKT-produkter 2001

Miljarder euro respektive procent

	Utgifter	Marknadsandel
Europa (inkl. Östeuropa)	673	29
varav Sverige	23	1
USA	783	34
Japan	284	13
Övriga länder	551	24
Totalt	2 292	100

Källa: European Information Technology Observatory (EITO), 2002.

Återhämtningen inom IKT-sektorn går trögt sedan tillväxttakten mattats av under andra halvåret 2000. Förväntningarna hos IKT-företagen om en uppgång i efterfrågan har inte infriats och företagens vinstprognoser har upprepade gånger justerats ned, vilket avspeglats i den markanta nedgången av priserna på IKT-aktier. Många företag har tvingats inleda strukturförändringar med personalnedskärningar som följd. Utsikterna för framtiden är fortfarande mycket osäkra och beror till stor del på utbyggnadstakten för bredband och tredje generationens nätverk (3G) för mobiltelefoner. Lågkonjunkturen har bidragit till en dämpning av efterfrågan på IKT-produkter (bl.a. teletjänster). De höga investeringskostnaderna och osäkerheten om kundernas framtida betalningsvilja för tjänster gör att investeringar i 3G bedöms som relativt riskabla. Dessutom har ADSL-tekniken, som utnyttjar existerande telefonnät, bidragit till en minskning av efterfrågan på utbyggnad av nya bredbandsnät. ADSL är relativt väl utbredd i Europa.

Även andra faktorer har bromsat upp 3G-investeringar. I Europa tyngs redan många operatörer av stor lånebörd till följd av de tidigare förvärvade nätlicenserna. I USA, fördras utbyggnaden av 3G av den relativt glesa befolkningstätheten i vissa regioner. Miljöproblem med många master och eventuell strålningsrisk bedöms dessutom inte vara tillräckligt utredda.

Tabell 5 Utgifter för IKT-produkter 2001

Procent respektive euro

	Andel av BNP	Per capita
Västeuropa	7,5	1 655
varav Sverige	10,2	2 548
USA	9,5	2 822
Japan	8,3	2 231

Källa: EITO 2002

Efterfrågan på IKT-produkter i världen bedöms enligt European Information Technology Observatory (EITO) accelerera under prognosperioden men ändå växa långsammare än under högkonjunkturåret 2000 (se tabell 6). IKT-marknaden kommer att öka långsammare än den totala handeln med bearbetade varor de närmaste två åren. Tillväxttakten förutses av EITO bli starkast i länderna utanför USA, Europa och Japan. Av IKT-produkterna spås IT-tjänster och mjukvaror få den snabbaste genomsnittliga årstillväxten mellan 2001 och 2003. Operatörstjänsterna väntas utvecklas långsammare medan den svagaste utvecklingen förutses för hårdvarorna inom IKT. I Västeuropa bedöms tillväxten för kommunikationssystem accelerera 2003 till ca 10 procent, mot 3 procent i år. Operatörstjänsterna väntas få en stabilare utveckling på ca 6,5 procent båda åren.

Tabell 6 Efterfrågan på IKT-produkter enligt EITO

Procentuell förändring, löpande priser

	2000	2001	2002	2003
Europa (inkl. Östeuropa)	13,3	5,4	5,6	7,9
varav Sverige	12,1	4,3	4,8	7,0
USA	11,1	0,5	5,1	9,4
Japan	7,4	5,3	7,6	7,3
Övriga länder	17,8	8,7	9,3	13,8
Totalt	12,7	4,4	6,6	9,8

Källa: EITO 2002.

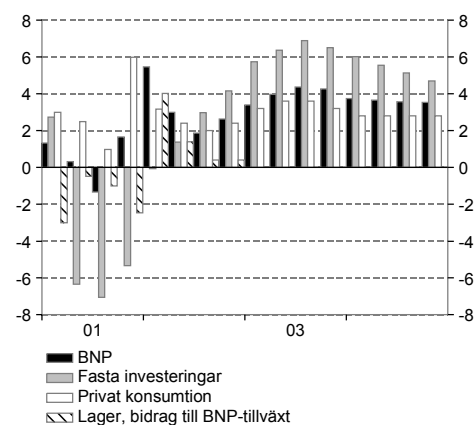
Snabb uppgång i USA under årets inledning

Den amerikanska ekonomin återhämtade sig mycket kraftfullt under årets första kvartal (se diagram 11). Såväl hushållens konsumtion som den offentliga konsumtionen ökade rejält, den senare bl.a. till följd av ökade militära utgifter. Den mest betydelsefulla faktorn bakom den ekonomiska återhämtningen var dock de snabbt avtagande lagerneddragningarna.

Ett antal faktorer talar dock för att tillväxten blir betydligt lägre under de närmaste kvartalen. De nu mycket stora bidragen från lagercykeln till BNP-tillväxten kommer att minska snabbt framöver i takt med att lagerinvesteringarna

Diagram 11 BNP och efterfrågekomponenter i USA

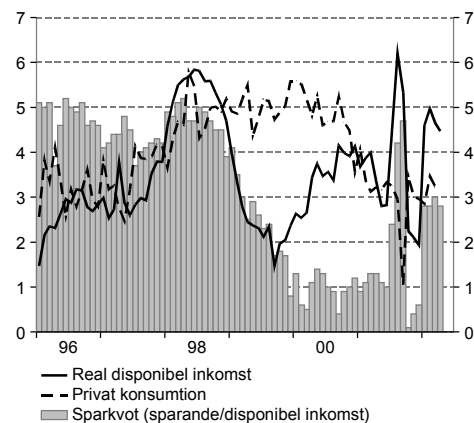
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden, uppräknad årstakt

Källor: Konjunkturinstitutet och Bureau of Economic Analysis.

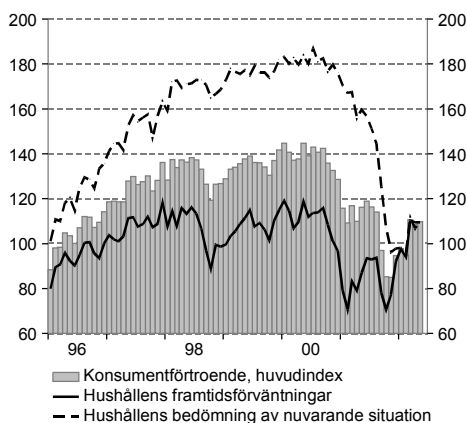
Diagram 12 Hushållens konsumtion, disponibel inkomst och sparkvot i USA

Årlig procentuell förändring respektive procent, månadsvärden

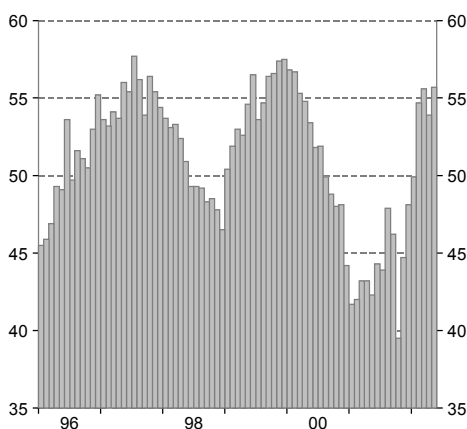
Källa: Bureau of Economic Analysis.

Diagram 13 Konsumentförtroende i USA
Index 1985 = 100

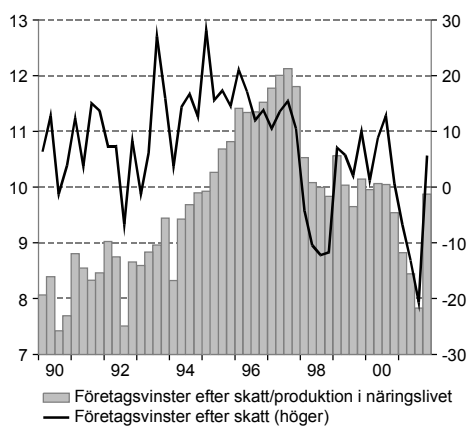
Källa: The Conference Board.

Diagram 14 Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin, USA
Index

Källa: National Association of Purchasing Management.

Diagram 15 Företagsvinster i USA
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källa: Bureau of Economic Analysis.

åter stabiliseras. Dessutom kommer de positiva effekterna av skattesänkningarna i början av året att klinga av efterhand. Skattesänkningarna bidrog till en rejäl ökning av hushållens disponibla inkomster, vilka dock bara delvis togs i anspråk för ökad konsumtion under första kvartalet. Sparkvoten steg därmed till uppemot 3 procent, men är alltjämt relativt låg i ett historiskt perspektiv (se diagram 12). Den fortsatt svaga arbetsmarknaden och de avtagande löneökningarna förväntas bidra till att hushållens disponibla inkomster utvecklas i måttlig takt under resten av året. Även om hushållens förmögenhetskvot fortfarande är hög, trots det senaste årets svaga börsutveckling, är det därför troligt att hushållens konsumtion utvecklas något svagare under resten av året än under det inledande kvartalet.

Bilden av en något svagare utveckling under den allra närmaste framtiden understöds av ett antal indikatorer. Såväl den ledande BNP-indikatorn som konsumentförtroendet har fallit tillbaka något jämfört med i mars, efter snabba uppgångar i början av året. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin ökade dock åter i maj till ungefär samma nivå som i mars (se diagram 14). Det faktum att orderingången för kapitalvaror har vuxit relativt långsamt under årets första månader indikerar att företagsinvesteringarna kommer att fortsätta att utvecklas blygsamt den närmaste framtiden. Stigande företagsvinster (se diagram 15), stark produktivitet utveckling, låga räntor med fallande riskpremier på osäkra företagsobligationer och en fortsatt hygglig utveckling av efterfrågan talar dock för att investeringarna kommer att ta fart under senare delen av året.

De senaste kvartalens mycket goda produktivitetstillväxt är till stor del konjunkturellt betingad och kan förväntas mattas av framöver. Den starka produktivitetstillväxten har dock bidragit till snabbt fallande enhetsarbetskostnader, vilket kommer att ha positiva effekter på arbetsmarknaden på sikt. Detta bidrar till att arbetslösheten, som uppgick till 5,8 procent i maj, sannolikt kommer att börja pressas tillbaka senare i år i takt med att tillväxten i produktionen och investeringarna tilltar.

En viktig faktor bakom den snabba ekonomiska återhämtningen står att finna i omläggningen av den ekonomiska politiken. Finanspolitiken är nu mycket expansiv. Den ökade offentliga konsumtionen, bl.a. i form av försvarsutgifter, och de genomförda skattesänkningarna har lett till att de tidigare offentliga överskotten förbyts till ett underskott. Underskottet förväntas kvarstå även under nästa år.

Även penningpolitiken har en mycket expansiv inriktning. Fjolårets serie av sänkningar av styrräntan från 6,50 till 1,75 procent har bidragit till att den korta realräntan nu är nära noll. På sikt kommer styrräntan att behöva höjas för att förhindra att ekonomin överhettas. Produktionsgapet bedöms emellertid vara något negativt för närvarande (se

diagram 16). Det låga resursutnyttjandet och det svaga inflationstrycket gör det möjligt för Federal Reserve att vänta med höjningarna. Styrräntan bedöms därför börja höjas först under hösten. En fortsatt god utveckling för den privata konsumtionen och snabbt växande investeringar bidrar till att BNP-tillväxten tilltar under 2003 och 2004. I takt med att resursutnyttjandet och inflationstrycket åter ökar kommer styrräntan att fortsätta höjas för att nå drygt 5 procent i slutet av 2004.

En viktig aspekt av den ekonomiska utvecklingen i USA är de fortsatt stora obalanserna i ekonomin. Hushållens sparande förväntas förvisso öka något framöver, men behovet av stora utländska kapitalinflöden kommer ändå att bestå under prognosperioden. De stora bytesbalansunderskotten bedöms därmed kvarstå de närmaste åren. I prognosen förutses en fortsatt stark importtillväxt, framförallt under 2002 och 2003, bl.a. som en följd av de ökande investeringarna. En förväntad uppgång i världskonjunkturen och en försvagning av dollarn bidrar till att även exporten bedöms ta fart, men något senare än importen. Utrikeshandeln förväntas därmed ge fortsatt stora negativa bidrag till BNP-tillväxten under 2002 och 2003. Under 2004 förutses dock utrikesbidraget bli i stort sett neutralt vilket bidrar till att stabilisera bytesbalansunderskotten.

Tabell 7 Ekonomiska indikatorer för USA

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	2000	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	4,8	3,1	3,1	3,0	3,1
Offentlig konsumtion	2,8	3,1	4,1	3,9	3,2
Fasta investeringar	6,7	-0,8	-1,4	5,2	6,1
Lagerinvesteringar ¹	-0,1	-1,2	0,7	0,2	0,0
Nettoexport ¹	-0,9	-0,1	-0,7	-0,6	0,1
BNP	4,2	1,2	2,5	3,4	3,9
KPI	3,4	2,8	1,6	2,4	2,6
Arbetslöshet	4,0	4,8	5,8	5,4	5,2
Styrränta ^{2, 3}	6,50	1,75	2,75	4,25	5,25
Lång ränta ^{2, 4}	5,2	5,0	5,3	5,6	5,8
YEN/USD ²	114	126,9	125,1	125,1	125,0
USD/EURO ²	0,94	0,89	0,94	0,97	1,00

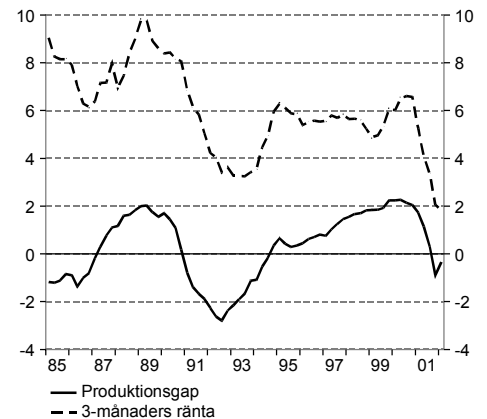
¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

² Vid slutet av respektive år.

³ Federal Funds target rate.

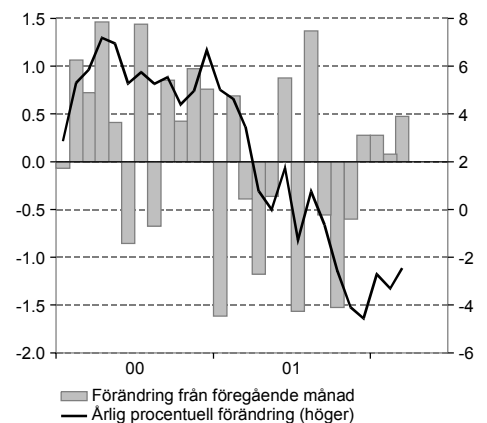
⁴ 10-årig statsobligationsränta.

Diagram 16 Produktionsgap och ränta i USA
Procent av potentiell BNP respektive procent

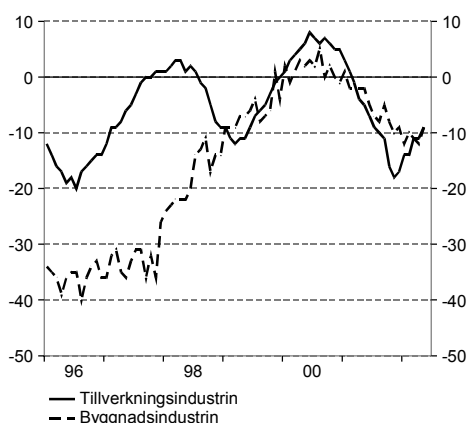
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 17 Industriproduktion i euroområdet
Årlig procentuell förändring respektive procentuell förändring, månadsvärden.

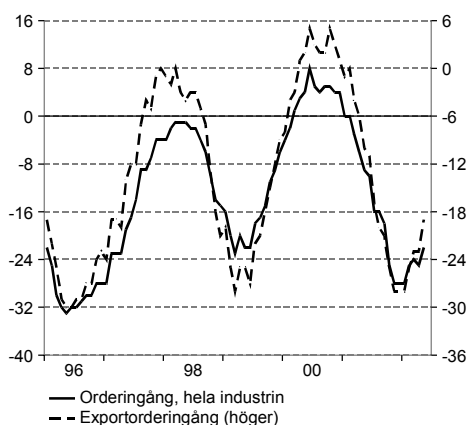
Källa: Eurostat.

Diagram 18 Förtroendet inom tillverknings- och byggnadsindustrin i euroområdet
Nettotal

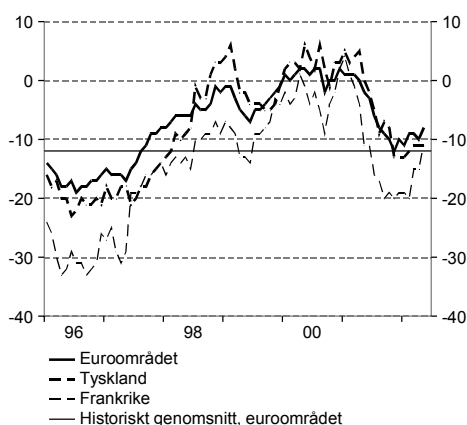
Källa: Eurostat.

Diagram 19 Total ordergång samt exportordergång i euroområdet
Nettotal

Källa: Eurostat.

Diagram 20 Hushållens förtroende i euroområdet
Nettotal

Källa: Eurostat.

Återhämtningen i euroområdet har inletts

BNP-tillväxten i euroområdet var både under det fjärde kvartalet i fjol och under årets första tre månader i linje med bedömningen i Konjunkturinstitutets marsprognos. Sammansättningen överraskade däremot, med oväntat svag inhemsk efterfrågan och oväntat stort bidrag från nettoexporten. För det första kvartalet i år visar preliminära utfall att den totala inhemska efterfrågan sjönk med 0,5 procent jämfört med det fjärde kvartalet i fjol, men att fortsatt fallande import bidrog till att BNP ökade med 0,2 procent. Liksom i marsprognosen väntas emellertid förra årets penningpolitiska lättnad och den allt starkare amerikanska konjunkturen bidra till att även den inhemska efterfrågan stärks och att BNP-tillväxten ökar till ca 3 procent under det andra halvåret i år.

Återhämtningen leds av tillverkningsindustrin. Efter ett fall på nära 2 procent under det fjärde kvartalet 2001 steg industriproduktionen under årets första tre månader med 0,5 procent (se diagram 17). Förtroendet inom tillverkningsindustrin har stärkts påtagligt under året med en fortsatt uppgång i maj (se diagram 18). Ordergången pekar också på ökad aktivitet, även om uppgången hittills främst har skett inom exportsektorn (se diagram 19).

Konjunktur nedgången har fått negativa återverkningar på sysselsättningen, vilket har dämpat hushållens efterfrågan. Återhämtningen av hushållens förtroende efter förra årets fall har således varit trevande. Samtidigt är situationen på arbetsmarknaden något gynnsammare än vid liknande tidigare konjunktursvackor och exempelvis kommissionens index över konsumentförtroendet ligger, trots den markanta nedgången förra året, något över sitt historiska genomsnitt (se diagram 20). En viss minskning av inflationen, inkomstskattesänkningar, samt framåt hösten en förbättring av situationen på arbetsmarknaden, väntas medföra en gradvis förstärkning av konsumtionen. Någon kraftig ökning av hushållens disponibla inkomster väntas dock inte och i jämförelse med utvecklingen under senare år bedöms hushållens konsumtion bli något mer dämpad framöver.

Bedömningen av utvecklingen kompliceras av stora skillnader i ekonomisk utveckling medlemsländerna emellan. Under senare år har exempelvis hushållens konsumtion utvecklats starkare i Frankrike än i Tyskland och divergensen har tilltagit under de senaste månaderna (se diagram 22). Här har sannolikt en högre sysselsättningstillväxt i den mer tjänsteinriktade franska ekonomin spelat roll. Förra årets utveckling, med en betydligt starkare tillväxt av industriproduktionen i Frankrike än i Tyskland, har också fortsatt i år (se diagram 23). En viktig förklaring är en fortsatt starkare utveckling av den inhemska efterfrågan i Frankrike. Under det första kvartalet i år sjönk den inhemska efterfrågan i Tysk-

land markant. Ett mycket stort bidrag från nettoexporten (1,6 procent) innebar att BNP ändå steg med 0,2 procent i kvartalstakt. I Frankrike steg BNP med 0,4 procent, trots ett marginellt negativt bidrag från nettoexporten.

Finanspolitikens inriktning i euroområdet som helhet förutses bli i stort sett neutral under innevarande och nästa år. Även om det finns signaler om avsteg från åtaganden i en del länders stabilitetsprogram,¹ bedöms riskerna för uppenbara brott mot reglerna i Stabilitets- och tillväxtpakten som små.

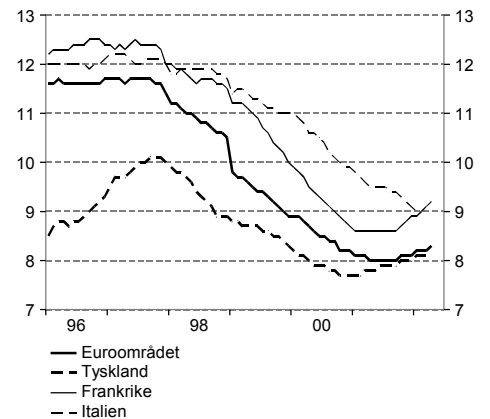
Det negativa produktionsgapet för hela euroområdet uppskattas till ca 1,5 procent av BNP för närvarande. Den potentiella tillväxttakten för euroområdet bedöms vara omkring 2,5 procent. Eftersom tillväxten framöver bedöms överstiga den potentiella minskar produktionsgapet till ca -1 procent i slutet av innevarande år och -0,5 procent i slutet av 2004.

Trots det låga resursutnyttjandet har ännu inte inflationen sjunkit markant. Både inflationen, mätt som HIKP, och kärninflationen (HIKP exklusive livsmedel och energi) fortsatte att sjunka något till 2,4 procent i april (se diagram 24). Inflationen överskred således för tjugotredje månaden i rad den övre gränsen för den Europeiska centralbankens (ECB) mål på 2 procent. Inte minst prisökningarna på tjänster har varit stora. Fortfarande väntas inflationen sjunka framöver i takt med att effekterna av tillfälliga faktorer, som höjningar av indirekta skatter och introduktion av euron, klingar av och det förhållandevis låga resursutnyttjandet får en dämpande effekt. En starkare utveckling av arbetskraftsproduktiviteten än under förra året väntas dessutom medföra sjunkande enhetsarbetskostnader. Sammantaget väntas inflationen i år uppgå till 2 procent, för att därefter sjunka något.

ECB har att väga å ena sidan stigande inflationsförväntningar mot å andra sidan det låga resursutnyttjandet och avklingandet av tillfälliga effekter. Sammanfattningsvis antas ECB höja styrräntan med 0,5 procentenheter i år till 3,75 procent och med ytterligare 0,5 procentenheter under resten av prognosperioden. Detta innebär att styrräntan även 2004 bedöms vara något under sin neutrala nivå.

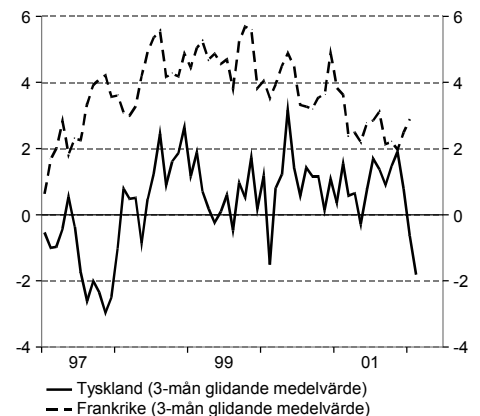
¹ Inom ramen för Stabilitets- och tillväxtpakten redovisar medlemsländerna en gång om året en bedömning av de offentliga finanserna samt eventuella finanspolitiska åtgärder som syftar till att uppnå finansiell balans.

Diagram 21 Arbetslösheten i euroområdet
Procent

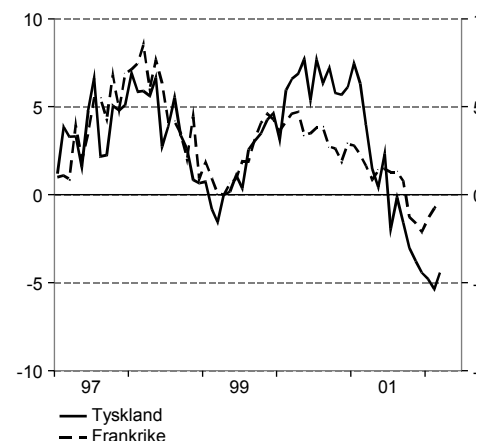
Källa: Eurostat.

Diagram 22 Detaljhandelsförsäljning i Tyskland samt i Frankrike
Årlig procentuell förändring

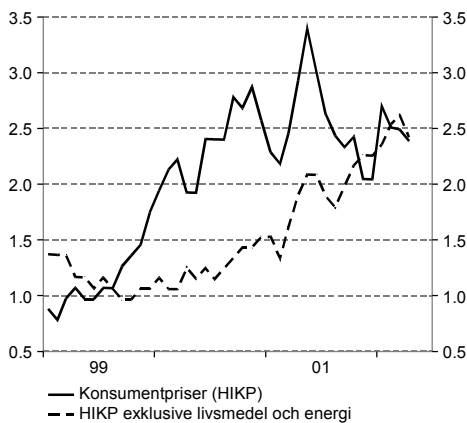
Källa: Eurostat.

Diagram 23 Industriproduktion i Tyskland samt i Frankrike
Årlig procentuell förändring

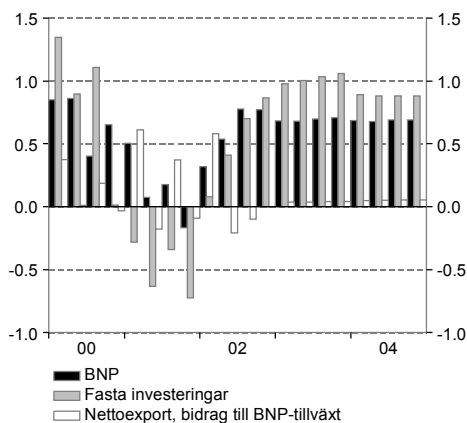
Källa: Eurostat.

Diagram 24 Inflation i euroområdet
Årlig procentuell förändring

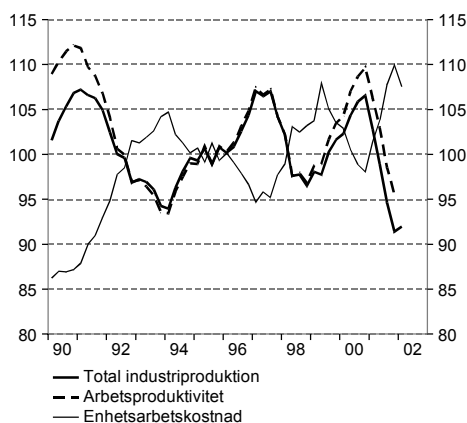
Källa: Eurostat.

Diagram 25 BNP och efterfrågekomponenter i euroområdet
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Eurostat.

Diagram 26 Industriproduktion, produktivitet och enhetsarbetskostnad i Japan
Index 1995 = 100

Källor: Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan, Japan Productivity Centre och Cabinet Office, Japan.

Tabell 8 Ekonomiska indikatorer för euroområdet

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	2000	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	2,6	1,8	1,2	2,6	2,6
Offentlig konsumtion	2,0	2,2	1,5	1,4	1,2
Fasta investeringar	4,6	-0,4	0,0	3,7	3,8
Lagerinvesteringar ¹	0,0	-0,6	0,0	0,3	0,1
Nettoexport ¹	0,6	0,7	0,4	0,0	0,2
BNP	3,4	1,5	1,3	2,8	2,8
KPI	2,4	2,5	2,0	1,8	1,7
Arbetslöshet	8,8	8,3	8,6	8,3	8,3
Styrränta ^{2, 3}	4,75	3,25	3,75	4,25	4,25
Lång ränta ^{2, 4}	4,91	4,78	5,37	5,60	5,60
USD/EURO ²	0,94	0,89	0,94	0,97	1,00

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

² Vid slutet av respektive år.

³ Refiränta.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

Exportledd återhämtning i Japan

Efter förra årets svacka återhämtades konjunkturen första kvartalet i år, och BNP blev 1,4 procent högre än under fjärde kvartalet 2001. Uppgången berodde bl.a. på en stark ökning av exporten, till följd av återhämtningen i USA och Asien. Dessutom har konkurrenskraften stärkts av att den reala effektiva yenkursen varit 10–15 procent lägre under det senaste halvåret jämfört med året innan. Även den privata konsumtionen steg första kvartalet. Med tidigare lagerneddragningar har den ökade efterfrågan slagit igenom i ökad produktion. Arbetsmarknaden har stabiliserats och arbetslösheten sjönk från 5,5 procent i december till 5,2 procent i april i år. Lönerna har sjunkit under de första månaderna i år, men hushållen har fått vissa reallöneökningar eftersom konsumentpriserna fortsatt att falla.

Exporten fortsätter att ge draghjälp åt den japanska ekonomin, då den internationella konjunkturen förstärks samtidigt som den reala effektiva yenkursen bedöms vara svag. Detta kommer att ge positiva spridningseffekter på den inhemska efterfrågan via vinster, sysselsättning och löneutveckling. Den inhemska efterfrågetillväxten kommer dock att bli långsam.

Den hemmamarknadsinriktade industrisektorn, vilken sedan länge brottas med stora strukturella problem, behöver fortsätta banta sin kapacitet. Den senaste tidens produktionsökning har bidragit till att arbetskraftskostnaderna sjunkit (diagram 26), men det finns fortfarande gott om överskottskapacitet. Detta kommer att sätta press på sysselsättningen, löneutvecklingen och investeringarna även en tid framöver. Deflationen kommer sannolikt också att bestå

under prognosperioden, på grund av den svaga inhemska efterfrågan och fortsatta avregleringar, vilka gör det svårt för företagen att höja priserna. Samtidigt tenderar det flexibla bonussystemet, vilket innebär att lägre vinster reducerar lönerna, att spä på deflationsspiralen. Konsumentprisfallet väntas dock avta från 1,1 procent i år till 0,5 procent 2004 (diagram 27).

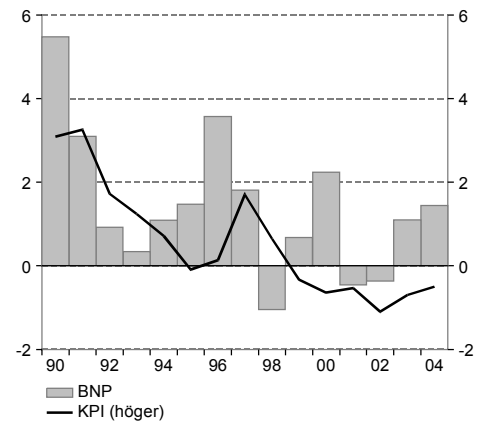
Deflationen bidrar också till att öka företagens lånebörda, eftersom lånens realvärden ökar. Detta har bidragit till att bankernas portföljer med osäkra fordringar fortfarande är stora. Regeringens intentioner är att bankerna inom en treårsperiod ska ha rensat bort de osäkra lånen. Sannolikt fortsätter därmed ökningen av företagskonkurser (diagram 28). En stor del av varuproduktionen har förlagts till låglöneländer som t.ex. Kina. Kraftiga löneskillnader mellan länderna talar för en fortsatt utflyttning. För att motverka produktionsbortfallet planerar den japanska regeringen en ökad satsning på kunskapsorienterade områden och tjänstesektorn. Här nämns reformer inom sjuk- och äldreomsorgen liksom ökad satsning på vetenskap och teknik, bl.a. IKT-sektorn. De närmaste åren kan betraktas som en omställningsperiod för den inhemska produktionen. BNP-tillväxten befaras därför bli svag och beräknas uppgå till endast 1,1 procent nästa år och 1,4 procent 2004. I år väntas BNP sjunka med 0,4 procent som en följd av nedgången i BNP sista kvartalet 2001.

Expansiv finanspolitik i Storbritannien

BNP-tillväxten uppgick till 2,2 procent förra året, trots att ekonomin stagnerade det fjärde kvartalet i Storbritannien. Tillväxten var alltså högre än i euroområdet. Den brittiska ekonomin är tudelad med en svag industri och en stark tjänstesektor (se diagram 29). Överkapacitet inom tillverkningsindustrin gjorde att företagsinvesteringarna föll i fjol. Maskininvesteringarna började dock växa det sista kvartalet förra året efter tre tidigare kvartal med negativ tillväxt. Hushållens reala disponibla inkomst fortsatte att växa förra året, vilket bidrog till att upprätthålla den privata konsumtionen som tillsammans med den offentliga konsumtionen bar upp BNP-tillväxten i fjol.

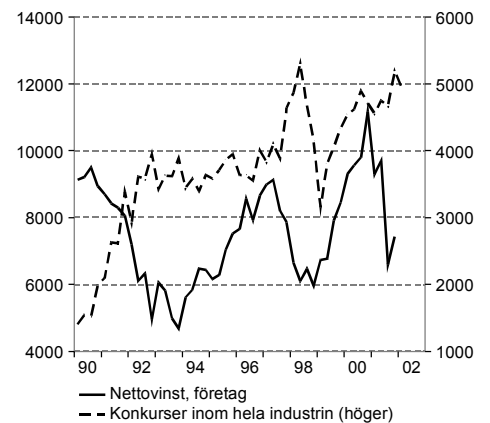
Arbetslösheten har inte nämnvärt påverkats av lågkonjunkturen och är kvar på 5,1 procent (se diagram 30). Tillväxten i arbetsproduktiviteten föll däremot förra året och förväntas även sjunka i år. Löneökningstakten i ekonomin har mattats av, vilket tillsammans med en oförändrad arbetslöshet innebär att den svagare produktivitetensutvecklingen delvis kan ha korrigerats genom en anpassning av timlönen snarare än sysselsättningen.

Diagram 27 BNP och KPI i Japan
Årlig procentuell förändring

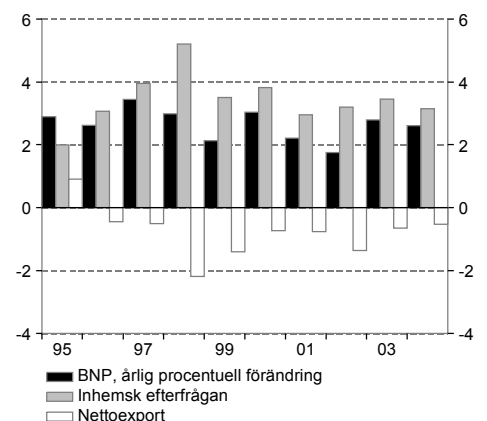
Källor: Cabinet Office, Management and Coordination Agency, Japan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 Nettovinst och konkurser i Japan
Miljarder yen respektive antal

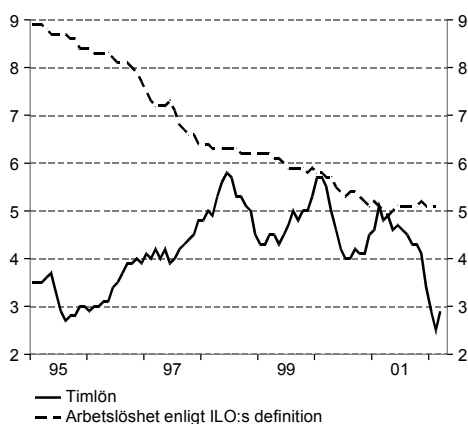
Källor: Tokyo Shoko Research och Ministry of Finance, Japan.

Diagram 29 Bidrag till BNP-tillväxten i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

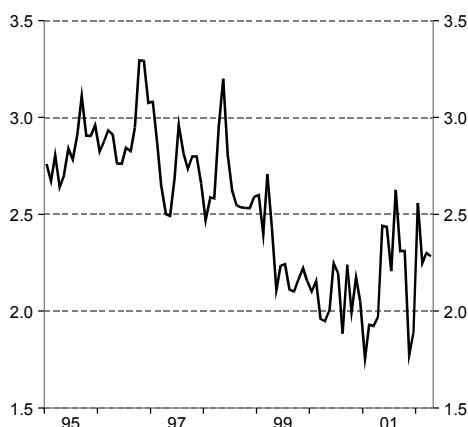
Källor: Office of National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 Arbetslöshet och löneinflation i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procent av arbetskraften

Källa: Office of National Statistics.

Diagram 31 Underliggande inflation (RPIX) i Storbritannien
Årlig procentuell förändring, månadsvärde

Källa: Office of National Statistics.

Diagram 32 Nominell växelkurs för brittiska pund
Brittiska pund/euro

Källa: Bank of England.

Finanspolitiken är fortsatt mycket expansiv. I budgeten för 2002 genomfördes en rad olika skattelättnader i syfte att öka incitamenten att arbeta. Skatten till sjukförsäkringssystemet höjdes dock som ett led i regeringens satsning på hälsovården. Budgeten innehåller även en ökning i de offentliga investeringarna i bland annat infrastruktur och utbildning.

Den underliggande inflationen (RPIX) uppgick till 2,3 procent i april och underskred alltså Bank of Englands mål på 2,5 procent (se diagram 31). Inflationstrycket är relativt lågt, bland annat på grund av modesta löneökningar. Den underliggande inflationen beräknas falla till 2,0 procent i år och öka till 2,3–2,4 procent de efterföljande två åren. Penningpolitiken under det gångna året var expansiv. Bank of England sänkte styrräntan i flera omgångar till 4 procent, vilket är den lägsta nivån på 37 år. En viss penningpolitisk återstramning kommer att ske i år.

Pundet har apprecierats i effektiva termer och framförallt stärkts mot euron vilket är en av orsakerna till att exporten stannat av (se diagram 32). Under de första månaderna i år minskade Storbritanniens export. Exporten till euroområdet föll med 2,5 procent i mars jämfört med månaden innan medan exporten till övriga länder ökade med 0,5 procent. Exporten kommer att öka mot slutet av året, men utrikeshandeln lämnar ett negativt bidrag till BNP i år.

Enligt preliminär statistik ökade BNP med 0,1 procent det första kvartalet i år jämfört med kvartalet innan. Sett över helåret beräknas tillväxten bli 1,8 procent. En expansiv finanspolitik och en stark privat konsumtion beräknas ge en BNP-tillväxt på 2,8 procent 2003 och 2,6 procent 2004 (se diagram 29).

Inhemsk efterfrågan bakom tillväxten i Danmark

Den danska BNP-tillväxten 2001 har nedreviderats från 1,3 till 0,9 procent. Exporttillväxten har varit hög i Danmark de senaste åren, men saktade av förra året från 11,5 till 3,1 procent. Tillväxten bars upp av privat och offentlig konsumtion samt av lagerinvesteringar (se diagram 33).

Arbetslösheten steg inte trots konjunkturedgången utan blev kvar runt 5,1 procent (se diagram 34). Arbetsmarknaden är fortsatt ansträngd med få vakanser och höga löneökningar. Lönerna i företag anslutna till den danska arbetsgivarförbundet förväntas stiga med över 4 procent i år och nästa år. Den ansträngda arbetsmarknaden med brist på kvalificerad arbetskraft kan komma att begränsa tillväxten i Danmark de kommande åren.

Danmark har starka offentliga finanser. Regeringens skattestopp hindrar ytterligare ökning av skatter och avgifter

under 2002 och 2003. Stoppet förväntas bidra till att hålla nere de offentliga utgifterna.

Inflationen, mätt med EU:s harmoniserade index HIKP, steg i början av året på grund av tillfälliga effekter i bl.a. prisindexet för kläder och förväntas vara i stort sett oförändrad i år (se diagram 35). Inflationen bedöms däremot sjunka nästa år.

Höga löneökningar, låg arbetslöshet och regeringens skattestopp gör att utsikterna för den privata konsumtionen är fortsatt goda. Exporten förväntas växa snabbare nästa år, vilket även kommer att påverka investeringarna. Dessutom ökar nyinvesteringarna i bostäder när resurser frigörs från reparationsinsatserna efter stormen 1999. BNP-tillväxten bedöms bli 1,6 procent i år och drivs av inhemsk efterfrågan. De kommande två åren blir tillväxten 2,3 respektive 2,0 procent (se diagram 33).

Tillväxten i Finland accelererar nästa år

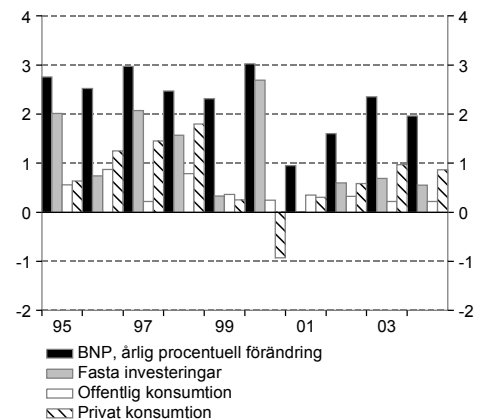
I Finland ökade BNP endast med 0,7 procent 2001. BNP-tillväxten var alltså anspråkslös jämfört med den snabba tillväxttakten under de föregående sex åren (se diagram 36). Både den inhemska efterfrågan och exporten mattades. Exporten minskade med 0,7 procent efter att året innan ha vuxit med 18 procent (se diagram 37). Mest betydande var vändningen inom elektronikindustrin, men också inom den konjunkturkänsliga skogsindustrin avtog exporten. Utrikeshandeln dämpande dock inte tillväxten eftersom både exporten och importen minskade ungefär lika mycket (se diagram 36).

Efterfrågan på arbetskraft höll i sig förra året och arbetslösheten föll med 0,7 procent jämfört med året innan till 9,1 procent. Orsaken är sannolikt företagets goda lönsamhet och den tidigare upplevda arbetskraftsbristen. I år kommer dock arbetslösheten att öka med några tiondelar.

Finland har fortsatt starka offentliga finanser och det offentliga finansiella sparandet uppgick till 4,9 procent av BNP förra året. Finanspolitiken är expansiv med fortsatta inkomstskattesänkningar, ökningar i arbetslöshetsersättningen och i de sociala transfereringarna. Under prognosperioden är även infrastruktursatsningar planerade, vilket ytterligare bidrar till den expansiva politiken.

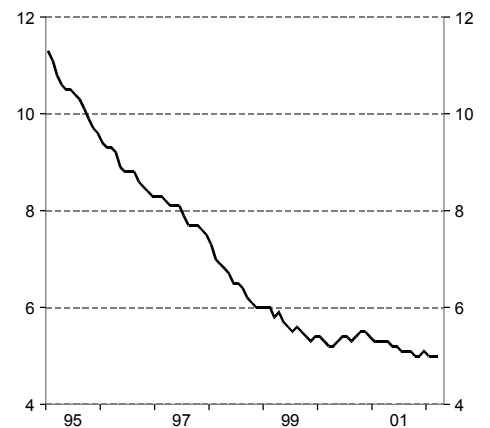
Löneökningarna för i år styrs av den inkomstpolitiska uppgörelsen som slöts i slutet av 2000 mellan arbetstagar, arbetsgivare och staten. Löneökningstakten blir i år enligt avtalet cirka 2,5 procent men löneglidning beräknas öka timlönen med ytterligare någon procent. Eftersom löneavtalen löper till januari 2003 är löneökningstakten för de kommande två åren osäker.

Diagram 33 Bidrag till BNP-tillväxten i Danmark
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

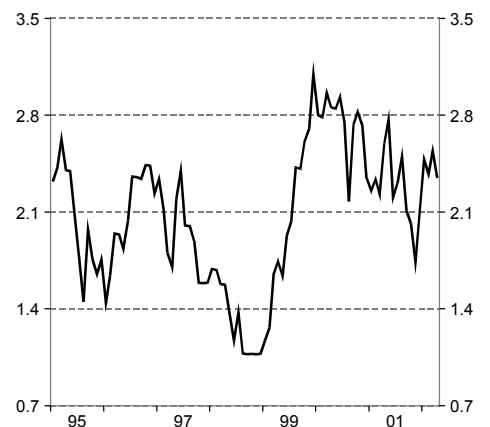
Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

Diagram 34 Arbetslöshet i Danmark
Procent

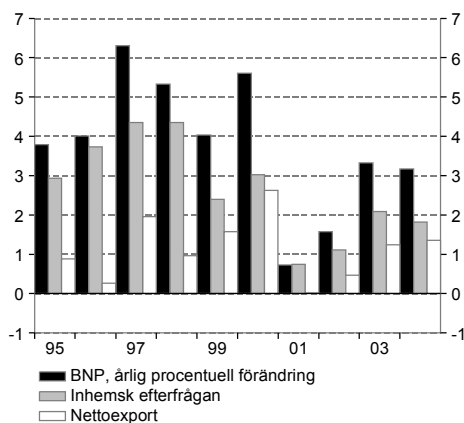
Källa: Danmarks Statistik.

Diagram 35 Inflation i Danmark
Harmoniserat KPI
Årlig procentuell förändring, månadsvärde

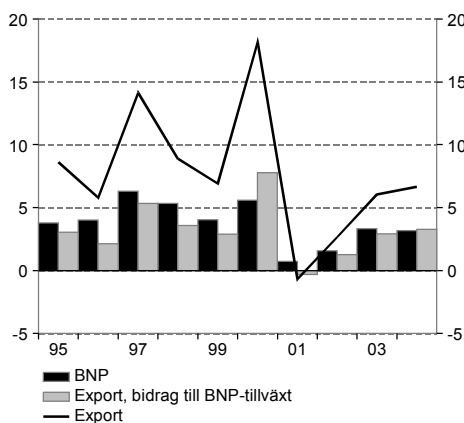
Källa: Danmarks Statistik.

Diagram 36 Bidrag till BNP-tillväxten i Finland
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Export i Finland
Årlig procentuell förändring respektive procentenhet

Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Inflation i Finland
Harmoniserat KPI
Årlig procentuell förändring, månadsvärde

Källa: Statistikcentralen.

Inflationen, mätt med HIKP, sjönk till 2,7 procent 2001 (se diagram 38). Lägre mat- och energipriser samt ett negativt produktionsgap förväntas leda till en lägre inflation i år och nästa år. Högre löneökningar än väntat medför dock uppåtrisker för inflationen. Samtidigt kommer penningpolitiken att stramas åt av ECB i år.

BNP-uppgången förväntas bli relativt trög i år bl.a. på grund av svaga investeringar. Exportutsikterna är också osäkra, men med draghjälp av elektronikindustrin (särskilt investeringar i mobiltelefoni) väntas exporten tillta de kommande åren. Den privata konsumtionen förväntas vara en av drivkrafterna bakom tillväxten under prognosperioden. BNP-tillväxten blir 1,6 procent i år för att öka till 3,2 och 3,1 procent de kommande två åren.

Konsumtionsdriven uppgång i Norge

BNP-tillväxten var enbart 1,5 procent förra året bland annat på grund av en stram penningpolitik och låga oljeinvesteringar (se diagram 39).

Finanspolitiken är expansiv med en infasning av avkastningen från Petroleumfonden i ekonomin. Budgeten för 2002 är den första som lagts upp efter de nya reglerna som innebär att fondens avkastning delvis ska användas för finansiering av budgetunderskottet. Budgeten innehåller skatte- och avgiftssänkningar. De flesta av skattesänkningarna, som till exempel avskaffandet av investeringsskatten, införs mot slutet av året, vilket får genomslag 2003.

Arbetslösheten steg marginellt förra året till 3,6 procent. Sedan 1997 har kostnaden för arbetskraft ökat med mellan 5 och 7 procent per år i Norge, vilket är högre än för de flesta av landets handelspartners. Den senaste kollektiva förhandlingen i år ser ut att medföra löneökningar om cirka 5 procent.

Den underliggande inflationen (exklusive indirekta skatter och energipriser) var i april 2,4 procent, vilket är nära Norges Banks mål på 2,5 procent. En stark norsk krona och lägre importpriser gör att inflationen förväntas falla i år. De två efterföljande åren förväntas en ökning i inflationen då effekten av kronans förstärkning avtar.

Penningpolitiken var stram under förra året. Norges Bank sänkte dock styrränta mot slutet av året med 0,5 procentenheter till 6,5 procent. Ränteskillnaden till euroområdet är stor, vilket har bidragit till den fortsatta apprecieringen av den norska kronan (se diagram 40). De höga löneökningarna kan hindra Norges Bank från att sänka räntan.

Skattesänkningarna, den lägre inflationen och löneökningarna bidrar till ökad privat konsumtion. Exporten förväntas växa långsammare under prognosperioden jämfört med 2001. Orsaken är den starka kronan och ett högre

kostnadsläge än hos konkurrenterna, vilket gör att Norge tappar marknadsandelar. Företagsinvesteringarna förutspås bli svaga i år eftersom företagen väntar med nyinvesteringar till efter hösten då investeringsskatten avskaffas. Oljedirektoratet förutspår starka oljeinvesteringar för nästa år. Tillväxten blir 2,1 procent i år samt 2,4 respektive 2,2 procent de kommande två åren (se diagram 39).

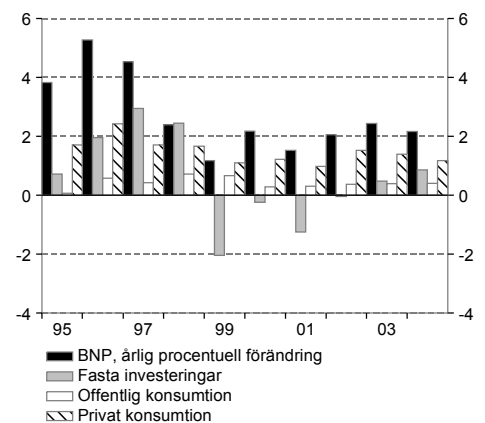
Begränsade spridningseffekter av krisen i Argentina

Krisen i Argentina har haft förhållandevis begränsade spridningseffekter i Latinamerika och övriga världen med undantag för Uruguay, som har en relativt stor del av sin handel med Argentina.

Den fortsatta ekonomiska utvecklingen i Argentina är mycket osäker. En signifikant nedgång i produktionen och en ökning av inflationen är att vänta. Inflationförväntningarna ligger runt 60 procent. BNP förväntas falla med 11 procent.

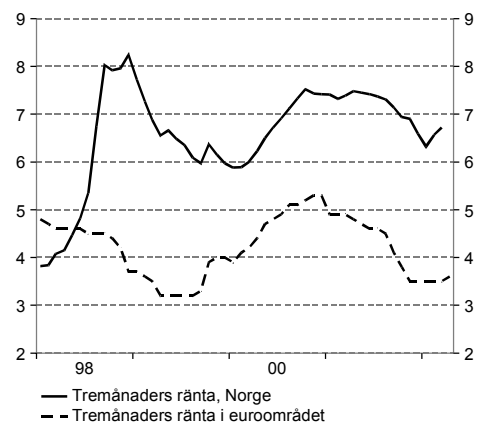
Den ekonomiska utvecklingen beror i hög grad på den nya regeringens ekonomiska program och dess implementering. De viktigaste målen är att sluta finansiera budgetunderskottet med sedelpressarna, att skapa ett solvent banksystem och att uppmuntra fri handel. En åtstramning av finanspolitiken är att vänta för att möta kraven från Internationella valutafonden. IMF kräver att delstatsregeringarnas underskott minskar med 60 procent samt att tryckningen av deras egna lokala valutor upphör. Ackumulering av dessa valutor har minskat förtroendet för peson och har också bidragit till den ökande inflationen.

Diagram 39 Bidrag till BNP-tillväxten i Norge
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: Statistisk Sentralbyrå och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Tremånadersränta i Norge och euroområdet
Procent

Källor: Statistisk Sentralbyrå och Thomson Financial Datastream

Finansiell ekonomi

Svag börsutveckling

Från årsskiftet till mitten av maj i år föll den teknikrelaterade Nasdaq-börsen med ca 10 procent medan det bredare Standard and Poor's 500 index föll ca 3 procent (se diagram 41). Under samma period var nedgången i euroområdets Dow Jones EUROSTOXX ca 3 procent medan det svenska SAX index gick tillbaka med knappt 12 procent. I Japan har börsutvecklingen sedan årsskiftet varit betydligt ljusare och det japanska Nikkei 225 har stigit med drygt 12 procent.

Den amerikanska konjunktoren vände under det andra halvåret förra året. Enligt statistik från Bureau of Economic Analysis steg företagsvinsterna under det fjärde kvartalet förra året. Trots detta kan börsutvecklingen framöver bli svag bl.a. på grund av en fortsatt osäkerhet om företagsvärderingsprinciper till följd av Enron-konkursen.

Även i euroområdet förstärks den ekonomiska tillväxten. Euroområdets Dow Jones EUROSTOXX har hittills i år utvecklats på liknande sätt som de bredare amerikanska indexen. I Europa är det alltså en fortsatt osäkerhet kring lönsamheten hos investeringar inom den tredje generationens mobiltelefoni som tynger börsutvecklingen.

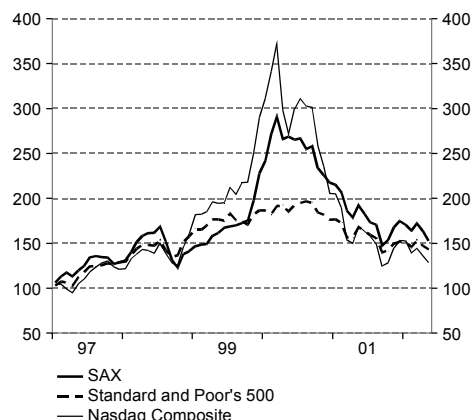
I Sverige präglas utvecklingen av det svenska SAX index av fortsatta problem för Ericsson och IKT-sektorn i allmänhet. Även om de senaste årens kursutveckling inneburit att andelen IKT-relaterade företag i SAX har minskat har Ericssons nedgång bidragit till att SAX fallit med ca 15 procent sedan mars i år. Sett ur ett längre perspektiv ligger SAX index i slutet av maj på ungefär samma nivå som vid inledningen av 1999.

Ytterligare penningpolitisk åtstramning nästa år

Sedan inledningen av november förra året har de 10-åriga obligationsräntorna i USA, euroområdet och Sverige stigit med ca 1 procentenhet. Under våren har utvecklingen av de amerikanska obligationsräntorna varit volatil och reagerat på nyutkommen ekonomisk statistik. De långa obligationsräntorna i Sverige och EMU har däremot legat relativt stilla.

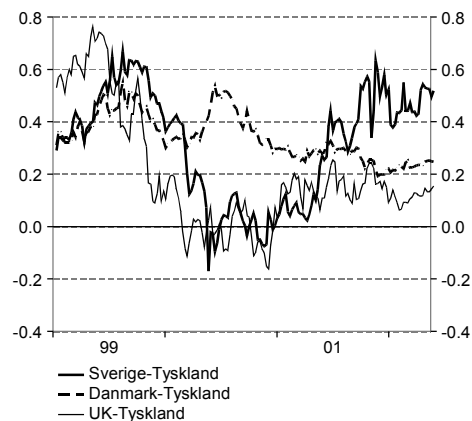
De svenska obligationsräntorna har sedan årsskiftet följt utvecklingen i euroområdet. Marginalen mellan den svenska 10-åriga obligationsräntan och motsvarande ränta i euroområdet uppgår därför alltså till ca 0,5 procentenheter (se diagram 42). Inom euroområdet, där den tyska 10-åriga obligationsräntan utgör riktmärke, är marginalerna mellan obligationsräntorna något lägre (se diagram 43). Storbritannien

Diagram 41 Börsutvecklingen i Stockholm och New York
Index 1996-12-30=100

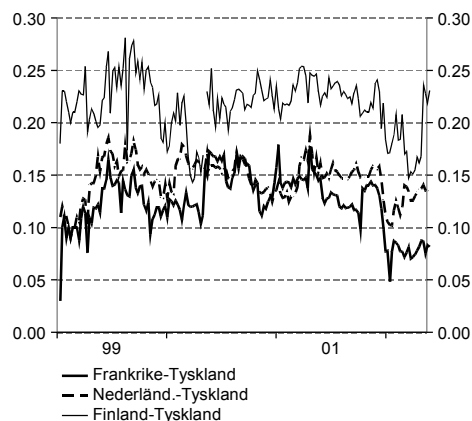
Källa: Thomson Financial Datastream.

Diagram 42 Räntemarginaler mot EMU, 10-åriga obligationer
Procentenheter

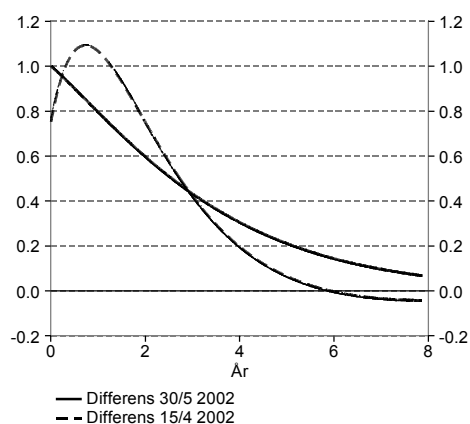
Källa: Riksbanken.

Diagram 43 Räntemarginaler inom EMU, 10-åriga obligationer
Procentenheter

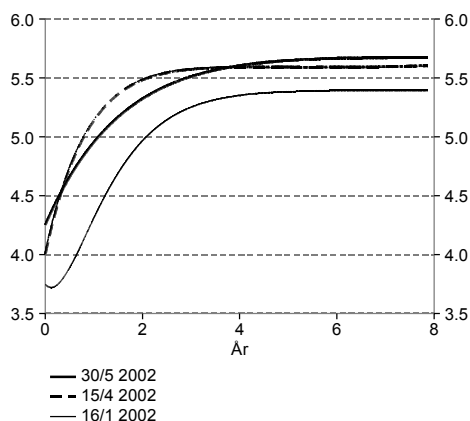
Källa: Riksbanken.

Diagram 44 Differens mellan förväntad framtida styrränta i Sverige och euroområdet enligt implicita terminräntor
Procent

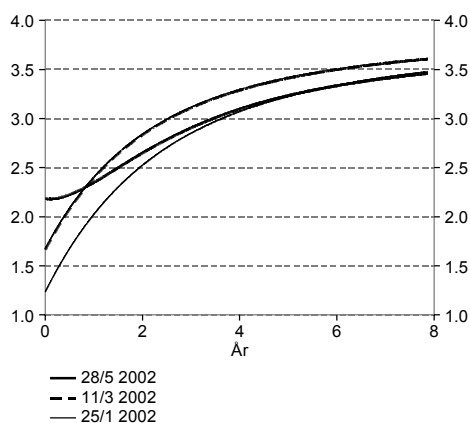
Anm.: Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 45 Förväntad reporänta i Sverige enligt implicita terminräntor
Procent

Anm.: Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 46 Real avkastningskurva i Sverige
Procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

har en lägre räntemarginal än vissa medlemsländer. För några av de mindre medlemsländerna, som Nederländerna och Finland, ligger marginalen mot den tyska 10-åriga obligationsräntan kring 0,15–0,25 procentenheter. Inom detta intervall ligger även Danmark, som trots anslutningen till ERM har en högre räntemarginal än Storbritannien.

Då de underliggande obligationerna som ränteberäkningarna baseras på inte är helt jämförbara överdrivs den svenska räntemarginalen något. Även efter korrigering för detta kvarstår dock en högre räntemarginal än för flertalet EU-länder under det gångna året. Den mest betydande orsaken torde vara att den svenska penningpolitiken väntas bli stramare än i euroområdet. (se diagram 44). Först på längre sikt förväntas styrräntedifferensen mellan Sverige och EMU att bli nära noll.

Avkastningskurvan indikerar i nuläget en förväntad reporänta på ca 4,75 procent i slutet av året och ca 5,5 procent i slutet av 2004 (se diagram 45). I avkastningskurvan inkluderas dock olika typer av riskpremier, varför förväntningarna om reporäntan enligt avkastningskurvan ofta ligger högre än resultaten i olika enkäter. De uppmätta förväntningarna angående reporäntan i Prosperas senaste undersökning, som genomfördes den 7 maj i år, indikerar en något lägre reporänta än skattningar baserade på avkastningskurvan. Enligt undersökningen förväntades reporäntan höjas till 4,5 på tre månaders sikt för att om två år uppgå till 5,0 procent.

Samma undersökning visade att de långsiktiga inflationsförväntningarna hos penningmarknaden har ökat marginellt sedan den förra mätningen och alltså ligger något högre än Riksbankens inflationsmål om 2 procent. Som i tidigare undersökningar uppgav arbetstagarorganisationer höga inflationsförväntningar på fem års sikt.

Bilden av att de långsiktiga inflationsförväntningarna har tilltagit något sedan i mars stärks också av att differensen mellan räntorna på nominella och reala obligationer fortsatt att öka. Denna differens speglar den genomsnittligt förväntade inflationen under obligationernas löptid.

Sedan Riksbankens höjning av reporäntan till 4,25 procent i slutet av april i år har de korta realräntorna stigit, framförallt då inflationen samtidigt fallit tillbaka (se diagram 46). Sedan mars har även växelkursen apprecierat och börsen utvecklats svagt. De penningpolitiska förhållandena har blivit mindre expansiva samtidigt som resursutnyttjandet sjunker, vilket dämpar inflationstrycket i år och nästa år. UND1X-inflationen bedöms vara i linje med Riksbankens mål på två års sikt utan ytterligare höjningar av reporäntan under 2002.

Nästa år, när konjunktoren återhämtas, ökar faktisk BNP snabbare än potentiell BNP och resursutnyttjandet blir successivt mer ansträngt. För att förebygga framtida inflation utöver 2 procent är det enligt Konjunkturinstitutets

bedömning motiverat att höja reporäntan under hösten 2003 och inledning av 2004 till 4,75 procent (se diagram 47 och 48).

Den långa räntan torde stiga marginellt under 2002–2003 då kortränteuppgången blir blygsam. Prognosen tar hänsyn till att de svenska långräntorna har en betydande marginal mot EMU som bedöms kunna minska på sikt.

Tabell 9 Räntor och valutakurser

	2000	2001	2002	2003	2004
Styrräntor¹					
Riksbankens reporänta	4,0	3,75	4,25	4,5	4,75
ECB:s refinänta	4,75	3,25	3,75	4,25	4,25
Federal funds target rate	6,5	1,75	2,75	4,25	5,25
Långa räntor²					
Sverige	4,9	5,2	5,7	5,8	5,8
Euroområdet ⁴	4,9	4,8	5,4	5,6	5,6
USA	5,2	5,0	5,2	5,7	5,8
Valutakurser³					
SEK/USD	9,66	10,56	9,66	9,16	8,7
SEK/EURO	8,66	9,44	9,07	8,89	8,7
TCW-index	128,0	138,6	132,4	128,6	124,9

¹ Vid slutet av respektive år.

² 10-årig statsobligationsränta, december respektive år.

³ December respektive år.

⁴ Avkastning på benchmark-obligationen.

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

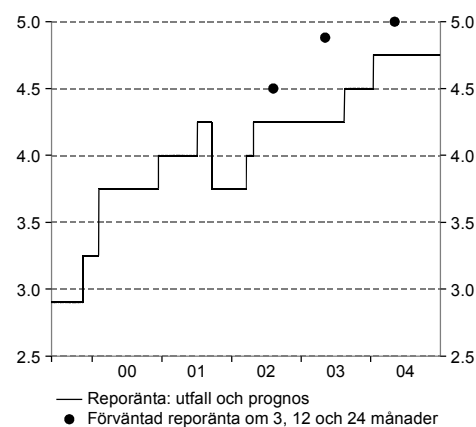
Kronan allt starkare

Den sex månader långa trenden med allt starkare krona bröts under april (se diagram 49). Kronan försvagades då åter, framförallt mot euron men även i termer av TCW-index. Under maj har dock kronan åter förstärkts såväl mot euron som mot dollarn, vilken nu handlas till under tio kronor för första gången på över ett år. I termer av TCW-index har kronan därmed utvecklats i linje med den bedömning som gjordes i Konjunkturläget i mars. Den fortsatta förstärkningen av kronan kan delvis förklaras av att kronan inte pressats av underliggande kapitalflöden² i någon nämnvärd utsträckning (se diagram 50), men den beror sannolikt också på förväntningar om ett framtida svenskt deltagande i den europeiska valutaunionen.

I enlighet med antagandet om oförändrad ekonomisk politik beaktar inte växelkursprognosen de konsekvenser en folkomröstning och ett eventuellt svenskt medlemskap i den

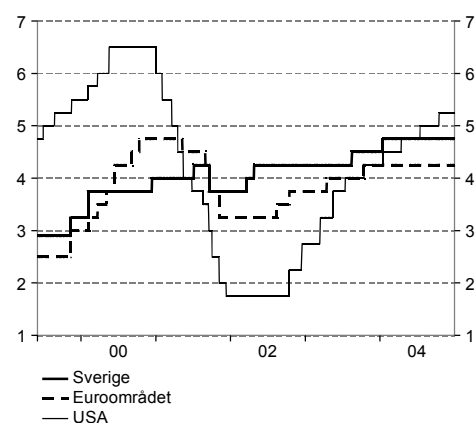
² De underliggande kapitalflödena definieras här som den teckenvända summan av bytesbalans, direktinvesteringar och portföljinvesteringar i aktier. Ett positivt tal motsvarar därmed ett underliggande nettoutflöde av kapital. Ett underliggande nettoutflöde måste balanseras av ett nettoinflöde av kapital via handel med räntebärande papper.

Diagram 47 Förväntningar och prognos på reporäntan i Sverige
Procent

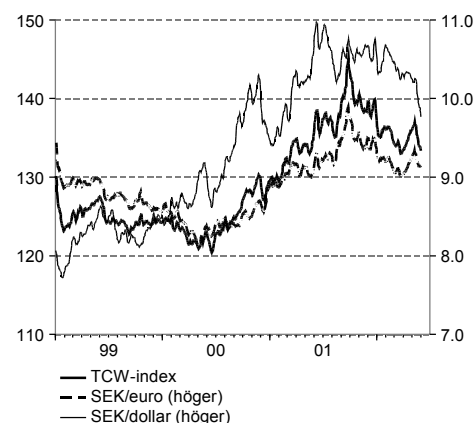
Källor: Prospera, Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 48 Styrräntor i USA, euroområdet och Sverige
Procent

Källor: Riksbanken och nationella källor.

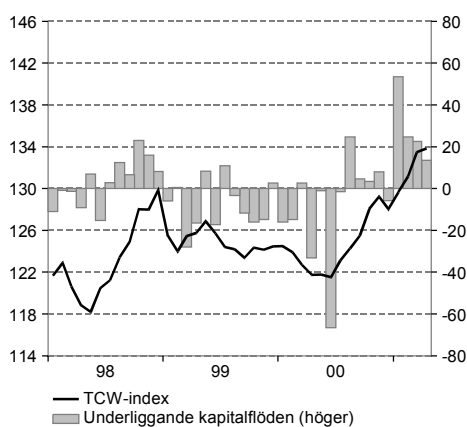
Diagram 49 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 50 Underliggande kapitalflöden och TCW-index

Index respektive miljarder kronor

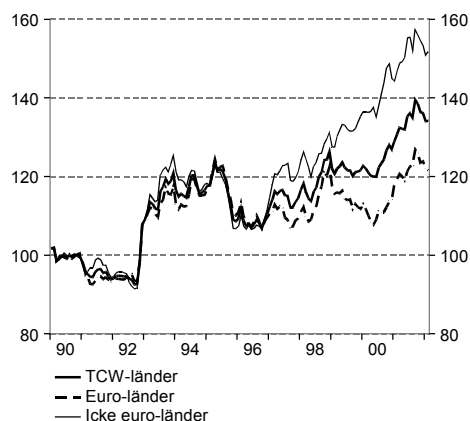

Anm.: Ett positivt tal för underliggande kapitalflöden indikerar ett nettoutflöde, miljarder SEK.

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 51 Kronans reala effektiva växelkurs

Index 1990=100

Anm.: Ett ökande index motsvarar en depreciering.

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken och nationella källor.

europiska valutaunionen kan komma att få på kronans utveckling. Utöver effekter av mera tillfällig karaktär som underliggande kapitalflöden, tar växelkursprognosen istället fasta på den reala effektiva (TCW-vägda) växelkursen och dess underliggande, fundamentala bestämningsfaktorer (se diagram 51). Konjunkturinstitutets bedömning är att de fundamentala faktorerna talar för en fortsatt förstärkning av kronan framöver.³

Kronan antas därför att gradvis anpassa sig mot den underliggande jämviktsväxelkursen under prognosperioden. I termer av TCW-index bedöms kronan förstärkas till en nivå om ca 125 vid utgången av 2004. Kronan väntas förstärkas med ett par procent mot euron under prognosperioden, men betydligt mer mot dollarn. Vid utgången av 2004 bedöms såväl en euro som en dollar kosta 8,70 kronor.

³ Se faktaruta i Konjunkturläget mars 2002 "Beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen", sid. 34-37. Se även K. Nilsson, *Do Fundamentals Explain the Behaviour of the Real Effective Exchange Rate?*, Konjunkturinstitutet, Working Paper No. 78, mars 2002.

Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi

Bilden är fortfarande att konjunkturedgången som inleddes under 2000 nu håller på att vända till en uppgång. Således kvarstår bedömningen från marsprognosen att tillväxten i efterfrågan bottnade i slutet av förra året (se diagram 52). Osäkerheten om konjunkturutvecklingen de närmaste åren är dock fortfarande stor.

Under det första kvartalet i år uppgick BNP-tillväxten till 1,1 procent i årstakt. Utfallet för första kvartalet bekräftar att hushållen har ökat sin konsumtion, att efterfrågeläget för den svenska exporten har förbättrats samt att företagen lyckats minska sina lager. Exportökningen var särskilt påtaglig för telekom-industrin, som dock trots detta fortfarande befinner sig i en rejäl svacka. Till bilden hör också att konfidentsindikatorer från både Konjunkturbarometern och Hushållens inköpsplaner har vänt uppåt under våren. Riksbankens höjningar av reporäntan med 0,5 procentenheter sedan marsprognosen väntas endast marginellt bromsa tillväxten. Penningpolitiken är fortfarande expansiv.

Tabell 10 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
BNP till marknadspris	2 167	1,2	1,7	2,7	2,3
Hushållens konsumtionsutgifter	1 080	0,2	2,1	3,0	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	578	1,4	1,1	0,4	0,6
Statliga	163	0,0	0,9	-0,2	0,0
Kommunala	415	1,9	1,2	0,6	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	379	1,5	0,3	5,4	2,8
Lagerinvesteringar ¹	3	-0,5	-0,4	0,4	0,1
Export av varor och tjänster	1 007	-1,4	2,6	7,0	6,8
Import av varor och tjänster	879	-3,9	1,4	8,6	6,8
Total inhemsk efterfrågan	2 040	0,3	1,1	3,2	2,0
Nettoexport ¹	128	0,9	0,7	-0,2	0,4
Bytesbalans ²	69	3,2	3,0	2,6	2,8

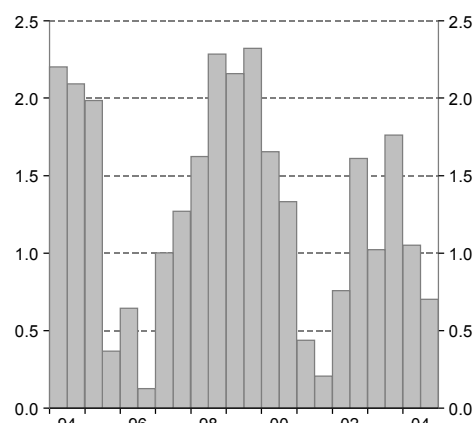
¹ Bidrag till BNP-tillväxten.

² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

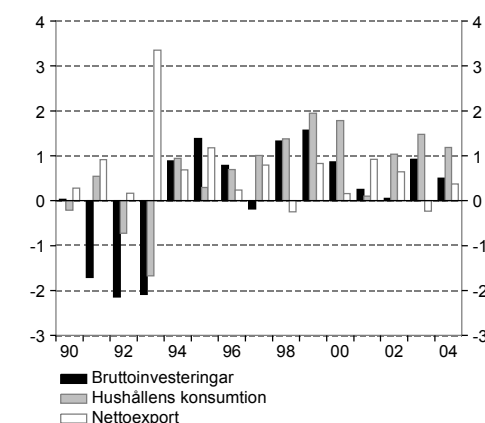
BNP-tillväxten beräknas uppgå till 1,7 procent i år, vilket är en upprevidering jämfört med mars med 0,4 procentenheter. Främsta orsaken till upprevideringen är att exporten nu ser ut att ha börjat vända uppåt redan under slutet av 2001. Nettoexporten ger därmed ett större bidrag till tillväxten 2002 (se diagram 53). Under 2003 och 2004 bedöms BNP-tillväxten öka till 2,7 respektive 2,3 procent (se diagram 54). Den lägre tillväxten 2004 beror dels på att merparten av 3G-investeringarna väntas ske under loppet av nästa år, dels att

Diagram 52 BNP till marknadspris
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

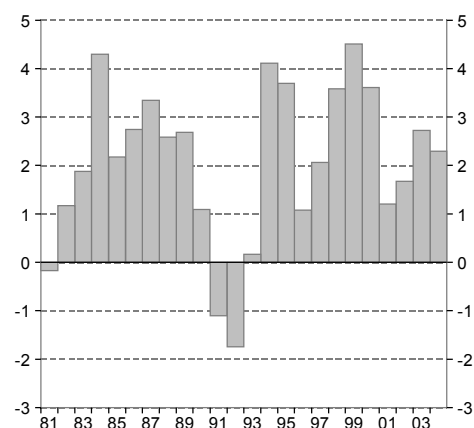
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 53 Bidrag till BNP-tillväxten
Procentenheter

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 54 BNP till marknadspris
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

inkomsterna i hushållssektorn växer långsammare mot slutet av prognosperioden.

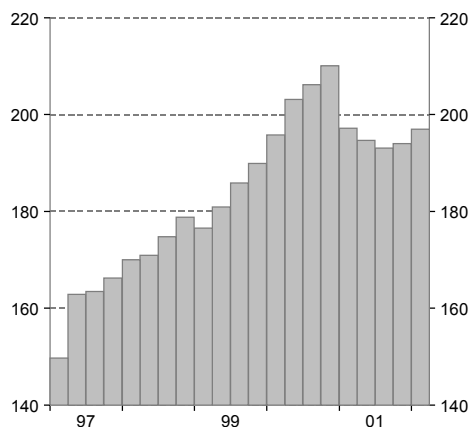
Den vikande efterfrågeutvecklingen i fjol medförde att produktivitetstillväxten bromsades upp och att det uppstod en överkapacitet inom företagen. Under det första kvartalet i år steg produktiviteten kraftigt, då produktionen ökade med 1 procent i årstakt och arbetade timmar föll med 2,7 procent. I takt med att efterfrågan stiger kan den lediga kapaciteten inom företagen tas i anspråk. Produktivitetstillväxten väntas därför bli hög 2002–2003. Produktiviteten i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet bedöms öka med 3,1 procent i år och med 3,4 procent nästa år. Under 2004 faller produktivitetstillväxten dock tillbaka något.

Större export än väntat i början av året

I marsprognosen antogs att exporten skulle plana ut första kvartalet i år för att skjuta fart under hösten. Efterfrågan på teleprodukter hade successivt minskat till låga nivåer samtidigt som förväntningarna var inställda på en fortsatt svag utveckling. Europamarknaden visade vid denna tid inte heller några tendenser till en förbättrad efterfrågeutveckling.

Diagram 55 Export av varor

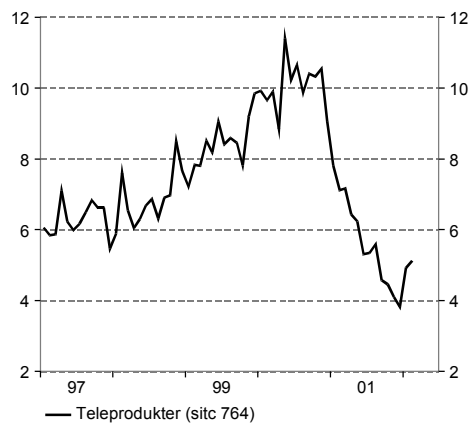
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 56 Export av teleprodukter

Miljarder kronor, säsongrensad

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 11 Export av varor och tjänster

Årlig procentuell förändring

	Volymutveckling				Prisutveckling			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Varuexport	-4,4	3,3	7,0	6,7	2,2	-2,0	-1,0	-0,8
Bearbetade varor	-5,3	4,0	7,8	7,5	2,5	-1,8	-1,4	-1,0
Råvaror	0,7	-0,3	2,3	1,4	0,8	-3,0	1,7	0,5
Tjänsteexport	11,0	0,2	6,8	6,9	6,4	-0,5	-0,2	-0,1
Summa export	-1,4	2,6	7,0	6,8	3,1	-1,6	-0,8	-0,6

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Exportstatistiken tyder dock på ett gynnsammare utveckling med snabbare exporttillväxt såväl i slutet av fjolåret som hittills i år (se diagram 55). Den högre exporten är framför allt en följd av en oväntat snabb ökning av leveranserna av teleprodukter (se diagram 56). Trots detta tyder det mesta fortfarande på att den underliggande efterfrågan på teleprodukter kommer att förbli låg ännu en tid.

Exporten av övriga bearbetade varor har också utvecklats något starkare än väntat. I första hand är det personbilar och läkemedel som fortsatt att ha en gynnsam utveckling (se diagram 57). Ser man till enskilda marknader är det framför allt de större leveranserna till Nordamerika som framträder, men exempelvis har även exporten till Norge ökat (se diagram 58).

Mot denna bakgrund bedöms att exporttillväxten 2002 kommer att uppgå till 2,6 procent, vilket är en upprevidering med 1,5 procentenheter jämför med bedömningen i mars. Nästa år och 2004 förbättras utsikterna för exporten när den internationella konjunkturen tar fart samtidigt som en återhämtning i teleproduktindustrin äger rum (se diagram 59). Bägge dessa år väntas exporttillväxten uppgå till ca 7 procent.

Splittrad efterfrågeutveckling för bearbetade varor

Efterfrågan på teleprodukter väntas utvecklas svagare än i marsprognosen. I denna var utgångspunkten att leveranserna väntades ta fart redan under senare delen av 2002. Efterfrågan från de skuldyngda teleoperatörerna är dock svag och utbyggnaden av UMTS-näten försenad. I nuläget görs därför bedömningen att det dröjer fram till andra halvåret 2003 innan efterfrågan på teleprodukter i omvärlden tar fart mer rejält (se avsnitt om internationell ekonomi).

Efterfrågeutvecklingen för övriga bearbetade varor är betydligt gynnsammare. Marknadstillväxten stiger till följd av den internationella konjunkturförbättringen. Utvecklingen väntas fortsätta under nästa år då den internationella importefterfrågan växer med drygt 7,5 procent. Även utsikterna för 2004 är goda (se diagram 60).

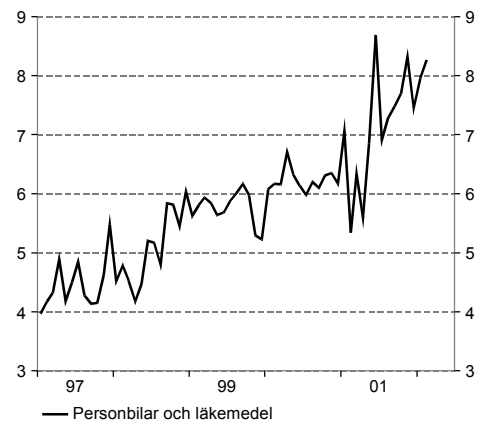
I takt med att resursutnyttjandet i omvärlden stiger ökar efterfrågan på investeringsvaror. En sådan utveckling gynnar svensk exportindustri. 2004 tar exporten av teleprodukter fart. Den förväntade förstärkningen av kronan antas sätta viss press på de svenska företagens konkurrensförmåga.

Ökad export av råvaror 2003

Råvaruexporten ökade i fjol med 0,7 procent. Det var exporten av petroleumprodukter och järnmalm som utvecklades svagt medan livsmedelsexporten fortsatte att expandera i snabb takt. Bland de större råvarugrupper vars export gynnades av en svag krona märks avsalumassa och sågade trävaror. De råvarunära grupperna stål och papper utvecklades i olika riktning: exporten av papper och papp sjönk under det att exporten av de mer specialiserade svenska stålprodukterna fortsatte att öka.

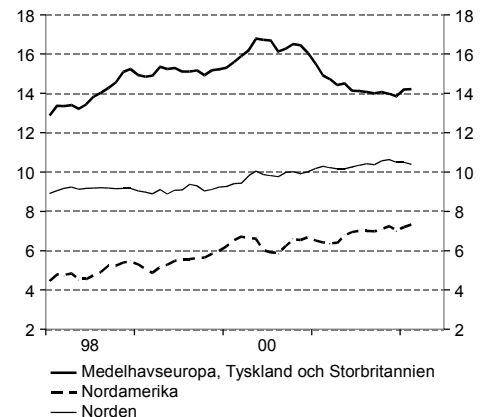
För innevarande år bedöms anpassningen till den vikande efterfrågan, som har inneburit lagerökningar hos råvaruproducenterna och fallande priser, pågå fram till tredje kvartalet. Därefter torde råvaruköparna vara i behov av att fylla på sina lager, samtidigt som priserna bottnar. Den svenska exporten av råvaror beräknas därför sammantaget minska med 0,3 procent i år. Nedgången kan främst hänföras till en

Diagram 57 Export av personbilar och läkemedel
Miljarder kronor, säsongrensat

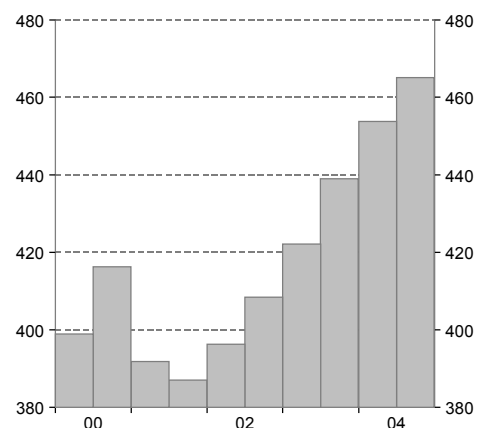
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 58 Export av bearbetade varor
Miljarder kronor, löpande priser, säsongrensat

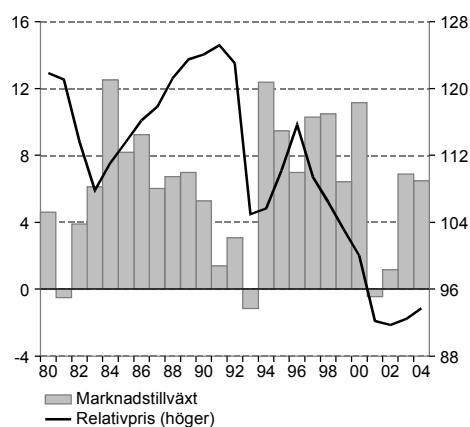
Anm. Tremånaders glidande medelvärde.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 59 Export av varor
Miljoner kronor

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 60 Export av bearbetade varor till 14 OECD-länder
Procent respektive index 2000=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

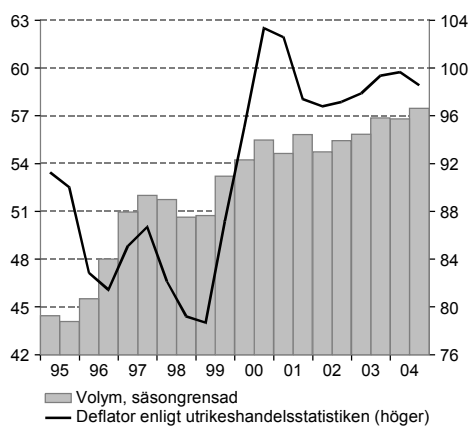
minskad export av petroleumprodukter, sågade trävaror och icke-järnmetallvaror. De betydelsefulla delgrupperna järnmalm, avsalumassa och livsmedel ökar emellertid. Den förbättrade konjunkturen i omvärlden bedöms medföra att exporten av svenska råvaror ökar med ca 2,5 procent nästa år. Råvaruexporten väntas fortsätta att växa också 2004, om än i långsammare takt (se diagram 61).

Vad gäller papper och papp har konjunkturen varit vikande allmänt sett och i synnerhet för tidnings- och journalpapper. Det som främst har hämmat branschen är den svaga utvecklingen på reklammarknaden. Det finns dock tecken på att situationen håller på att svänga. Ordersituationen för kontorspapper och kartong har stärkts ytterligare under de senaste månaderna och andra papperskvaliteter väntas öka sina exportvolymmer under senare delen av innevarande år. På helårsbasis innebär detta en något mindre export i år, men en ökning med närmare 4 procent 2003. Även 2004 väntas exporten av papper och papp fortsätta att öka.

De amerikanska importtullarna på stål som infördes i mars i år (de s.k. Section 201 tariffs) innebär tullsats på mellan 8 och 30 procent för 14 produktgrupper under en period om tre år. För svensk del kommer troligtvis den huvudsakliga effekten av dessa importtullar att märkas på den europeiska marknaden med ytterligare nedåtpress på priserna till följd av att producenter som tidigare har sålt till USA nu försöker att dirigera om sina leveranser till Europa. EU har som svar på de amerikanska åtgärderna annonserat att man eventuellt i en första omgång kommer att införa strafftullar på 100 procent på en rad olika produkter fr.o.m. 18 juni i år. Om WTO:s tvistlösningsorgan ger EU rätt, har EU vidare förberett en ännu längre lista på varor som tullbeläggs fr.o.m. hösten 2003. Amerikanska myndigheter har låtit förstå att man kan komma att ompröva sitt beslut rörande ståltullarna om andra länder ser till att produktionsnivån reduceras och att understödssystemen omprövas. Diskussioner mellan de berörda parterna pågår för närvarande och det är i dagsläget oklart vad resultatet av dessa överläggningar blir. För närvarande görs prognosen att den svenska exporten av stål planar ut i år för att öka med ca 2 procent både 2003 och 2004.

Utvecklingen av råvarupriserna första halvåret i år har präglats av ett fortsatt överutbud med pressade priser som följd. De internationella råvarupriserna exkl. petroleum förutses dock vända uppåt under loppet av andra halvåret i år. Under 2004 finns skäl att anta att priserna kommer att öka i en betydligt långsammare, för att mot slutet av året stagnera. Den internationella prisutvecklingen på stål och papper förutses visa liknande tendenser, men prisutvecklingen på pappersprodukter bedöms bli starkare än för stålet under loppet av 2004. Den allt starkare kronan medför dock att exportpriset för råvaror uttryckt i svenska kronor kom-

Diagram 61 Export av råvaror
Miljarder kronor respektive index 2000=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

mer att stiga måttligt. I svenska kronor väntas exportpriserna stiga med närmare 2 procent nästa år. Under 2004, då de internationella råvarupriserna ökar långsammare än 2003 och kronan ytterligare förstärks, ökar råvarupriserna i svenska kronor med 0,5 procent (se diagram 62).

Tjänsteexporten vänder uppåt igen 2003

Tjänsteexporten ökade förra året med 11 procent. Frakt-tjänsterna hämmades av den svaga världskonjunkturen, men i övrigt var det fråga om en bred uppgång. Den svaga kronan bidrog till ett kraftigt förbättrat turistnetto i och med att utlänningars turistande i Sverige ökade kraftigt.

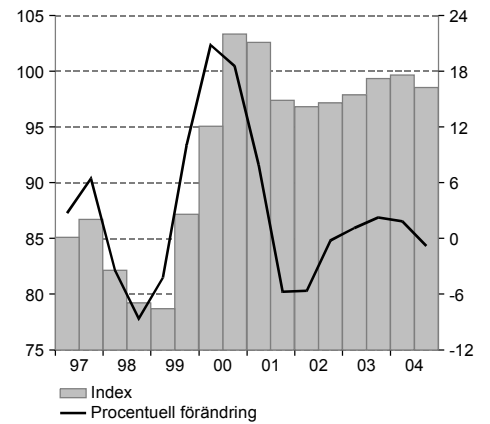
Utvecklingen i år antas bli klart svagare. En förhållandevis dämpad världskonjunktur begränsar inledningsvis tillväxten för transporttjänsterna och det är först under andra halvåret som utvecklingen blir något starkare. Även utlänningars turistande i Sverige förväntas minska under första halvåret. Orsaken är både den starkare kronan och ett minskat resande till följd av terrorattackerna i fjol. Även för övriga tjänster antas en svag utveckling innan konjunkturen åter tar fart. Prognosen är att tjänsteexporten under innevarande år bli närmast oförändrad jämfört med i fjol.

Under 2003 och 2004 väntas tjänsteexporten öka snabbt. Den starkare världskonjunkturen leder till att frakt- och transporttjänsterna ökar påtagligt. Den fortsatta apprecieringen av kronan verkar visserligen återhållande på turistvolymen också framgent, men ökande inkomster i omvärlden samtidigt som effekterna från 11 september successivt ebbat ut bedöms leda till en ökning även av utlänningars turistande i Sverige. Detta tillsammans med en konjunkturledd ökning för exporten av övriga tjänster beräknas innebära att tjänsteexporten ökar med nära 7 procent båda dessa år.

Teleproduktindustrins betydelse för BNP-tillväxten – några räkneexempel

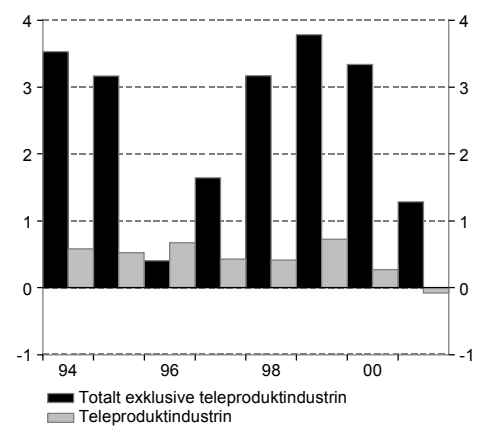
Teleproduktindustrins betydelse för den svenska ekonomins utveckling har ökat successivt under 1990-talet. Branschens bidrag till BNP-tillväxten 1994–2000, som i genomsnitt var 3,2 procent per år, uppgick i genomsnitt till 0,5 procentenheter per år (se diagram 63). Detta trots dess relativa litenhet i förhållande till den totala

Diagram 62 Exportpris råvaror
Index respektive procentuell förändring, motsvarande halvår föregående år

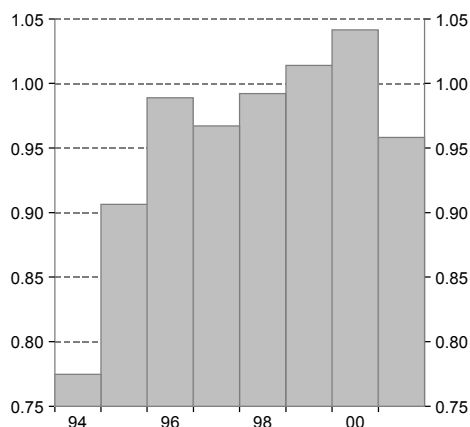
Anm. Sammanvägt enligt utrikeshandelsstatistiken. Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 63 Bidrag till BNP-utvecklingen
Procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 64 Andelen sysselsatta inom teleproduktindustrin av totalt antal sysselsatta Procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

ekonomin. Branschen sysselsatte 1993 0,7 procent av det totala antalet sysselsatta i ekonomin och 2000 hade denna andel ökat till 1 procent (se diagram 64). Mer än en sjundedel av periodens samlade tillväxt skapades således i en bransch som sysselsatte omkring en hundradel av ekonomins totala antalet sysselsatta.

Den globala krisen inom telekomsektorn har slagit hårt mot teleproduktindustrin under förra året. Exporten föll med en tredjedel och sektorns förädlingsvärde sjönk med nära 10 procent. Den direkta effekten av denna produktionsminskning var ett negativt bidrag till det samlade förädlingsvärdet med ca 0,1 procent av BNP.

Det mesta talar nu för att telekomsektorns problem blir betydligt mer långvariga än vad de flesta räknade med från början. I en intervju i Financial Times från den 5 juni sa Ericssons vd Kurt Hellström att ingen vändning för telebranschen är i sikte och att den kanske inte kommer ens nästa år. I Konjunkturinstitutets prognose antas att värdet av exporterade teleprodukter minskar med ytterligare drygt 10 procent i år.

Enligt Nationalräkenskapernas var branschens förädlingsvärde i förhållande till bruttoproduktionen 1999 12,5 procent. 1993 var denna andel nära 33 procent, men har därefter successivt minskat.

Utgår man från de relationer som rådde 1999 skulle en minskning med 10 procent av exporten av teleprodukter brutto dämpa BNP med ca 0,5 procentenheter. En viktig förklaring till det låga förädlingsvärdet torde dock vara att en förhållandevis stor andel av produktionskostnaderna består av importerade insatsvaror. Antar man att denna andel är ca 60 procent av bruttoproduktionsvärdet reduceras exportminskningens påverkan på BNP till drygt 0,2 procentenheter.

Ett annat sätt att räkna på den direkta effekten är att beräkna den från produktionssidan. En övervägande del av branschens produktion avses på exportmarknaden. Antar man att denna andel är ca 80 procent skulle en exportminskning på 10 procent minska branschens produktion med 8 procent. Denna produktionsminsknings direkta negativa effekt på BNP-utvecklingen skulle i så fall uppgå till knappt 0,1 procentenheter.

Sammanfattningsvis innebär alltså nedgången i teleproduktindustrins export i år att BNP-tillväxten dämpas med 0,1–0,2 procentenheter. Det bör också framhållas att det utöver dessa direkta effekter tillkommer indirekta effekter på t.ex. hushållens konsumtion och investeringarna.

Hushållens inkomster ökar snabbt

Skattesänkningarna vid årsskiftet innebar att hushållens disponibla inkomster ökade kraftigt. Inkomsterna fortsätter att stiga under resten av året, men i en lugnare takt. Sysselsättningen mätt i antal arbetade timmar är ungefär oförändrad, vilket innebär att lönesumman växer lika snabbt som timlönerna. Jämfört med marsrapporten har tillväxten för den reala disponibelinkomsten 2002 reviderats ned med 0,3 procentenheter till 4,5 procent, främst beroende på högre inflation och lägre överföringar från offentlig sektor.

Tabell 12 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Faktorinkomster	1 145	2,7	1,1	2,6	2,8
därav löner	958	3,9	1,7	3,1	3,0
Överföringar från offentlig sektor	408	1,7	2,6	6,0	1,9
Överföringar från privat sektor	46	5,4	2,2	2,6	2,3
Skatter och avgifter	511	1,5	-4,8	5,8	3,2
Disponibel inkomst	1 088	3,0	4,5	2,5	2,3

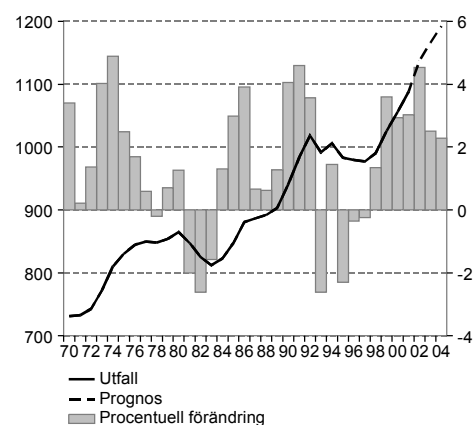
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Under 2003 väntas inkomsterna växa med 2,5 procent, vilket är marginellt lägre än i föregående prognos. Denna revidering är nettoeffekten av en högre lönesumma på grund av starkare arbetsmarknad och skatthöjningar i landstingen (se avsnittet om offentliga finanser). Långsammare ökning av överföringar från offentlig sektor i form av sjukförsäkringsersättning och pensioner dämpar disponibelinkomstens tillväxt till 2,3 procent under 2004 (se diagram 65).

Hushållens konsumtion har vänt upp

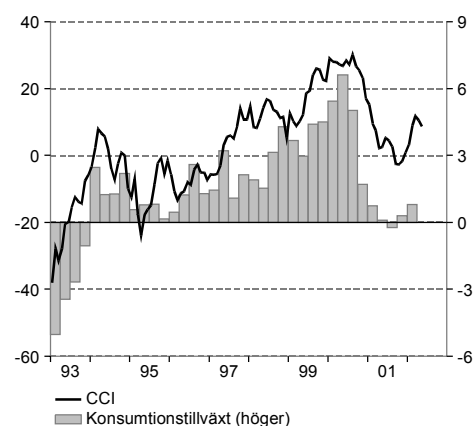
Tillväxten för hushållens konsumtion ökade markant under årets första kvartal. Den årliga tillväxttakten steg från 0,3 procent under sista kvartalet i fjol till 0,8 procent under första kvartalet i år. Exklusive utgifter för energi och bostad, vilka minskade beroende på ett varmare första kvartal i år än under 2001, ökade tillväxttakten från -0,2 till 1,6 procent. Den mycket snabba omsvängningen kan sannolikt till stor del tillskrivas den kraftiga ökningen av disponibelinkomsten vid årsskiftet då inkomstskatten sänktes. Hushållens förväntningar på den ekonomiska utvecklingen stärktes påtagligt under det första kvartalet i år enligt hushållens förtroende-

Diagram 65 Disponibel inkomst
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

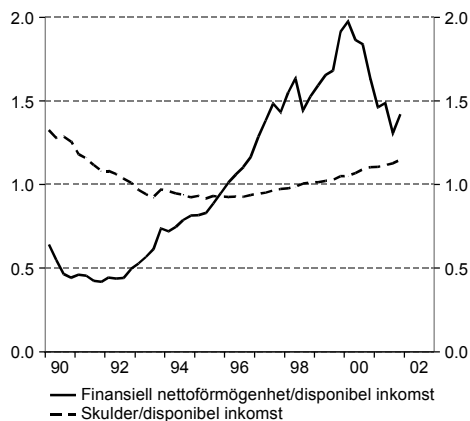

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

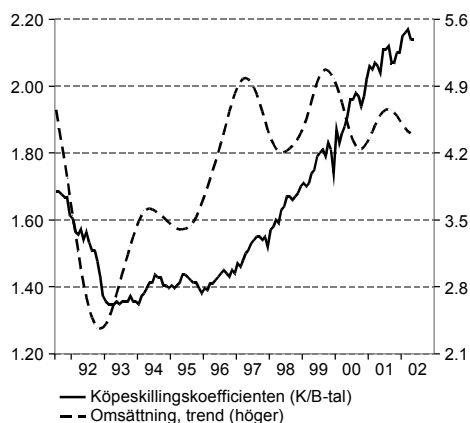
Diagram 66 CCI och konsumtionstillväxt
Nettototal respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 67 Hushållens förmögenhetskvot
Kvot

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 68 Fastighetsmarknaden
Kvot respektive tusental

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 69 Nyregistrerade personbilar, hushåll
Tusental, säsongrensade månadsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

indikator (CCI)⁴, vilken uppvisar ett starkt samband med konsumtionstillväxten (se diagram 66).

Konsumtionstillväxten väntas fortsätta att öka något under resten av året, även om utsikterna har blivit något mindre ljusa de senaste månaderna mot bakgrund av en svagare utveckling för disponibelinkomsten, högre realränta, fallande aktiekurser (se diagram 67) och tendenser till sviktande framtidstro enligt hushållens förtroendeindikator (se diagram 66). Dessutom finns det tecken på att fastighetsmarknaden nu börjat utvecklas svagare (se diagram 68). Fastigheter utgör en stor del av hushållens förmögenhet och prisutvecklingen på fastigheter har historiskt sett uppvisat ett starkt samband med konsumtionstillväxten.

Tabell 13 Hushållens utgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Konsumtionsutgifter	1 080	0,2	2,1	3,0	2,4
Därav: Varaktiga varor	189	-0,5	5,1	6,4	5,0
Livsmedel	132	1,7	0,8	0,6	0,6
Konsumtion i utlandet	48	-10,5	0,6	9,3	6,0
Tjänster exkl. bostad	273	1,4	1,6	3,5	3,2
Sparande¹	55	4,9	7,0	6,8	6,9
Sparande exkl. avtalspensioner ¹	8	0,8	3,1	2,6	2,5

¹ Miljarder kronor, löpande priser respektive sparkvot i procent av disponibel inkomst.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Den svaga utvecklingen för de totala konsumtionsutgifterna under 2001 förklaras främst av närmast oförändrad konsumtion av varaktiga varor (särskilt bilar) och fallande konsumtion i utlandet (resevaluta). Tillväxten för båda dessa grupper ökade dock markant under årets första kvartal. Hushållens registrering av nya personbilar har ökat något sedan bottennivåerna förra hösten (se diagram 69) och även om majsiffran var något lägre än föregående månad, bedöms bilkonsumtionen fortsätta att öka något under loppet av 2002. Hushållens konsumtion i utlandet väntas också öka förhållandevis mycket under resten av 2002, beroende på en starkare växelkurs för kronan och stabilare världspolitiskt läge. Även tjänstekonsumtionen beräknas växa allt snabbare under loppet av 2002 med en återhämtning för konsumtionen av kommunikations-, fritids- och rekreationstjänster.

Den höga tillväxttakten för konsumtionen väntas bestå under 2002 för att sedan mattas av. Det medför att tillväxten blir som högst under helåret 2003 då den bedöms bli 3,0

⁴ Hushållens förtroendeindikator (CCI) är ett sammanfattande mått på svaren i enkätundersökningen *Hushållens inköpsplaner* (HIP). Denna speglar hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen.

procent för att under 2004 bromsa upp till 2,4 procent. Sparkvoten väntas på så sätt stabiliseras runt 7 procent (se diagram 70). Denna nivå bedöms, allt annat lika, vara förenlig med den rådande demografiska strukturen med förhållandevis många personer i övre medelåldern med hög sparbenägenhet.

Sammanfattningsvis bedöms hushållens konsumtionsutgifter öka snabbt under loppet av 2002, vilket delvis är en återgång till en mer normal nivå efter den svaga utvecklingen i fjol. Under 2003 och 2004 väntas konsumtionstillväxten uppgå till 3,0 respektive 2,4 procent. Detta innebär en konsumtionstillväxt som i slutet av prognosperioden är nära den långsiktiga trenden.

Offentlig konsumtion fortsätter att öka

Den offentliga konsumtionen beräknas öka med 1,1 procent i år och med i genomsnitt 0,5 procent per år 2003–2004 (se tabell 14 och diagram 71). Det är en något starkare utveckling än vad som förutsågs i marsprognosen.

Den statliga konsumtionen påverkas 2002 av den utökade satsningen på infrastrukturen. Det är framför allt vägverket som ökar reparationerna och underhållet av vägarna. Till de faktorer som drar ned den statliga konsumtionen hör neddragningar i försvaret och lägre kostnader för AMS. Vårdhögskolorna byter huvudmannaskap från landsting till stat i år. Exklusive detta skifte väntas den statliga konsumtionen vara oförändrad.

Tabell 14 Offentlig konsumtion och sysselsättning

Miljarder kronor, löpande priser samt tusentals personer respektive procentuell förändring, fasta priser

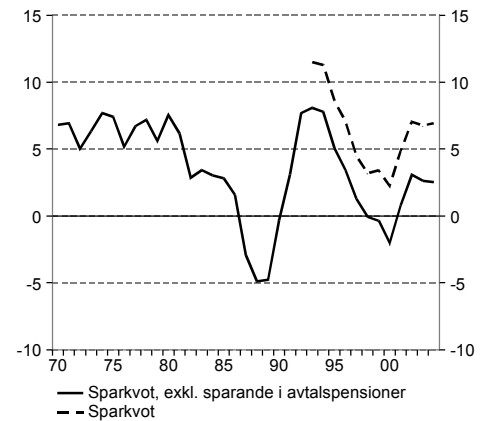
	2001	2001	2002	2003	2004
Offentlig konsumtion	578	1,4	1,1	0,4	0,6
Stat	163	0,0	0,9	-0,2	0,0
Primärkommuner	273	1,9	1,1	0,6	0,7
Landstingskommuner	142	1,9	1,3	0,7	1,1
Offentlig sysselsättning¹	1 306	1,4	0,4	-0,6	0,2
Stat	235	0,1	-0,1	0,0	0,0
Primärkommuner	813	2,3	0,8	0,3	0,3
Landstingskommuner	259	-0,2	-0,7	-4,1	0,0

¹ Sysselsättning enligt nationalräkenskaperna.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

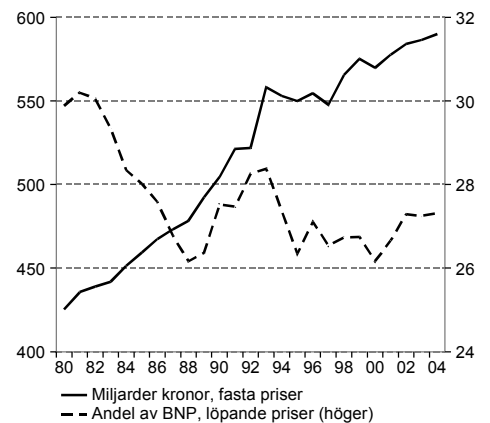
Väg- och Banverket kommer till följd av den utökade infrastruktursatsningen att öka sin konsumtion något 2003 och 2004, medan fortsatta neddragningar i försvaret minskar den statliga konsumtionen. Totalt sett väntas statens konsumtion vara ungefär oförändrad 2003 och 2004 jämfört med 2002 (se diagram 72).

Diagram 70 Hushållens sparkvot
Procent

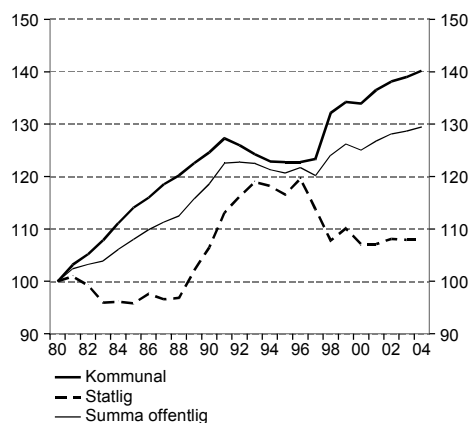
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 71 Offentlig konsumtion
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 72 Offentlig konsumtion
Index 1980=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Konsumtionen i primärkommunerna hålls i år delvis uppe av ett tillfälligt sysselsättningsstöd. Stödet består av två delar, ett generellt bidrag som betalas ut i år och ett villkorligt bidrag som betalas ut nästa år om kommunen nyanställer i år. Primärkommunerna väntas utnyttja detta och tidigarelägga anställningar som egentligen planerats till 2003 (se diagram 73). Det som talar emot en ökning av antalet sysselsatta i kommunerna är en stigande brist på utbildad personal. Det är främst i yrkesgrupperna förskollärare och sjukvårdspersonal som bristen är stor. Rekryteringsproblemen har också medfört höga löneökningar i den kommunala sektorn. Under prognosperioden väntas kommunsektorns kostnadsökningar fortsätta att vara förhållandevis snabba, vilket bl.a. stöds av Konjunkturinstitutets senaste kommunbarometer från mars.

Nästa år och 2004 förutses en något svagare konsumtionsutveckling i primärkommunerna. Den svagare utvecklingen är främst en följd av att det tillfälliga sysselsättningsstödet inte längre stärker kommunernas finanser dessa år.

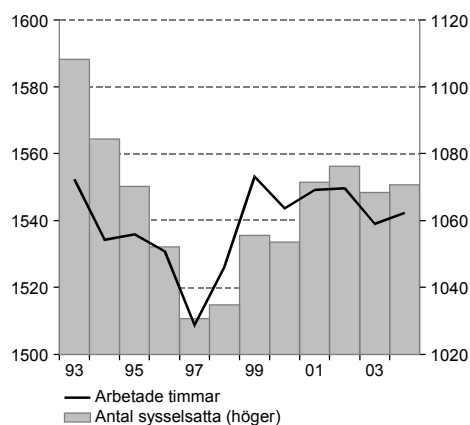
Även landstingens konsumtion ökar i relativt snabb takt i år. Ökningen förklaras av de tillskott som landstingen får i form av ökade statsbidrag. Tillskottet kommer från den nationella handlingsplanen, ökad tillgänglighet i vården och det tillfälliga sysselsättningsstödet. I år ger detta 2,8 miljarder kronor extra till landstingen. Den nationella handlingsplanen, vilken syftar till att öka kapacitet och kvalitet i vård och omsorg, är ett avtal som slutits mellan regering, kommun- och landstingsförbund. Planen finansieras till största del av resurser som frigörs i och med försvarsomställningen. Ökad tillgänglighet i vården är ett bidrag för att korta köerna i vården och förbättra dess tillgänglighet. Förutom detta beräknas förbrukningen av läkemedel stiga med i genomsnitt 0,5 procent per år under prognosperioden. Södersjukhuset och Norrtälje sjukhus bolagiseras under innevarande år. Det medför en minskning av produktion, försäljning och antal anställda i landstingen (se tabell 14). I stället ökar andelen direktkonsumtion, dvs. landstingens köp av verksamhet från näringslivet som går direkt till hushållen.

Konsumtionsutvecklingen i landstingen bedöms bli svagare 2003. Det beror främst på att effekten av det tillfälliga sysselsättningsstödet då upphör. Direktkonsumtionen väntas fortsätta att öka kraftigt, medan sysselsättning, produktion och försäljning minskar till följd av fortsatta bolagiseringar av större sjukhus. Detta stöds också av Konjunkturinstitutets kommunbarometer. På grund av det efterfrågetryck som finns på tjänster och service som tillhandahålls av landstingen samt det lagstadgade balanskravet prognostiseras landstingskatten höjas med 25 öre i genomsnitt 2003.

Landstingens konsumtion utvecklas något starkare 2004, vilket delvis beror på bättre finanser men också på grund av

Diagram 73 Sysselsättningen i primärkommuner och landsting

Miljoner timmar respektive tusentals sysselsatta

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

att den nationella handlingsplanen detta år ger ett ytterligare tillskott på 700 miljoner kronor.

Låga investeringar vänder upp 2003

De fasta bruttoinvesteringarna minskade med 6,6 procent första kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal i fjol. Den osäkerhet som kännetecknar investeringsutvecklingen speglas bl.a. i den alltjämt vikande aktiemarknaden där det totala börsvärdet fallit med ca 25 procent sedan årsskiftet. Den svaga investeringsutvecklingen bekräftas också av SCB:s investeringsenkät från maj. För 2002 görs därför en nedrevidering av prognosen för näringslivets investeringar. Nästa år väntas investeringsaktiviteten dock återhämta sig, bl.a. som en följd av konjunkturuppgången. Varubranschernas investeringar vänder då upp och ökar efter att ha sjunkit två år i rad. Uteblivna investeringar i år inom tjänstesektorn väntas kompenseras med högre investeringar 2003. Under 2004 mattas näringslivets investeringar när investeringarna i UMTS ökar långsammare och konjunkturuppgången går in i en något långsammare fas (se diagram 74). Det fortsatt starka bostadsbyggandet och ökande offentliga investeringar, bl.a. till följd av infrastruktursatsningen, hjälper till att dra upp de fasta bruttoinvesteringarna under prognosperioden. Tillväxten för investeringar exklusive UMTS ökar både 2003 och 2004 (se tabell 15).

Tabell 15 Fasta bruttoinvesteringar

Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

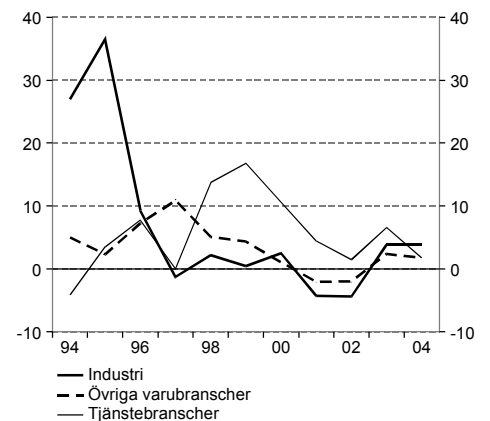
	2001	2001	2002	2003	2004
Industrin	80	-4,3	-4,4	3,8	3,8
Övriga varubranscher	36	-2,0	-2,0	2,4	1,7
Tjänstebanscher	214	4,4	1,5	6,6	1,8
Nybyggnad av bostäder	27	15,9	13,7	8,1	5,1
Ombyggnad av bostäder	20	-0,2	1,2	2,3	2,4
Offentliga myndigheter	49	1,4	4,5	4,6	6,8
Summa	379	1,5	0,3	5,4	2,8
Summa exklusive UMTS		0,8	-0,4	3,4	3,6

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Fortsatt fall i industriinvesteringarna

SCB:s investeringsenkät visar nu liksom i februari på en fortsatt neddragning av investeringarna i industrin för innevarande år. Industriinvesteringarna bedöms således sjunka i samma storleksordning som i marsprognosen. De lägre investeringarna i industrin är ett resultat av det sjunkande kapacitetsutnyttjandet till följd av den svaga efterfrågeutveckling-

Diagram 74 Investeringar i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 75 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent

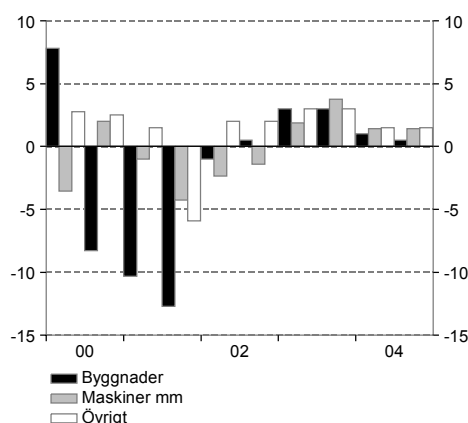
Källa: Statistiska centralbyrån.

en under fjolåret (se diagram 75). De största investeringsminskningarna 2002 väntas ske inom skogsindustrin och metallverken. Maskininvesteringarna fortsätter att minska under 2002 medan bygg- och anläggningsinvesteringarna förväntas vända svagt uppåt andra halvåret i år. Industrins investeringsplaner väntas emellertid gradvis bli mer positiva mot slutet av året när tillväxtimpulser från exporten och hushållens konsumtion kan förväntas generera en högre investeringsnivå. Under 2003 och 2004 bedöms därför industriinvesteringarna öka i takt med en allt starkare produktion (se diagram 76).

Svag utveckling även för tjänsteinvesteringar i år

Tjänstesektorn minskade sina investeringar under första kvartalet i år. Nedgången var bred och berörde samtliga tjänstebranscher. Särskilt stark var nedgången inom handel och restaurang samt transport och kommunikationer. Det är främst maskininvesteringar som minskat. Maj månads investeringsenkät visar på en fortsatt avvaktande investeringsvilja under 2002 och Konjunkturinstitutets prognos för investeringstillväxten inom tjänstebranscherna stannar i år på 1,5 procent. Tillväxten väntas emellertid öka i takt med att hushållens efterfrågan ökar, produktionen stiger och UMTS-projektet kommer igång på allvar. Ökningstakten mattas under 2004 i samband med att UMTS-investeringarna minskar.

Diagram 76 Industriinvesteringar
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

UMTS-investeringarna försenade

UMTS är tredje generationens mobiltelefonisystem och den tänkta efterföljaren till GSM. Med UMTS-terminaler ska användarna få tillgång till datakommunikation och multimedia utöver vanlig telefoni. Post- och telestyrelsen (PTS) beslutade den 16 december 2000 vilka företag som skulle erhålla de fyra UMTS-licenserna: HI3G, Orange, Europolitan och Tele2. Ett av villkoren för licens var att 99,98 procent av Sveriges befolkning skulle kunna ta del av nätet vid årskiftet 2003/2004. Investeringskostnaden som angavs i licensansökningarna uppgick sammantaget till dryga 100 miljarder kronor. Dessa investeringar sträcker sig fram till 2012, men huvuddelen ska göras före årskiftet 2003/2004.

I ursprungsplanerna ingick att de fyra bolagen skulle bygga upp egna separata rikstäckande nät. De fyra licensinnehavarna har med tiden slutit samarbetsavtal och bildat särskilda 3G-bolag. Planerna på egna rikstäckande nät har också omprövats och i nuläget är tanken att bolagen ska ha egna nät i storstäderna men samarbeta om det övriga nätet. Som en följd av det utökade samarbetet samt ändrade pro-

duktionsplaner vad gäller omfattning har investeringsvolymerna successivt justerats ned. Den rådande ställningen för projektet kan beskrivas som en "moment 22-situation". Viktiga komponenter för att 3G ska kunna fungera är nät, telefoner och tjänster. I nuläget är samtliga delar kraftigt fördröjda. Det finns problem med mastutbyggnaden, bl.a. på grund av svårigheter att erhålla bygglov. Tillverkningen av mobiltelefoner är eftersatt eftersom nätutbyggnaden är försenad och att det inte finns tillräckligt med tjänster och man avvaktar med att utveckla tjänster eftersom det inte finns nät och telefoner i den omfattning som anses nödvändigt.

För närvarande är utgångspunkten att projektets investeringsprofil kommer att se ut på följande sätt: 5 miljarder kronor kommer att investeras i år, 13 miljarder nästa år och 10 miljarder kronor 2004. Förutsättningen är således att utbyggnaden blir genomförd men försenad.

Bostadsinvesteringarna fortsätter att öka

Bostadsbyggandet fortsätter att öka trots en klar avmattning av småhusbyggandet. Under 2001 byggdes färre småhus än 2000. Detta väntas också bli fallet 2002 och 2003. Det är först under 2004 som antalet igångsatta byggen av småhus åter väntas närma sig den nivå som rådde 2000. Byggandet av flerbostadshus ökar under hela prognosperioden, delvis till följd av bidraget för byggandet av hyresbostäder. Det totala antalet igångsatta lägenheter i flerbostadshus blev 11 873 i fjol, vilket kan ställas mot 8 764 året innan.

Tabell 16 Antal påbörjade lägenheter

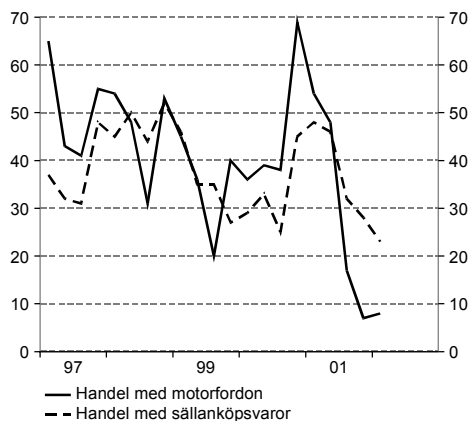
	2000	2001	2002	2003	2004
Flerbostadshus	8 764	11 873	15 200	15 400	16 300
Småhus	7 936	6 496	6 800	6 600	7 200
Summa	16 700	18 369	22 000	22 000	23 500

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

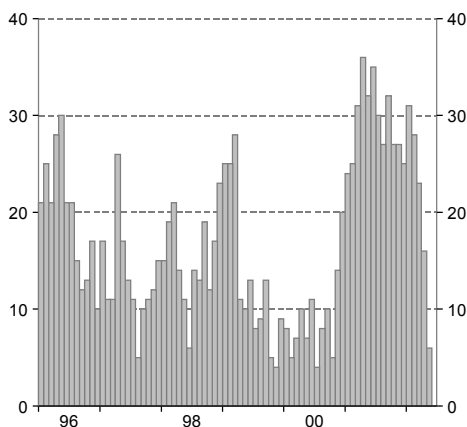
Lagercykeln vänder under sommaren

Företagen fortsatte planenligt att avveckla sina lager under första kvartalet. Liksom under andra halvåret i fjol var det handeln som svarade för de största neddragningarna, medan anpassningen inom industrin gick långsammare. Enligt Konjunkturbarometern fortsatte företagen att justera sina lager mot mer önskvärda lagernivåer under det andra kvartalet.

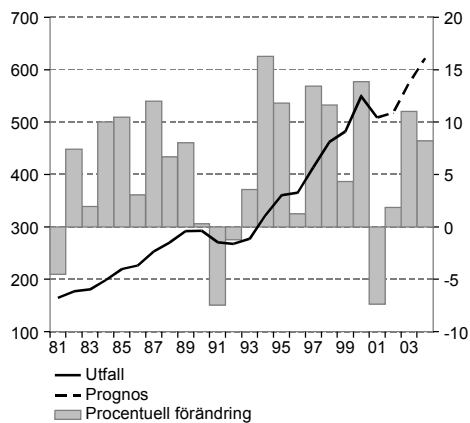
Inom handeln är det framför allt de importintensiva branscherna, som t.ex. detaljhandeln med sällanköpsvaror och bilhandeln, som kraftigt har minskat sina lager (se diagram 77). Inom andra delar av handeln, som t.ex. partihandeln, finns fortfarande ett visst behov av ytterligare juster-

Diagram 77 Handelslager, nulägesomdöme
Nettotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Industrins färdigvarulager, nulägesomdöme
Nettotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Import av bearbetade varor
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

ingar. I synnerhet gäller detta för den mer industrinära partihandeln.

Inom industrin däremot har anpassningen gått trögare trots de inte obetydliga neddragningarna. Mycket tyder dock på att industriföretagen i stort sett lyckats korrigera lagren på ett önskvärt sätt (se diagram 78).

Därmed förväntas ett kraftigt negativt bidrag till efterfrågeutvecklingen från företagens lagerjusteringar under första halvåret med motsvarande drygt 1 procent av BNP. I första hand bedöms det dock inte vara den inhemska produktionen som bromsas, utan snarare importen.

Lagercykeln bedöms vända under sommaren och därefter bidra positivt till efterfrågeutvecklingen. Möjligen kan ett visst behov av ytterligare neddragningar kvarstå inom delar av industrin. Utgångspunkten är att dock att merparten av företagen ökar sin lagerhållning när den ekonomiska aktiviteten successivt tilltar.

Lagerinvesteringarna bedöms bidra negativt till den inhemska efterfrågetillväxten 2002 med motsvarande 0,4 procentenheter av BNP. Under 2003 och 2004 förutses däremot en lagerutveckling som bidrar positivt till efterfrågetillväxten med motsvarande 0,4 och 0,1 procentenheter av BNP.

Importen tar fart under sommaren

Importen av varor har fortsatt att utvecklats svagt. Första kvartalet sjönk importvolymen med 5,3 procent jämfört med första kvartalet förra året. Importen har också fortsatt att vara låg i förhållande till den allmänna efterfrågan i ekonomin, vilket till stor del förefaller bero på minskande lager. Den oväntade exportökningen i början av året har inte lett till motsvarande ökning av importerade insatsvaror utan har klarats genom lagerneddragningar och inhemska produktion. Även inom handeln har lagren minskats. Hushållens ökade efterfrågan på konsumtionsvaror i början av året, särskilt på sällanköpsvaror och bilar, har hanterats genom lagerminskningar, vilket bromsat importen (se lageravsnittet).

Importen väntas vända uppåt under sommaren och efterfrågan på importvaror, i synnerhet bearbetade varor, beräknas öka kraftigt under andra halvåret i år (se diagram 79). Även exporten väntas öka i betydligt snabbare takt under andra halvåret. Det leder i sin tur till ökad efterfrågan på importvaror till exportindustrin. Hushållens konsumtion beräknas också tillta, vilket ytterligare spår på importen. Eftersom lageravvecklingen inom industri och handel i stort sett är avslutad och företagen behöver öka lagren allt eftersom efterfrågan ökar kommer också ett positivt bidrag till importefterfrågan från lagren. Däremot väntas investeringarna förbli svaga under hela året, vilket håller tillbaka importen av investeringsvaror.

Tabell 17 Import av varor och tjänster

Årlig procentuell förändring

	Volymutveckling				Prisutveckling			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Varuimport	-6,2	1,5	9,2	6,9	3,3	-0,2	-1,0	-0,6
Bearbetade varor	-7,4	1,9	11,0	8,2	4,0	0,5	-0,9	-0,8
Råvaror	-3,1	0,0	2,4	1,7	2,2	-2,9	-1,6	-0,4
Tjänsteimport	2,8	1,2	7,2	6,7	6,7	0,5	-0,6	-0,5
Summa import	-3,9	1,4	8,6	6,8	4,2	0,0	-0,9	-0,6

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Under 2003 beräknas importen fortsätta att utvecklas starkt. Det beror på att både konsumtionen och exporten fortsätter att öka i god takt samtidigt som synnerligen importintensiva delar av exportindustrin, som teleprodukter, väntas utvecklas bättre (se diagram 80). Lageruppbyggnaden fortsätter både i industri och handel. Dessutom förutses investeringarna ta fart med ökad efterfrågan på importvaror som följd. Även den väntade förstärkningen av kronkursen torde stimulera importen.

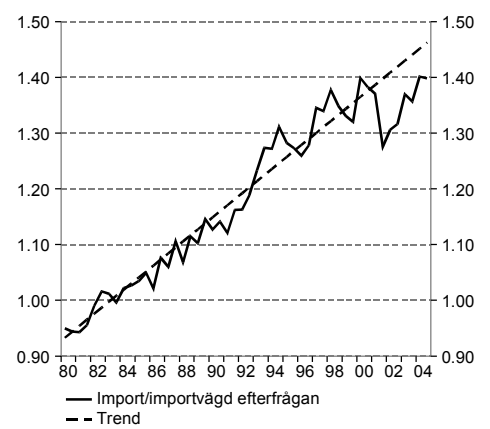
Den prognostiserade importtillväxten är hög även 2004. Det beror både på ett fortsatt gynnsamt efterfrågeläge och god exporttillväxt.

Tjänsteimporten ökar kommande år

Efter en följd av år med betydande tillväxt, började tjänsteimporten att minska under förra våren. Svenskars konsumtion i utlandet hade börjat avta redan sommaren 2000 som en följd av den svaga kronan. Dessutom bidrog hushållens minskade bilkonsumtion till nedgången via en inte obetydlig neddragning av direktimporten av bilar. Efter årsskiftet försvagades sedan det ekonomiska klimatet vilket även fick affärsresandet att minska. Terrorattackerna den 11 september innebar en ytterligare minskning av flygresandet. Även den tidigare starka utvecklingen för övriga tjänster (främst diverse företagstjänster) avstannade under våren 2001.

Tjänsteimporten antas bli som lägst under första halvåret innevarande år innan en vändning kommer till stånd under loppet av andra halvåret. Skälen till utvecklingen är framför allt två. Dels vänder den ekonomiska utvecklingen, vilket ökar efterfrågan också på importerade tjänster, dels stimulerar en förväntad kronappreciering. Dessa faktorer förklarar också utvecklingen under kommande år. Därmed bedöms tjänsteimporten, som i fjol ökade med 2,8 procent, i år öka med strax över 1 procent för att sedan 2003 och 2004 öka med runt 7 procent per år.

Diagram 80 Import av bearbetade varor i förhållande till efterfrågan

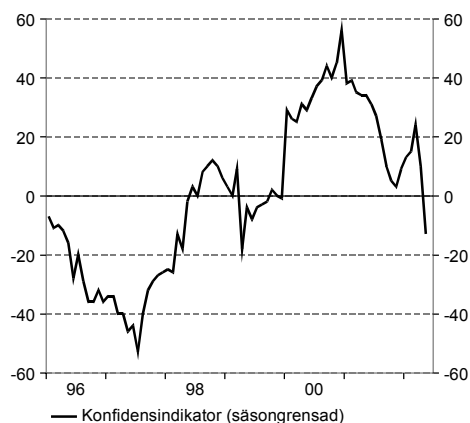
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 81 Konfidensindikator för industrin. Medelvärde 1996–2001 = 0. Nettotal

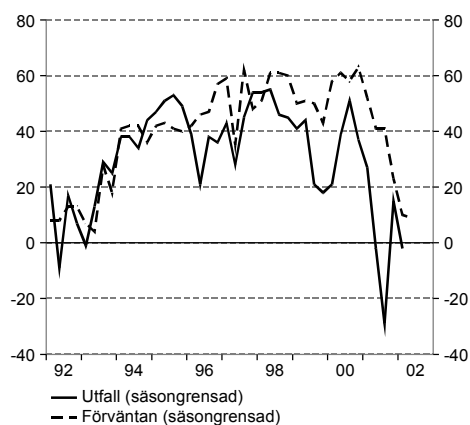
Anm. Orderstocksomdöme – omdöme om färdigvarulager + förväntad produktion.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Konfidensindikator för byggverksamhet. Medelvärde 1996–2001 = 0. Nettotal

Anm. Orderstocksomdöme + förväntad förändring antal sysselsatta.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Fakturering för datakonsulter och dataservice. Nettotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tillväxten i näringslivet på väg upp ur svackan

Efterfrågan i ekonomin har vänt uppåt efter försvagningen i fjol. Framför allt hushållens konsumtion och exporten har lyft efterfrågan, medan investeringarna alltjämt utvecklas svagt. Hittills har dock efterfrågeökningen främst tillgodosetts genom en fortsatt minskning av företagens färdigvarulager och import, medan produktionsökningen blivit mer begränsad. Under andra halvåret väntas däremot företagen bygga upp sina lager av bl.a. insatsvaror, samtidigt som investeringarna vänder upp och tillväxten i privat konsumtion och export blir snabbare. Denna efterfrågeökning väntas leda till en påtaglig ökning av såväl import som produktion. För helåret i år beräknas BNP öka med 1,7 procent, jämfört med 1,2 procent i fjol. Näringslivets produktion beräknas öka med 1,9 procent i år, medan den offentliga sektorns produktion blir i stort sett oförändrad (se tabell 18).

Tabell 18 Produktion och arbetade timmar i näringslivet

Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003	2004
Industri	404	-0,8	1,9	4,1	3,4
Övriga varubranscher	162	3,5	-0,2	2,5	2,0
Tjänstebanscher	968	1,7	2,2	3,3	2,5
Summa produktion¹	1 471	1,0	1,9	3,5	2,7
<i>Näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet</i>					
Produktion	1 182	1,4	2,0	3,9	2,9
Arbetade timmar		0,7	-1,1	0,5	0,2
Produktiviteten		0,7	3,1	3,4	2,7

¹ Indirekt mätta finansiella tjänster har subtraherats.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Inom industrin har den svaga produktionsutvecklingen återhämtat sig något under första halvåret i år. De senaste konjunkturbarometrarna visar att industrikonjunkturen sakta men säkert är på väg upp ur svackan (se diagram 81). Bäst är situationen i konsumtionsvaruindustrin, främst läkemedelsindustrin, men även i insatsvaruindustrin ökar efterfrågan, på t.ex. skogsindustrins produkter. Inom investeringsvaruindustrin är det främst producenter av transportmedel som är positiva när det gäller orderläget, medan situationen inom teleproduktindustrin alltjämt är bekymmersam. Byggkonjunkturen hålls uppe av i första hand bostadsbygandet, men har försvagats något under de senaste månaderna (se diagram 82). Tillväxten i tjänstebanscher har varit högre än i fjol. För handelsföretagen har utvecklingen i allmänhet varit gynnsam, med ökad omsättning. Bl.a. har bilhandeln stabiliserats. När det gäller övriga tjänstebanscher

kan noteras en svag utveckling för datakonsulter och data-service (se diagram 83).

I Konjunkturinstitutets barometerundersökning i april rapporterade industriföretagen samfällt om optimistiska produktionsplaner för andra halvåret i år, medan byggföretagen emotsåg en viss förstärkning av byggkonjunkturen under resten av året. Även tjänsteföretagen var i allmänhet optimistiska om konjunkturutvecklingen. Endast arkitekterna var något försiktiga i sina förväntningar.

Nästa år förutses efterfrågan växa kraftigt. Den internationella konjunkturen tar fart på allvar och exporten ökar snabbt. Tillväxttakten för privat konsumtion och investeringar ökar. Hela näringslivet, såväl industrin som tjänstebanscher, gynnas av denna utveckling. Produktionen i näringslivet beräknas öka med 3,5 procent. Den gynnsamma utvecklingen väntas fortsätta 2004 om än i något lugnare takt. Produktionsökningen i näringslivet beräknas bli 2,7 procent.

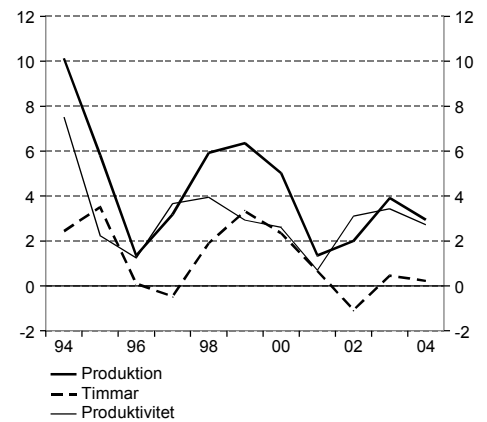
Aterhämtning av produktiviteten

Efter den mycket svaga produktivitetens utvecklingen första halvåret i fjol har företagen, trots en måttlig produktionsökning, kunnat höja produktiviteten påtagligt. Antalet arbetade timmar har sjunkit främst till följd av minskad övertid och ökad sjukfrånvaro, och endast till mindre del till följd av en minskning av antalet anställda. Många företag skapar en produktivitetens reserv genom att behålla undersysselsatt personal under en lågkonjunktur, för att vara väl rustade när konjunkturen vänder uppåt (s.k. labour hoarding). Den ökade sjukfrånvaron, och den höga produktivitetens ökningen under första kvartalet i år tyder emellertid på att en del av denna produktivitetens reserv redan tagits i anspråk. Detta bedöms innebära att produktivitetens ökningen inte blir lika stark som normalt då konjunkturen förstärks. Produktivitetens i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet beräknas öka med hela 3,1 procent i år (se diagram 84 och diagram 85). Nästa år väntas produktivitetens ökningen bli endast något högre, för att 2004 stanna vid 2,7 procent.

Stabilisering av lönsamheten i näringslivet

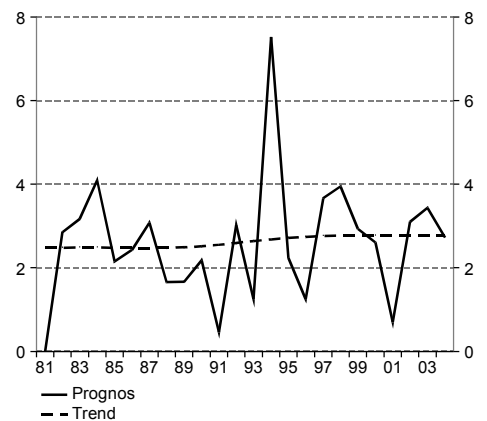
Lönsamheten i näringslivet, som sjunkit successivt sedan 1995, förutses plana ut under prognosperioden. Den genomsnittliga vinstandelen i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet stabiliseras på den relativt goda nivå som var rådande under mitten av 1980-talet (se diagram 86). När bruttoöverskottet sätts i relation till kapitalstocken

Diagram 84 Produktion och arbetade timmar i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

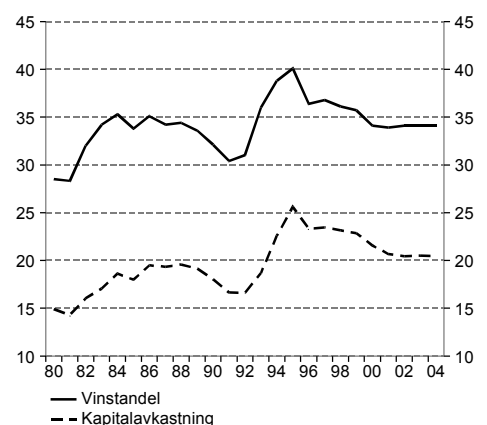
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 85 Produktivitet i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

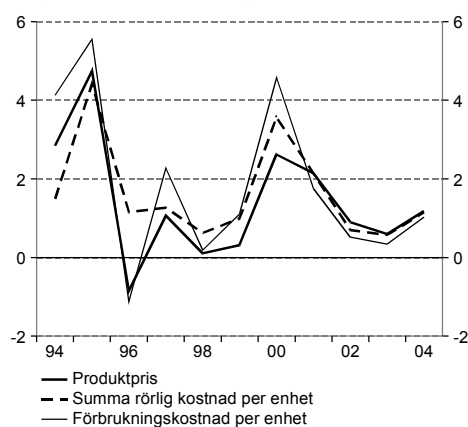
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 86 Kapitalavkastning och vinstandel i näringslivet¹
Andel i procent

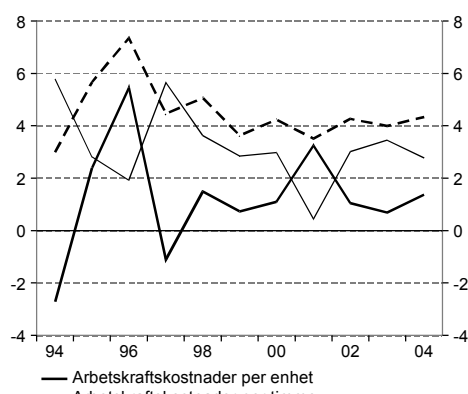
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Produktpris och produktionskostnader i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

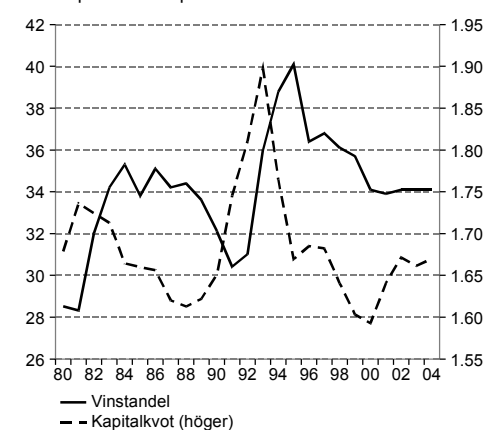
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 Arbetskraftskostnader i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Vinstandel och kapitalkvot i näringslivet¹
Andel i procent respektive kvot

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

(kapitalavkastningen), i stället för till förädlingsvärdet, erhålls en något starkare bild.

En tämligen stark produktivitetstillväxt och en svag prisutveckling för importerade insatsvaror väntas hålla tillbaka kostnadsökningarna för företagen (se tabell 19, diagram 87 och diagram 88). I viss mån motverkas detta av den stigande sjukfrånvaron, som verkar uppdragande på företagens arbetskraftskostnader. En appreciering av kronan och en fortsatt hård konkurrenssituation, för främst teleprodukter, torde göra det svårt för industriföretagen att höja priserna på bearbetade varor nämnvärt. För basindustrin förutses sjunkande priser pressa ned den jämförelsevis höga vinstandelen i år. För industrin i dess helhet innebär detta att den genomsnittliga vinstandelen minskar i år, och sedan planar ut under 2003–2004. För tjänstebanscher bedöms ett högre resursutnyttjande och en fortsatt god efterfrågeutveckling skapa utrymme för vissa marginalhöjningar inom flera branscher.

Tabell 19 Vinstmarginal och vinstandel i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet

Per producerad enhet. Procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004
Förbrukningskostnad	1,8	0,7	0,7	1,0
Arbetskraftskostnad	3,2	1,0	0,7	1,4
Arbetskraftskostnad per timme	3,5	4,1	4,2	4,3
Produktivitet	0,4	3,0	3,4	2,8
Summa rörlig kostnad	2,1	0,8	0,8	1,1
Produktpris	2,1	1,0	0,8	1,1
Vinstmarginal	0,0	0,2	0,0	-0,1
Vinstandel	-0,2	0,2	0,0	-0,1

Anm. Produktiviteten beräknas här på bruttoproduktionen till skillnad från i produktivitetstabellen ovan där den beräknas på förädlingsvärdet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Även om lönsamheten i industrin är förhållandevis god, väntas det relativt låga kapacitetsutnyttjandet inverka negativt på kapacitetsutbyggnaden i år, vilket också bekräftas av investeringsenkäten. År 2003 väntas dock industriinvesteringarna öka igen. En bättre investeringsutveckling väntas inom tjänstebanscher där utbyggnaden av UMTS-näten för tredje generationens mobiltelefoni stimulerar investeringsaktiviteten. För näringslivet totalt sett innebär detta att vinstandelen planar ut under 2000–2004. Kapitalkvoten, som steg i fjol, beräknas öka även i år, men därefter bli i stort sett oförändrad. Detta innebär att kapitalkvoten hamnar på en ganska normal nivå under 2003–2004 (se diagram 89).

Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser

Arbetsmarknaden har utvecklats svagt under årets första fyra månader. Jämfört med samma period för ett år sedan är sysselsättningen oförändrad och antalet personer i arbete något lägre. Sysselsättningen sjunker i år men vänder försiktigt uppåt 2003. Arbetslösheten stiger marginellt i år men sjunker på nytt nästa år när efterfrågan på arbetskraft ökar. År 2004 väntas den utvidgade arbetslösheten uppgå till 6,3 procent, vilket bedöms vara den nivå som för närvarande är förenlig med långsiktigt stabil inflation. Den öppna arbetslösheten beräknas då vara 4 procent.

Resursutnyttjandet i ekonomin har dämpats under det gångna året men visar framöver tecken på en viss tilltagande stramhet. Produktionsgapet bedöms i dagsläget uppgå till närmare -1 procent av BNP. Under prognosperioden väntas dock gapet successivt slutas.

Lönerna steg med 4,3 procent under 2001. Preliminära utfall för det första kvartalet tyder på en viss dämpning i år. I takt med att konjunkturen förstärks och efterfrågan på arbetskraft ökar väntas dock löneglidningen successivt tillta. De avtalsmässiga löneökningarna under 2004 bedöms hamna på ungefär samma nivå som 2001–2003.

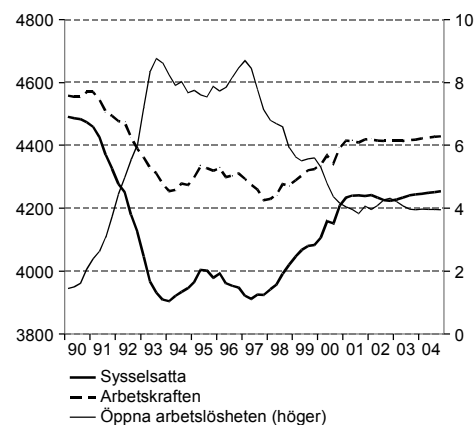
Inflationen steg kraftigt under våren 2001, delvis som en följd av ett stigande resursutnyttjande och kostnadstryck i den inhemska ekonomin under 2000. Inflationen har hittills i år fallit tillbaka. Under prognosperioden väntas prisökningstakten fortsätta att dämpas, till följd dels av ett inledningsvis lågt resursutnyttjande, dels av en apprecierande krona. Mot slutet av 2004 bedöms det tilltagande resursutnyttjandet börja sätta mer tydliga spår i inflationsutvecklingen. Inflationstakten mätt som UND1X bedöms dock vara ungefär i linje med Riksbankens mål på 2 procent såväl 2003 som 2004.

Aterhämtning på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden har utvecklats svagt under årets första fyra månader. Enligt SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) var sysselsättningen i stort sett oförändrad jämfört med motsvarande period föregående år (se diagram 90). Detta är något starkare än i marsprognosen där utgångspunkten var att sysselsättningen skulle falla något. Frånvaron har dock fortsatt att öka varför personer i arbete, dvs. sysselsatta som inte varit frånvarande, minskat med 0,5 procent under samma period. Delvis sammanhänger ökningen av frånvaron med kalendariska effekter, dvs. ökad ledighet i samband med påsken som i år inföll under det första kvartalet. Den ökade sjukfrånvaron är också en betydelsefull faktor. Uppgången i

Diagram 90 Sysselsatta, i arbetskraften och arbetslösa

Tusental respektive procent

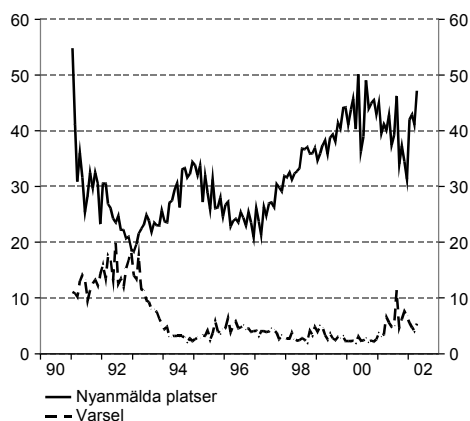
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 91 Sjukfrånvaro
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

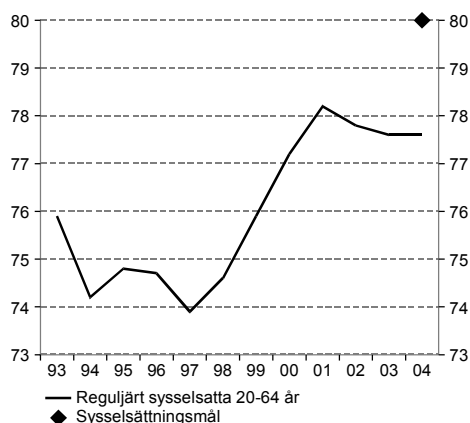
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 92 Lediga platser och varsel
Tusental, säsongrensade värden, månad

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Diagram 93 Reguljär sysselsättningsgrad
I procent av befolkningen i åldern 20-64 år

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

sjukskrivningarna förefaller dock ha mattats av under de två senaste kvartalen (se diagram 91).

Tabell 20 Sammanfattning av arbetsmarknadsprognosen
Nivå, årlig procentuell förändring respektive nivå i procent

	2001	2001	2002	2003	2004
Befolkningen, 16–64 år	5 632	0,5	0,6	0,6	0,6
Arbetskraften	4 414	1,2	0,0	0,0	0,1
Sysselsatta 16–64 (enl. AKU)	4 239	1,9	-0,2	0,1	0,2
Personer i arbete	3 528	1,2	-0,5	0,3	0,3
Latent arbetssökande	125	4,5	4,9	-11,5	-7,0
Öppen arbetslöshet ¹	175	4,0	4,2	4,1	4,0
Utvidgad arbetslöshet ²	300	6,7	7,1	6,6	6,3
Medelarbetstiden	16,4	-1,4	-0,6	0,1	0,0
Arbetade timmar (miljoner, enl. NR)	6 935	0,5	-0,7	0,2	0,2
Personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	111	2,5	2,5	2,4	2,3
Reguljär sysselsättningsgrad ³	4 214	78,2	77,8	77,6	77,6

¹ Nivå i procent av arbetskraften.

² Nivå i procent av utvidgad arbetskraft.

³ Andel sysselsatta av befolkningen, exkl. arbetsmarknadspolitiska

program.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

Det finns faktorer som talar för att en stabilisering börjat ske på arbetsmarknaden under inledningen av 2002. AMS statistik visar att varslen har börjat falla samtidigt som antalet nyanmälda lediga platser har börjat öka (se diagram 92). Det senare beror till viss del på en tidigareläggning av utlysningen av sommarvikariat och att AMS lyckats öka täckningsgraden över antalet lediga jobb, sedan en Internet-baserad tjänst införts. Dessutom visar SCB:s vakansstatistik att såväl antalet lediga arbeten som antalet vakanser fortsatt att minska under det första kvartalet i år, om än i något långsammare takt än tidigare. Konjunkturen väntas återhämta sig under det andra halvåret i år. Trots den uppgång i produktivitetstillväxt som statistiken för det första kvartalet visade bedöms företagen fortfarande ha resurser att öka produktionen i år utan några omfattande nyrekryteringar. Sammantaget bedöms sysselsättningen sjunka marginellt under 2002.

Nästa år och 2004 finns dock, tack vare konjunkturförbättringen, förutsättningar för en ökad sysselsättning. Den reguljära sysselsättningsgraden för befolkningen i åldrarna 20–64 år bedöms falla något i år och 2003 för att sedan stabiliseras 2004 på 77,6 procent. Regeringens mål om 80 procent sysselsättning i denna ålderskategori bedöms underskridas med ca 125 000 personer 2004 (se diagram 93). Det sammanvägda bristtalet för industrin och byggsektorn steg marginellt det första kvartalet i år men är kvar på mycket låga nivåer (se diagram 94). Sysselsättningen bedöms

därför minska i dessa sektorer i år. Under 2003 och 2004 väntas sysselsättningen åter öka men i måttlig takt.

Även bristtalen i vissa tjänstebanscher föll kraftigt under fjolåret. Sysselsättningen i tjänstesektorn bedöms fortsätta att öka i år men i en betydligt lugnare takt än 2001. Under 2003 väntas sysselsättningen i tjänstesektorn öka med 0,7 procent.

Medelarbetstiden minskade 2001 med 1,4 procent både till följd av att frånvaron ökade och av att medelarbetstiden för personer i arbete minskade. Eftersom frånvaron vanligtvis uppvisar ett positivt samband med sysselsättningen väntas frånvaron falla i år och åter stiga något 2003 och 2004. Övertid och vanligen arbetad tid tenderar att öka med sysselsättningen. Sammantaget bedöms medelarbetstiden därför sjunka i år. Nästa år och 2004 sker en återhämtning i medelarbetstiden i takt med att sysselsättningen börjar öka. Antalet arbetade timmar beräknas falla med 0,7 procent i år men öka med 0,2 procent per år under 2003 och 2004.

Tabell 21 Beräknat tillskott till arbetskraften från olika komponenter

Tusental personer, nivå respektive årligt procentuellt bidrag

	2001	2001	2002	2003	2004
Arbetskraften	4 360	1,2	0,0	0,0	0,2
<i>Därav nettobidrag från:</i>					
Befolkning 16–64 år	5 632	0,7	0,8	0,8	0,8
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	111	0,0	0,0	0,1	0,1
Utbildning	485	0,6	-0,2	-0,2	-0,3
Förtidspensionärer, värnpliktiga, Hemarbete m.m.	715	-0,2	-0,6	-0,6	-0,4

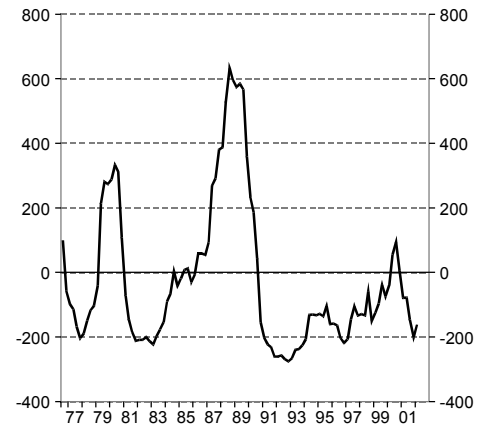
¹ Åtgärder utanför arbetskraften enligt AKU.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

Antal personer i arbetskraften har ökat betydligt under senare år. Denna ökning planar nu ut och arbetskraften växer först måttligt under 2004 (se tabell 21). Effekten av befolkningstillväxten på arbetsutbudet hålls tillbaka av ett vikande arbetskraftsdeltagande (se diagram 95). Detta kan i huvudsak hänföras till en fortsatt uppgång i förtidspensioneringar och långtidssjukskrivningar samt till ett ökat deltagande i utbildning, både på högskole- och gymnasienivå. Den öppna arbetslösheten väntas stiga svagt i år för att sedan falla de två nästkommande åren. Under 2004 bedöms den öppna arbetslösheten uppgå till 4,0 procent som årsgenomsnitt.

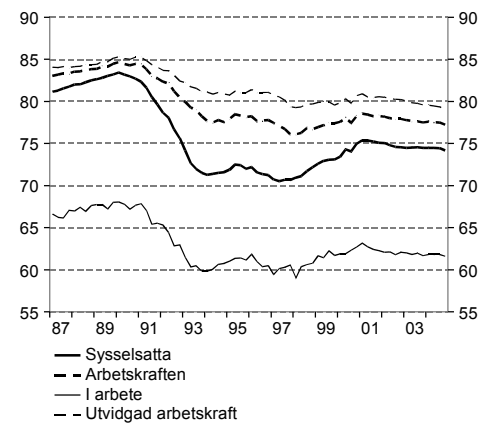
Den utvidgade arbetslösheten, som i många sammanhang är ett bättre mått på arbetsmarknadens stramhet, bedöms uppgå till 6,3 procent 2004. Utvidgad arbetslöshet inkluderar även s.k. latent arbetsökande, dvs. personer som uppger sig kunna och vilja arbeta, men inte sökt arbete under den undersökta veckan samt heltidsstuderande som sökt arbete.

Diagram 94 Sammanvägt bristtal i industrin och byggsektorn
Index 1976 kvartal 3 = 100

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Arbetsmarknad
I procent av befolkningen

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Arbetstidsförkortning

Den parlamentariska kommittén för nya arbetstids- och semesterregler (KNAS) väntas presentera sitt förslag inom kort. Så länge det inte finns något regeringsförslag i form av en proposition utgår Konjunkturinstitutets prognoser från det befintliga regelsystemet.

Kommittén gav Konjunkturinstitutet i uppdrag att undersöka de makroekonomiska konsekvenserna av en lagstadgad förkortning av arbetstiden, vilket resulterat i rapporten *Sambällsekonomiska effekter av en allmän arbetstidsförkortning*⁵.

Det är inte säkert att en lagstadgad minskning av antalet arbetsdagar kommer att slå igenom fullt ut på antalet arbetade timmar eftersom bl.a. övertidsarbetet kan komma att öka. Konjunkturinstitutet gör bedömningen att genomslaget på arbetade timmar på lång sikt kommer att uppgå till ca 80 procent.

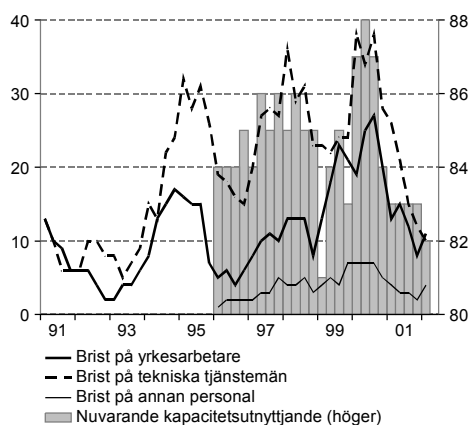
På kort sikt beräknas den kortare arbetstiden medföra en ökad efterfrågan på arbetskraft och ett högre antal sysselsatta.

På lång sikt beräknas den kortare arbetstiden varken påverka antalet sysselsatta eller arbetslösheten utan antalet arbetade timmar minskar lika mycket som medelarbetstiden. Om antalet lediga dagar ökar med sammanlagt fem under perioden 2004–2007 beräknas det potentiella antalet arbetade timmar minska med 1,5 procent. På kort sikt bedöms arbetstidsförkortningen delvis balanseras av en något högre produktivitet men på lång sikt påverkas inte produktiviteten då bl.a. kapitalstocken justeras ner med hänsyn till den lägre arbetsinsatsen.

Den långsiktiga effekten av en arbetstidsförkortning bedöms därför bli en kortare genomsnittlig arbetstid, oförändrad arbetslöshet, en lägre tillväxttakt under 2004–2007 och en permanent lägre BNP-nivå. Därmed blir också såväl privat som offentlig konsumtion liksom pensionerna och andra transfereringar lägre än vid oförändrad arbetstid.

Diagram 96 Kapacitetsutnyttjande och bristtal: Tillverkningsindustri

Andel ja-svar respektive procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Lågt resursutnyttjandet i näringslivet 2002

Enligt Konjunkturbarometern fortsatte kapacitetsutnyttjandet i industrin att sjunka första kvartalet. Bristen på arbetskraft var också fortsatt låg, även om den senaste undersökningen indikerar att bristtalen stiger marginellt (se diagram 96). Den förväntade produktionsökningen bedöms leda till

⁵ Konjunkturinstitutet, mars 2002.

att bristtalen tilltar något framöver, dock från historiskt sett låga nivåer. Personalstyrkan i industrin har visserligen minskat det senaste året men mycket tyder på att det finns ledig kapacitet inom företagen som kan tas i anspråk när konjunkturen vänder uppåt.

Kapacitetsutnyttjandet är lågt även i delar av tjänstenäringsarna (se diagram 97 och 98). I föl föll bristtalen samtidigt som företagen fortsatte att öka antalet anställda. Företagens svårigheter att förutse efterfrågan och därmed anpassa arbetsstyrkan till rådande efterfrågeläge innebar att produktivitetsutvecklingen blev mycket svag. Att göra bedömningen av resursutnyttjandet i andra delar av tjänstesektorn är något svårare då barometerundersökningen inte täcker alla branscher. I år väntas tjänstebranscherna öka sin arbetsstyrka något, men i takt med den ökande tillväxten bedöms bristtalen stiga.

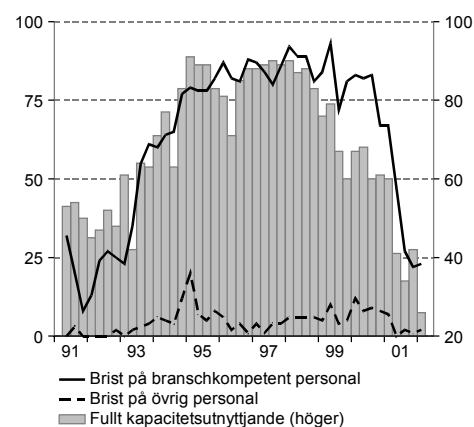
Den låga efterfrågan på arbetskraft avspeglas också i svaren på Konjunkturbarometerns frågor om vad företagen anser vara det största hindret för ökad produktion: för låg tillgång på produktionsfaktorer eller för låg efterfrågan på företagets produkter. Svaren redovisas som netttotal, dvs. differensen mellan de företag som svarat att utbudet respektive efterfrågan är det största hindret för ökad produktion. Om nettotalet är lågt indikerar detta att efterfrågan är låg och att trycket på löner och priser kan väntas vara dämpat. I både varu- och tjänstebranscher är det nu främst efterfrågan som är den begränsande faktorn till produktion (se diagram 99 och 100). Sammantaget indikerar de fallande bristtalen att resursutnyttjandet i näringslivet har avtagit det senaste året, trots att arbetslösheten fortsatt att sjunka. Det förefaller således finnas en arbetskraftsreserv i företagen som kan tas i bruk när efterfrågan tar fart.

I den kommunala sektorn råder dock arbetskraftsbrist. Enligt Konjunkturinstitutets kommunbarometer förekommer brist på personal inom skola, barn- och äldreomsorg. Arbetskraftsbristen bedöms också tillta det närmaste halvåret enligt enkäten.

Produktionsgapet sammanfattar synen på resursutnyttjandet

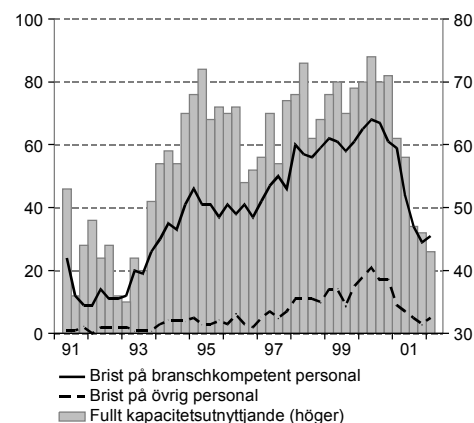
Ett sätt att sammanfatta synen på resursutnyttjandet i ekonomin är med hjälp av det s.k. produktionsgapet. Produktionsgapet avser mäta skillnaden mellan faktisk och långsiktigt hållbar produktion, dvs. den nivå på produktionen som är förenlig med stabil inflation. Produktionsgapets storlek kan inte mätas direkt utan måste uppskattas. De två modeller som Konjunkturinstitutet använder är varianter av den s.k. produktionsfunktionsansatsen.

Diagram 97 Kapacitetsutnyttjande och bristtal: Datakonsulter och dataservice
Andel ja-svar

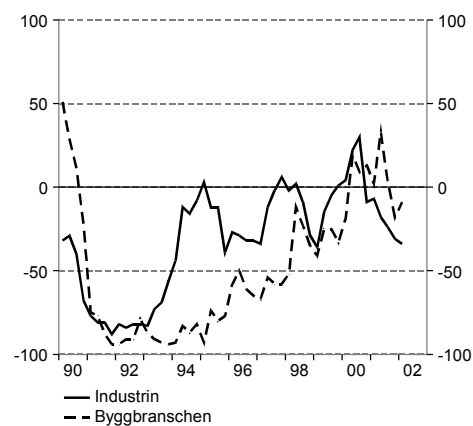
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Kapacitetsutnyttjande och bristtal: Uppdragsverksamhet
Andel ja-svar

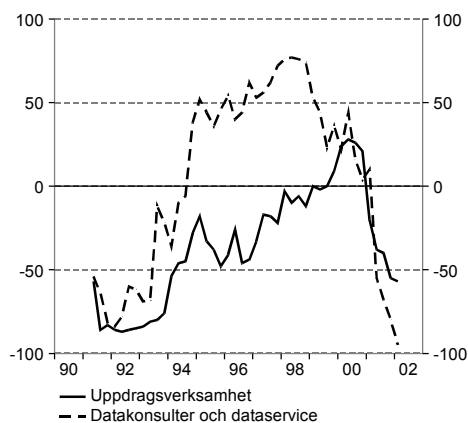
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Trång sektion
Netttotal

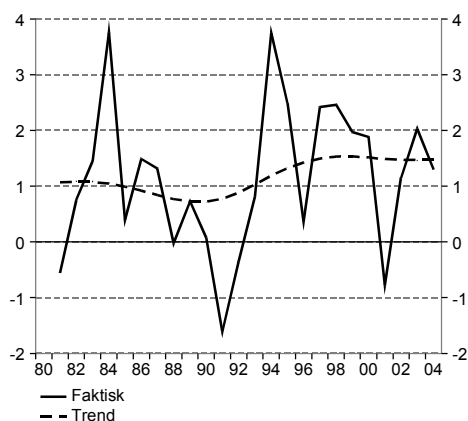
Anm. Netttotal = utbudsrestriktioner – efterfrågerestriktioner.

Källa: Konjunkturinstitutet.

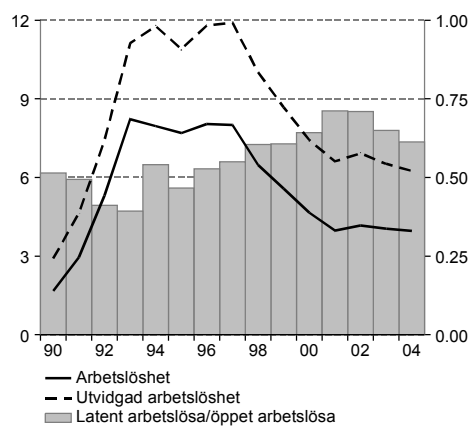
Diagram 100 Trång sektion
Nettotal

Anm. Nettotal = utbudsrestriktioner – efterfrågarestrukturer.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Total faktorproduktivitet
Årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Arbetslöshet
Procent respektive kvot

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den ena modellen tar sin utgångspunkt i skillnaden mellan faktisk och potentiell sysselsättning, vilket speglar resursutnyttjandet på arbetsmarknaden.⁶ Produktionsgapet definierat på detta sätt benämns nedan också arbetsmarknadsgap. Potentiell sysselsättning beräknas som skillnaden mellan det potentiella utvidgade arbetskraftsutbudet och jämviktsnivån på utvidgad arbetslöshet. Jämviktsnivån definieras i sin tur som den nivå på utvidgad arbetslöshet som är förenlig med stabila pris- och löneökningar. Utvidgat arbetskraftsutbud och utvidgad arbetslöshet inkluderar även latent arbetsökande.

I den andra modellen tas också hänsyn till skillnaden mellan faktisk och potentiell total faktorproduktivitet (se diagram 101), vilket ger ett produktionsgap som beaktar att det kan finnas konjunkturella inslag i produktivitetens utveckling.⁷

Produktionsgapet sluts successivt 2003–2004

Allteftersom produktionen stiger tilltar också efterfrågan på arbetskraft. Situationen på arbetsmarknaden blir därmed något mer ansträngd, men trots detta bedöms den kunna möta efterfrågan i näringslivet utan att några kraftiga matchningsproblem uppstår.

Tabell 22 Potentiell sysselsättning

Nivå, 1000-tal respektive årlig procentuell förändring

	2001	2001	2002	2003	2004
Befolkning, 16–64 år	5 632	0,5	0,6	0,6	0,6
Arbetskraft	4 414	1,2	0,0	0,0	0,1
Latent arbetsökande	125	-4,3	4,6	-10,9	-7,5
Utvidgad arbetskraft	4 539	1,0	0,2	-0,3	-0,1
Potentiell sysselsättning	4 253	1,0	0,2	-0,3	-0,1
Medelarbetstid		-1,4	-0,6	0,1	0,0
Potentiellt arbetade timmar ¹	6 958	-0,4	-0,4	-0,3	-0,1

¹ Miljoner timmar.

Källa: Konjunkturinstitutet.

När arbetsmarknadsläget förbättras 2003 bedöms också de latent arbetsökande minska något mer än de öppet arbetslösa, dvs. kvoten mellan latent och öppet arbetslösa sjunker (se diagram 102). Detta beror bl.a. på utfasningen Kunskapslyftet. Vidare bedöms medelarbetstiden fortsätta att sjunka i år. Medelarbetstiden påverkas bland annat av den ökande sjuk-

⁶ Modellen finns beskriven i Konjunkturläget november 1999.

⁷ Förändringen av total faktorproduktivitet definieras som förändringen i produktionsvolymen minus förändringen av produktionsfaktorerna arbete och kapital. Potentiell total faktorproduktivitet beräknas med hjälp av trenden i total faktorproduktivitet.

frånvaron eftersom sjukskrivna definieras som sysselsatta. Sammantaget innebär detta att det potentiella antalet arbetade timmar 2003–2004 sjunker samtidigt som det faktiska antalet arbetade timmar stiger något (se diagram 103 och tabell 22). Den utvidgade arbetslösheten ökar något i år för att i slutet av 2004 sjunka tillbaka till 6,3 procent, vilket är den nivå som för närvarande bedöms vara förenlig med stabil inflation.

Den potentiella produktionen styrs av tillgången på arbetskraft, arbetsmarknadens funktionssätt, produktiviteten och kapitalbildningen. Nedgången i antalet potentiellt arbetade timmar ger ett negativt bidrag till den potentiella tillväxten de närmaste åren. Att ekonomins potentiella tillväxtförmåga under prognosperioden ändå väntas bli förhållandevis god beror på en gynnsam utveckling av arbetsproduktiviteten till följd av bl.a. höga investeringar och en stigande kapitalstock. I genomsnitt stiger arbetsproduktiviteten i hela ekonomin med 2,4 procent 2002–2004.

Produktionsgapet bedöms vara negativt i år och nästa år. I takt med att konjunkturen återhämtar sig förbättras arbetsmarknadsläget vilket medför att resurserna blir mer ansträngda. I den arbetsmarknadsbestämde modellen sluts gapet 2004. När hänsyn tas till att det kan finnas konjunkturella inslag i produktivitetens utvecklingen är den potentiella produktionen högre. Potentiell BNP växer med i genomsnitt 2,1 procent per år 2001–2004. Följden blir att produktionsgapet inte sluts lika snabbt som i den arbetsmarknadsbestämde modellen (se diagram 104 och tabell 23). Sammantaget gör Konjunkturinstitutet bedömningen att ekonomins lediga resurser 2002–2004 successivt kommer att tas i anspråk men att kapacitetsrestriktionerna knappast är av ett sådant slag att pris- och löneutvecklingen kommer att påverkas nämnvärt.

Tabell 23 Produktionsgap

Årlig procentuell förändring och procentenheter

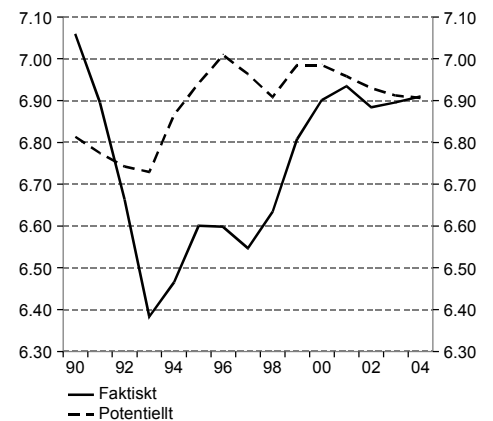
	2001	2002	2003	2004
Faktisk BNP	1,2	1,7	2,7	2,3
Arbetsmarknadsgap ¹	-0,2	-0,4	-0,2	0,0
Produktivitetsgap	-0,3	-0,5	-0,1	-0,2
Produktionsgap ^{1,2}	-0,5	-0,9	-0,2	-0,2

¹ I procent av potentiell BNP

² Då hänsyn tas till fluktuationer i total faktorproduktivet, dvs. den konjunkturella produktiviteten, dvs. arbetsmarknadsgap + produktivitetsgap.

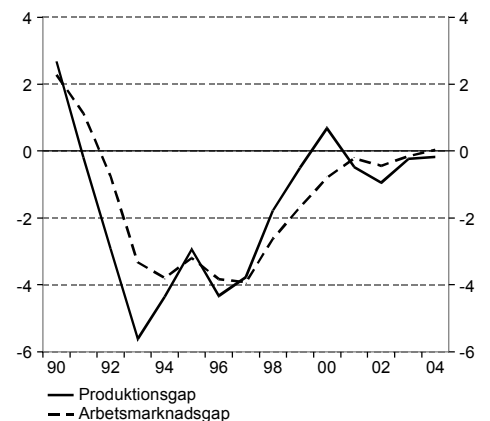
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Antal arbetade timmar
Miljarder

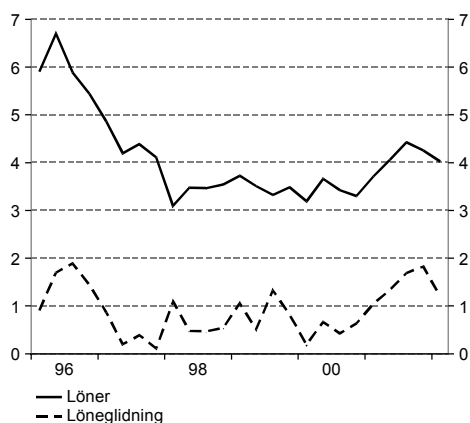
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Produktionsgap
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Total timlöneutveckling
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Medlingsinstitutet.

Stark löneutveckling under 2001 dämpas

Under 2001 steg de totala timlönerna med 4,3 procent, vilket var betydligt högre än under föregående år. De största löneökningarna skedde i byggindustrin, handeln och kreditinstitut. Det var framför allt löneglidning till följd av arbetskraftsbrist som pressade upp löneökningstakten under 2001. De avtalsenliga löneökningarna under fjolåret låg på 2,8 procent, medan löneglidningen uppgick till 1,5 procent i genomsnitt.

Det preliminära utfallet för första kvartalet 2002 indikerar att ökningstakten för timlönerna har dämpats något, med undantag för transportsektorn och den statliga sektorn. Nedgången hänger av allt att döma samman med den låga BNP-tillväxten under 2001, vilket har medfört en avtagande efterfrågan på arbetskraft, främst inom näringslivet. Bristtalen för industrin började sjunka redan i slutet av 2000, och kapacitetsutnyttjandet är nu lågt. Tjänstenäringsarna och byggverksamheten nåddes av lågkonjunkturen ett par kvartal senare, och bristen på arbetskraft har nu fallit tillbaka även i dessa sektorer. Den svagare efterfrågan på arbetskraft väntas fortsätta dämpa löneglidningen under 2002 (se diagram 105).

Avtalsrörelsen

En stor del av arbetsmarknaden täcks in av de avtal som slöts under 2001. Detta gäller exempelvis näringslivet där de flesta avtal är treåriga. Således är det endast en mindre del av arbetsmarknaden som omfattas av förhandlingarna under 2002. Inom näringslivet är det ca 60 avtal som omförhandlas under året. Dessa gäller ca 300 000 anställda. För primärkommuner och landsting slöts avtal under 2001 med i genomsnittliga löneökningar om 2,9 procent per år. Inom den statliga sektorn löpte alla avtal ut den 31 mars i år, och omförhandlingar har därför skett för ca 200 000 anställda. Resultatet blev avtalsenliga löneökningar om i genomsnitt 2,6 procent årligen fram till juni 2004.⁸

De avtal som slöts under 2001 karakteriseras av att löneökningarna är större i början av avtalsperioden än i slutet. Detta är ett av skälen till den förhållandevis höga löneökningstakten som kunnat iakttas under 2001, och till att denna nu avtar. Under 2001 låg, som tidigare nämnts, de centrala avtalade höjningarna på 2,8 procent. Under 2002 beräknas de sjunka till 2,6 procent och därefter till 2,4 procent under 2003. Under våren 2004 kommer många av de avtal som nu gäller att omförhandlas. Inflationsförväntningarna är i dagsläget högre än de var 2001, men fram till 2004 bedöms de sjunka tillbaka. Samtidigt bedöms arbetsmarknadsläget

⁸ Enligt statistik från Medlingsinstitutet.

2004 vara ungefär lika stramt som 2001. Sammantaget bedöms de avtalsenliga löneökningarna 2004 hamna på ungefär samma nivå som 2001–2003.

Stigande löneökningstakt 2003–2004

Timplöneökningarna har avtagit under första kvartalet 2002. Det preliminära utfallet visar på en löneökningstakt om 4,0 procent, och den nedåtgående trenden förväntas fortsätta under året. Såväl antalet sysselsatta som antalet arbetade timmar beräknas sjunka och produktionsgapet blir mer negativt, vilket dämpar löneglidningen. Detta resulterar i en nedgång i den totala löneökningstakten med 0,4 procentenheter till 3,9 procent under 2002. I näringslivet som helhet dämpas löneökningstakten inom alla branscher utom transportsektorn. Kommuner och stat bibehåller en hög löneökningstakt, beroende på en fortsatt stark efterfrågan på arbetskraft inom dessa sektorer. Prognosen för den totala löneökningstakten 2003 och 2004 är 4,0 respektive 4,1 procent (se diagram 106).

Tabell 24 Timplön

Årlig procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004
Industri	3,6	3,6	3,7	3,9
Bygg	4,9	4,2	4,3	4,2
Tjänstenäringsar ¹	4,3	3,8	3,9	4,1
Näringsliv	4,2	3,8	3,9	4,0
Kommuner och landsting	4,5	4,2	4,3	4,3
Stat	3,8	4,3	4,2	4,2
Totalt	4,3	3,9	4,0	4,1

¹ I aggregatet tjänstenäringsar ingår handel, hotell och restaurang, transportsektorn, kreditinstitut och företagstjänster, vård, utbildning m.m.

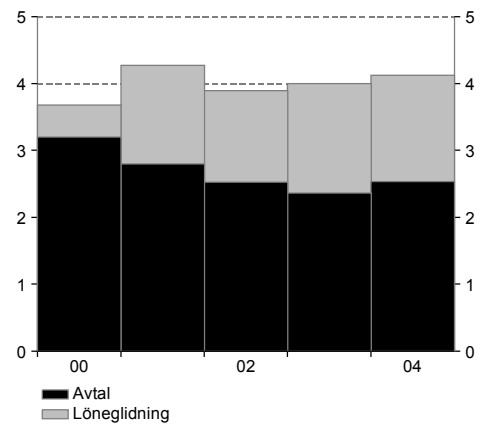
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Jämfört med euroområdet ligger den svenska löneökningstakten högt (se diagram 107). I euroområdet uppgick löneökningstakten i näringslivet till 3,0 procent under 2001, medan den i Sverige uppgick till 4,2 procent. I USA ökade näringslivets löner dock med 5,6 procent.

Reallönen, dvs. nominella löneökningstakten deflaterad med konsumentprisindex, steg med 1,5 procent under 2001 och beräknas beräknas därefter öka med ca 2,0 procent per år (se diagram 108).

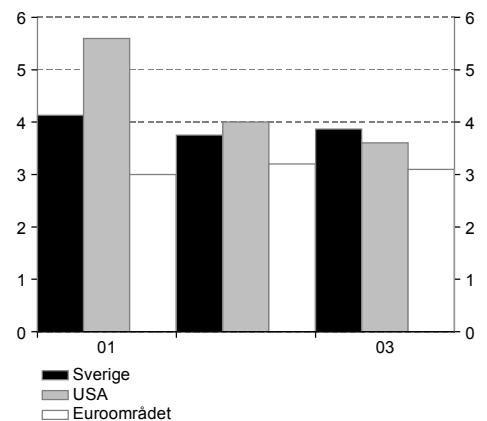
Företagens löneutbetalningsförmåga styrs av produktreal-lönen, dvs. nominella timplöneökningarna deflaterade med producentprisindex (se diagram 109). I fjol ökade produktreal-lönen i näringslivet med 2,5 procent, och innevarande år beräknas ökningstakten bli 3,1 procent. Under 2003 och 2004 bedöms ökningstakten uppgå till 2,5 respektive 2,0

Diagram 106 Timplöneutveckling, avtal och löneglidning
Årlig procentuell förändring

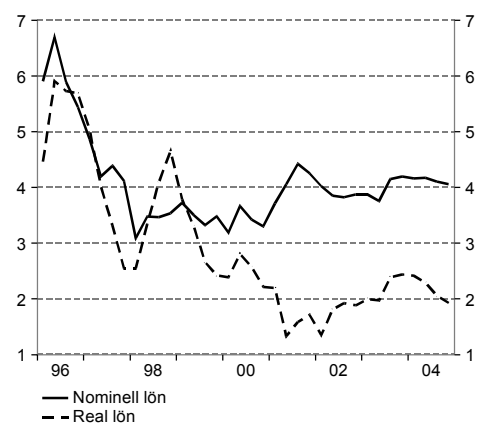
Källor: Konjunkturinstitutet och Medlingsinstitutet.

Diagram 107 Timplön i näringslivet
Procentuell förändring

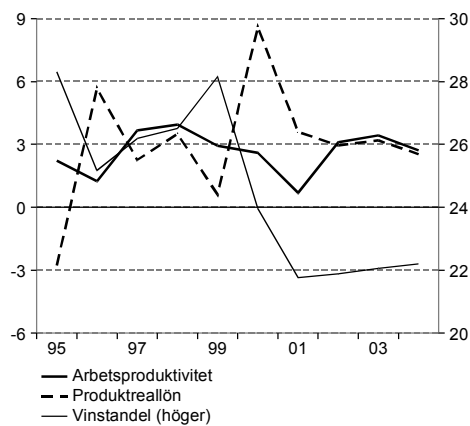
Källa: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 108 Nominell och real lön
Årlig procentuell förändring

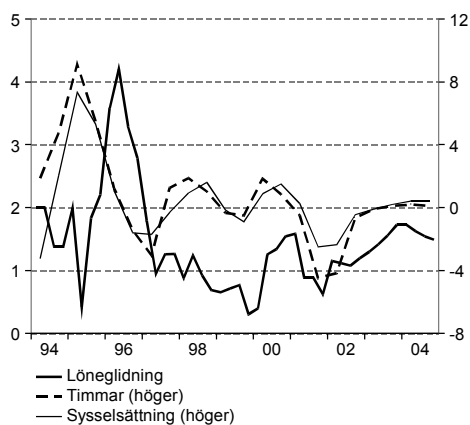
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 109 Produktreallo, produktivitet och vinstandel i näringslivet
Årlig procentuell förändring

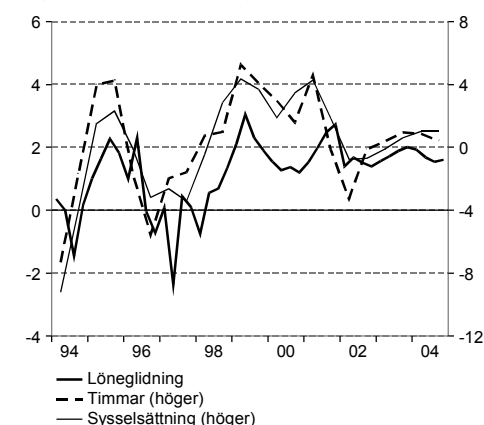
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Löneglidning, sysselsättning och arbetade timmar i industrin
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 111 Löneglidning, sysselsättning och arbetade timmar i byggbranschen
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

procent. Eftersom produktiviteten väntas öka ungefär lika snabbt som produktrealloen under prognosperioden hålls vinstandelen i det närmaste konstant.

Löneutveckling i näringslivet

Under fjolåret hade industrin en relativt låg löneökningstakt jämfört med byggbranschen och tjänstenäringarna. Det preliminära utfallet för 2001 visar att lönerna i industrin steg med 3,6 procent, varav 2,7 procent var avtalsenliga löneökningar. Det låga utfallet beror på en försämrad konjunktur för industrin med lägre sysselsättning och minskat antal arbetade timmar som följd (se diagram 110). Detta mönster förväntas kvarstå under 2002 med löneökningar av samma storlek som föregående år. Under 2003 och 2004 beräknas lönerna, tack vare förbättringen av industrikonjunkturen, sakta vända uppåt igen till 3,7 respektive 3,9 procent. De avtalsenliga löneökningarna är kvar runt 2,5 procent under hela perioden.

Bristen på arbetskraft har gjort att löneökningarna inom byggbranschen varit höga under det senaste året. Ökningstakten förväntas dock avta under 2002 till en nivå om 4,2 procent. Även inom denna bransch är det löneglidningen som stått för en stor del av ökningstakten, men när bristtalen faller tillbaka finns det skäl att räkna med en något lägre löneglidning (se diagram 111). Framöver förväntas en långsam återhämtning i produktionstillväxten, men ökningstakten för timlönerna avtar trots det eftersom de avtalade löneökningarna blir lägre. Lönerna i byggbranschen beräknas öka med 4,3 respektive 4,2 procent under 2003 och 2004.

Även tjänstenäringarna har haft en hög löneökningstakt under 2001. Inom handel, hotell och restaurang samt kreditinstitut och företagstjänster har lönerna stigit med nära 5 procent. Under slutet av 2001 började sysselsättningsökningen inom tjänstenäringarna plana ut, och detta har bromsat löneglidningen för branschen (se diagram 112). Under 2002 förväntas löneökningstakten falla med ca 0,5 procentenheter till 3,8 procent. Denna ökningstakt bibehålls sedan i stort under de följande åren, även om antal arbetade timmar för tjänstenäringarna ökar och därmed skapar ett visst tryck uppåt på lönerna. Ökningstakten för 2003 och 2004 beräknas bli 3,9 respektive 4,0 procent.

Löneutveckling inom offentlig sektor

Inom både kommun och landsting har det under 2001 varit brist på arbetskraft, främst på områdena vård och utbildning, vilket har resulterat i höga löneökningar. Något som ytterligare spärr på behovet av rekrytering i kommuner och

landsting är att en hög andel av personalen pensioneras inom de närmaste tio åren. Denna omstrukturering påverkar lönesättningen uppåt och löneökningarna under 2001 hamnade på 4,5 procent. Sysselsättningsökningen i kommunerna dämpas något under 2002 och löneökningstakten faller därför till 4,2 procent. Under perioden 2003–2004 beräknas arbetskraftbristen vara lika stor som under 2002, vilket gör att löneutvecklingen förblir stark under prognosperioden med en årlig ökningstakt om 4,3 procent.

Även inom staten är löneökningarna på en fortsatt hög nivå. Det preliminära utfallet för 2001 blev 3,8 procent, och löneökningstakten förväntas stiga till 4,3 procent bl.a. till följd av högre avtalsenliga löneökningar. Under 2003 och 2004 väntas de statliga lönerna öka med 4,2 procent årligen.

Hög inflation senaste året

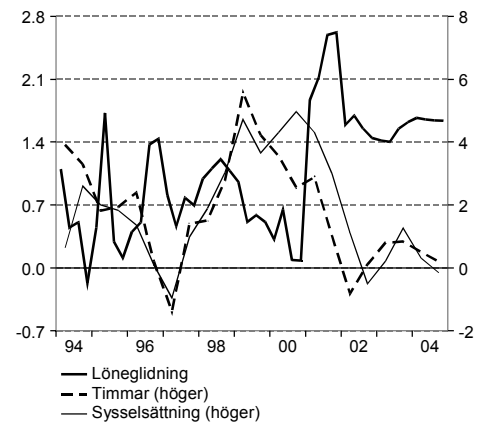
Riksbankens mål är att begränsa den årliga ökningstakten för konsumentpriserna till 2 procent, med en tolerans för avvikelser på 1 procentenhet. Penningpolitiken inriktas vanligtvis så att inflationsmålet ska uppnås på ett till två års sikt i termer av den underliggande inflationen UND1X. I detta mått har räntekostnader samt direkta effekter av ändrade skatter och subventioner exkluderats från konsumentprisindex (KPI).

Under det senaste året har UND1X-inflationen vid flera tillfällen överskridit Riksbankens övre toleransgräns. Inflationen har dock sjunkit tillbaka. I maj var den underliggande inflationen 2,2 procent, beräknad som procentuell förändring under de senaste 12 månaderna. Motsvarande siffra för ett år sedan var 3,1 procent. KPI-inflationen uppgick till 2,0 procent i maj.

Den snabba inflationsuppgången 2001 var delvis resultatet av tillfälliga prisökningar på bl.a. kött, frukt, grönsaker och el. Priser på vissa grönsaker steg kraftigt även under inledningen av 2002, främst beroende på frostsadade skördar i syd- och mellaneuropa. Detta har medfört att inflationstakten varit kvar på en oväntat hög nivå under våren i år.

Den oförväntade inflationsuppgången under 2001 förefaller dock också hänga samman med ett successivt stigande kostnadstryck och ett ökat resursutnyttjande under 2000. Ett exempel är tjänstesektorn, där såväl löne- och prishöjningar varit höga under det gångna året. Under april och maj föll dock KPI-inflationen och UND1X-inflationen tillbaka (se diagram 113).

Diagram 112 Löneglidning, sysselsättning och arbetade timmar i tjänstenäringarna
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 113 KPI och UND1X
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell 25 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004
KPI, dec-dec	2,9	2,1	1,9	2,4
UND1X, dec-dec	3,4	1,9	1,6	2,1
UNDINHX, dec-dec	4,7	2,7	2,5	3,0
HIKP, dec-dec	3,2	1,5	1,6	2,1
KPI, årsgenomsnitt	2,6	2,4	2,0	2,2
UND1X, årsgenomsnitt	2,8	2,6	1,8	1,8
UNDINHX, årsgenomsnitt	3,8	3,6	2,7	2,6
HIKP, årsgenomsnitt	2,7	2,1	1,8	1,8

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Lägre inhemskt inflationstryck

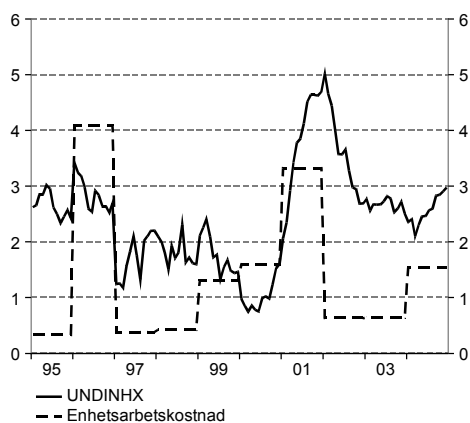
UNDINHX-inflationen, dvs. UND1X-inflationen exklusive i huvudsak importerade varor och tjänster, ger ett mått på den underliggande inhemska inflationen. I maj var UNDINHX-inflationen 3,6 procent, beräknad som procentuell förändring under de senaste 12 månaderna. Motsvarande siffra för ett år sedan var 3,8 procent. Även uppgången i den inhemska underliggande inflationen kan till en del tillskrivas tillfälliga prisökningar, exempelvis på livsmedel och el.

De inhemska producentpriserna på livsmedel steg kraftigt under föregående år, men beräknas falla tillbaka 2002. Bedömningen är att elpriserna nu stabiliserats och att prisökningstakten på el under prognosperioden blir dämpad.

Tjänstepriserna, som utgör ca 35 procent av UNDINHX, antas följa utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna. Dessa ökar betydligt långsammare i år och nästa år, jämfört med i fjol (se diagram 114). Mot slutet av prognosperioden bedöms enhetsarbetskostnaderna öka något snabbare igen. Hyrorna, som utgör ca 25 procent av UNDINHX, bedöms öka med 2,0 procent per år 2002–2004.

Sammantaget förväntas den inhemska inflationen falla tillbaka under prognosperioden. Dels bedöms de temporära inslagen klinga av, dels antas att prishöjningarna det senaste året redan har medfört att de tidigare nedpressade vinstmarginalerna delvis har kunnat återhämtas. Slutligen väntas efterfrågeutvecklingen medföra att ekonomin återhämtar sig. Produktionsgapet sluts först mot slutet av 2004, vilket innebär att det efterfrågedrivna inflationstrycket bör vara dämpat under prognosperioden (se även fördjupningsrutan *Sambandet mellan tillväxt och inflation – ett räkneexempel*).

Diagram 114 Inhemsk inflation och kostnadsstryck
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Lägre importerad inflation

Prisökningarna på i huvudsak importerade varor i konsumentledet var måttliga 2001 trots den svaga utvecklingen av kronans växelkurs och höga importpriser i producentledet.

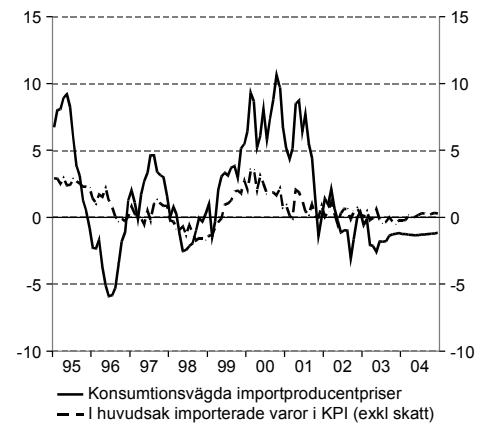
Under prognosperioden bedöms lägre importpriser, till följd av en starkare krona, resultera i fallande priser även i konsumentledet, om än med en viss tidseftersläpning (se diagram 115). Det svaga genomslaget av de stigande importpriserna i konsumentledet under 2001 tyder på att vinstmarginalerna pressades tillbaka. Dessa väntas komma att återställas främst via en fortsatt appreciering av växelkursen. Under de senaste månaderna har prishöjningarna överstigit de säsongsnormala för vissa varugrupper, som t.ex. kläder. Detta bör vara ett tecken på att justeringen av vinstmarginalerna påbörjats.

Inflationen, för de i huvudsak importerade varorna, bedöms uppgå till 0,5 procent 2002 samt 0,1 procent respektive 0,3 procent 2003 och 2004.

Dämpad inflationstakt under prognosperioden

Både KPI- och UND1X-inflationen väntas falla tillbaka under loppet av 2002. Den förväntade efterfrågeutvecklingen medför att ekonomin successivt återhämtar sig under prognosperioden, men det efterfrågerelaterade inflationstrycket är dämpat, om än stigande. Bedömningen är att produktionsgapet sluts successivt under 2004. Till detta kommer att prisökningarna på i huvudsak importerade varor och tjänster väntas bli lägre under 2003. Den senare effekten är en konsekvens av den förväntade apprecieringen av kronan. UND1X-inflationen bedöms därför i stort sett vara i linje med Riksbankens mål under prognosperioden. KPI-inflationen väntas bli något högre än den underliggande inflationen, vilket beror på ökade räntekostnader som inte påverkar UND1X-inflationen. De stigande räntekostnaderna förklaras i sin tur av höjningarna av reporäntan. Inflationförväntningarna är nu höga, men väntas falla tillbaka i takt med en mer dämpad faktisk inflationstakt.

Diagram 115 Importpriser i producent- och konsumentled
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Sambandet mellan tillväxt och inflation – ett räkneexempel

I likhet med de flesta bedömare räknar Konjunkturinstitutet med att den svenska ekonomin successivt ska återhämta sig under loppet av 2002. Nästa år och 2004 väntas BNP-tillväxten uppgå till ca 2,5 procent, vilket är påtagligt högre än genomsnittet de tre senaste decennierna. Även Riksbanken räknar med en tillväxt på ca 2,5 procent bägge åren.⁹

Till grund för dessa förhållandevis optimistiska prognoser av den ekonomiska utvecklingen ligger förväntningar om såväl en internationell som en inhemsk konjunkturförstärkning. Den internationella tillväxten förutses ta fart till följd av en snabbare tillväxt i den amerikanska ekonomin i synnerhet. Till förbättringen av den inhemska konjunkturen bidrar bl.a. en förhållandevis expansiv samlad ekonomisk politik. Konsumtion och investeringar gynnas av lägre skatter, ökade transfereringar och förhållandevis låga räntor.

När det gäller ränteläget har vissa förändringar börjat ske under våren. Riksbanken har höjt reporäntan med 0,25 procentenheter vid två tillfällen, den 19 mars samt den 26 april. Dessa höjningar av reporäntan innebär att styrräntan i dagsläget är 4,25 procent. Riksbanken har dessutom antytt att ytterligare höjningar av reporäntan sannolikt snart kommer att bli nödvändiga.¹⁰

Omläggningen av penningpolitiken är enligt Riksbanken i huvudsak en följd av att det tilltagande resursutnyttjandet i ekonomin så småningom hotar att leda till en alltför stark pris- och löneutveckling. Vissa bedömare, bland dessa Konjunkturinstitutet, har hittills tecknat en mer optimistisk bild av potentiell BNP och inte sett något omedelbart behov av räntehöjningar. Syftet med föreliggande fördjupningsruta är att med några räkneexempel belysa hur olika tillväxtbanor för svensk BNP under de närmaste åren kan tänkas påverka inflationens utveckling. Räkneexemplen utgör ingen exakt prognos på de inflationseffekter som skulle uppkomma men bör kunna ge en fingervisning om deras ungefärliga storleksordning och därigenom också ett underlag för att diskutera penningpolitikens utformning.

Beräkningarna i denna fördjupningsruta bygger på en enkel standardmässig s.k. Phillipskurvemodell där

⁹ Riksbankens tillväxtprognos är hämtad från Inflationsrapporten i juni 2002.

¹⁰ Se pressmeddelanden 26/4-2002 och 6/6-2002 från Riksbanken.

nivån på den efterfrågedrivna inflationen bestäms av skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP, dvs. av det s.k. produktionsgapet. En modell av denna typ utgör vanligtvis grunden för olika prognosmakares resonemang om sambandet mellan tillväxt och inflation.¹¹

För att kunna beräkna förloppen för faktisk och potentiell produktion krävs såväl prognoser för den faktiska och potentiella tillväxten som en uppskattning av produktionsgapets nivå i utgångsläget (år 2000 i dessa exempel). Den faktiska tillväxten siffrerades med Konjunkturinstitutets och Riksbankens senaste prognoser över BNP-tillväxten 2002–2004.¹² Den potentiella produktionen antas i basscenariot öka med 2,25 procent per år, vilket motsvarar mittpunkten i det intervall för den potentiella tillväxten som Riksbanken utgår från (2 till 2,5 procent).¹³ Vidare antas att produktionsgapets nivå 2000 är 0 procent, vilket i stort sett motsvarar genomsnittet av Konjunkturinstitutets och Riksbankens bedömningar.¹⁴

Antaganden om inflationseffekternas tidsfördröjning och ekonomins s.k. inflationsbenägenhet måste också göras. I basscenariot antas att produktionsgapet påverkar inflationen först efter ett år och att benägenheten är 1/3.¹⁵ Både antagandet om tidsfördröjning och inflationsbenägenhet är i linje med de antaganden som Riksbanken vanligen arbetar med.¹⁶

De inflationseffekter (i form av bidrag till inflationen i procentenheter) som ovannämnda antaganden resulterar i redovisas under rubriken ”basscenario” i tabellerna 26 (Konjunkturinstitutets tillväxtprognos) och 27 (Riksbankens tillväxtprognos). Ett mått på ekonomins underliggande inflationstakt kan erhållas genom

¹¹ Den s.k. Phillipskurvemodellen är dock inte okontroversiell, se t.ex. temanumret i *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, No. 1, 1997.

¹² I Riksbankens prognos hålls reporäntan oförändrad under samtliga prognosår. I Konjunkturinstitutets prognos tillåts däremot en anpassning av räntan med hänsyn till de rådande utsikterna för den ekonomiska utvecklingen. Skillnaden är allmänt sett viktig men av underordnad betydelse för just denna rutas syfte.

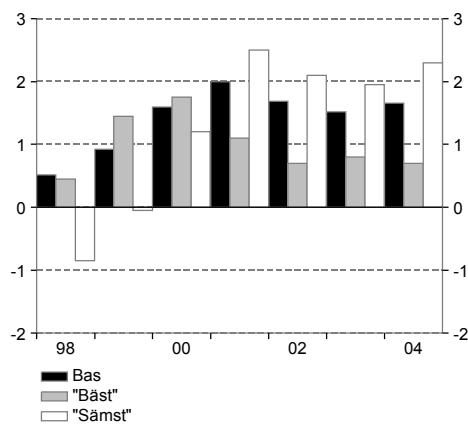
¹³ Se t.ex. Inflationsrapporten i december 2001, sid. 36.

¹⁴ Enligt Konjunkturinstitutets två metoder att uppskatta produktionsgapet var gapet 2000 mellan 0,7 procent och -0,8 procent. Enligt Riksbankens metoder var det istället mellan 0,9 procent och -0,1 procent (se Inflationsrapporten i juni 2002, sid. 43). Genomsnittet av dessa skattningar är knappt 0,2 procent. Riksbankens s.k. HP-gap, som vanligtvis betraktas som mindre tillförlitligt, har inte beaktats.

¹⁵ Innebörden av att inflationsbenägenheten är 1/3 är att ett produktionsgap motsvarande 1 procent av BNP leder till att inflationen (ett år senare) ökar med 0,3 procentenheter. Om gapet istället är -1 procent faller inflationen (ett år senare) med 0,3 procentenheter.

¹⁶ Se Inflationsrapporten i oktober 1999 (sid. 52–55) och december 2001 (sid. 38–41).

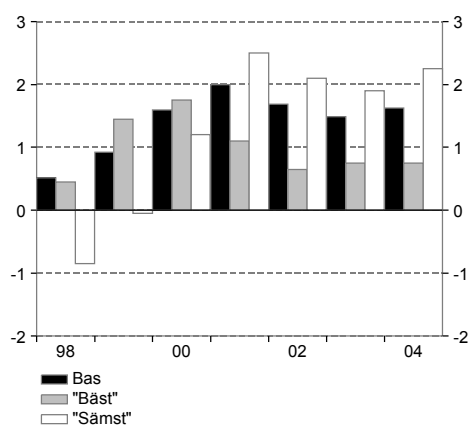
Diagram 116 Underliggande inflation 1998-2004 med Konjunkturinstitutets tillväxtprognos
Procent

Anm. Den underliggande inflationen är beräknad som summan av den långsiktig förväntade inflationen (2 procent) och den efterfrågedrivna inflationen. Staplarna för åren 1998-2001 bygger på faktiska utfall för tillväxten.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 117 Underliggande inflation 1998-2004 med Riksbankens tillväxtprognos
Procent

Anm. Den underliggande inflationen är beräknad som summan av den långsiktig förväntade inflationen (2 procent) och den efterfrågedrivna inflationen. Staplarna för åren 1998-2001 bygger på faktiska utfall för tillväxten.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksbanken.

att addera inflationen i långsiktig jämvikt (vilken antas vara 2 procent) och den inflation som beror på att den faktiska produktionen inte är lika med den potentiella.¹⁷ Mätt på detta sätt skulle den underliggande inflationen med Konjunkturinstitutets prognos för tillväxten bli 1,7 procent 2002 (2 - 0,3), 1,5 procent 2003 (2 - 0,5) och 1,7 procent 2004 (2 - 0,3) (se diagram 116). Riksbankens prognos ger i stort sett samma underliggande inflation, 1,7 procent 2002 (2 - 0,3), 1,5 procent 2003 (2 - 0,5) samt 1,6 procent 2004 (2 - 0,4) (se diagram 2). Ingentenda prognosen för tillväxten 2002-2004 innebär således en underliggande inflation som överstiger den målsatta 2-procentnivån.¹⁸ Orsaken är att den långsamma tillväxten 2001 (och 2002) resulterar i ett produktionsgap som trots förhållandevis god tillväxt 2003 alltjämt är negativt och därmed har en dämpande effekt på inflationen.

Tabell 26 Inflationseffekter 2002-2004 med Konjunkturinstitutets tillväxtprognos

Procentenheter

	2002	2003	2004
Basscenario	-0,3	-0,5	-0,3
Hög potentiell tillväxt (2,5 procent)	-0,4	-0,6	-0,6
Låg potentiell tillväxt (2,0 procent)	-0,2	-0,3	-0,1
Hög inflationsbenägenhet (1/2)	-0,5	-0,8	-0,6
Låg inflationsbenägenhet (1/10)	-0,1	-0,2	-0,1
Högt resursutnyttjande 00 (+1,0 procent)	0,0	-0,2	0,0
Lågt resursutnyttjande 00 (-0,5 procent)	-0,5	-0,6	-0,5
Genomslag utan tidsfördröjning	-0,5	-0,3	-0,3
Genomsnitt, alla scenarier	-0,3	-0,4	-0,3
"Sämsta" scenariot	0,1	-0,1	0,3
"Bästa" scenariot	-1,3	-1,2	-1,3

Anm. Det "sämsta" scenariot kombinerar scenarierna med låg potentiell tillväxt, hög inflationsbenägenhet och högt resursutnyttjande 2000. Det "bästa" scenariot kombinerar scenarierna med hög potentiell tillväxt, hög inflationsbenägenhet, lågt resursutnyttjande 2000 och genomslag utan tidsfördröjning. Med "sämst" och "bäst" avses de scenarier som ger störst respektive minst inflationsbidrag under åren 2001-2004.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

¹⁷ Se Apel, M. och Jansson, P. "A Parametric Approach for Estimating Core Inflation and Interpreting the Inflation Process", Sveriges Riksbank Working Paper Series No. 80, april 1999.

¹⁸ Skillnaden mellan faktisk och underliggande inflation utgörs av s.k. temporära effekter. Dessa är av underordnad betydelse för penningpolitikens inriktning.

Tabell 27 Inflationseffekter 2002–2004 med Riksbankens tillväxtprognos

Procentenheter

	2002	2003	2004
Basscenario	-0,3	-0,5	-0,4
Hög potentiell tillväxt (2,5 procent)	-0,4	-0,7	-0,6
Låg potentiell tillväxt (2,0 procent)	-0,2	-0,4	-0,2
Hög inflationsbenägenhet (1/2)	-0,5	-0,9	-0,6
Låg inflationsbenägenhet (1/10)	-0,1	-0,2	-0,1
Högt resursutnyttjande 00 (+1,0 procent)	0,0	-0,2	-0,1
Lågt resursutnyttjande 00 (-0,5 procent)	-0,5	-0,7	-0,5
Genomslag utan tidsfördröjning	-0,5	-0,4	-0,3
Genomsnitt, alla scenarier	-0,3	-0,5	-0,4
"Sämsta" scenariot	0,1	-0,1	0,3
"Bästa" scenariot	-1,4	-1,3	-1,3

Anm. Det "sämsta" scenariot kombinerar scenarierna med låg potentiell tillväxt, hög inflationsbenägenhet och högt resursutnyttjande 2000. Det "bästa" scenariot kombinerar scenarierna med hög potentiell tillväxt, hög inflationsbenägenhet, lågt resursutnyttjande 2000 och genomslag utan tidsfördröjning. Med "sämst" och "bäst" avses de scenarier som ger störst respektive minst inflationsbidrag under åren 2001–2004.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksbanken.

Tänkbart är förstås att den svenska ekonomins potentiella tillväxttakt är annorlunda än 2,25 procent. Betydande osäkerhet råder också kring storleken på de inflationseffekter som ett visst produktionsgap ger upphov till (dvs. inflationsbenägenheten) samt hur snabbt dessa effekter uppkommer. Produktionsgapets nivå 2000 är givetvis också en osäkerhetsfaktor. Bland andra Konjunkturinstitutet har i sina analyser av sambandet mellan tillväxt och inflation under senare tid indikerat att ett relativt högt resursutnyttjande 2000 skulle kunna utgöra en förklaring till den snabba inflationsuppgången under våren 2001. Mot denna bakgrund presenterar tabellerna 26 och 27 också ett antal alternativscenarier med andra antaganden för potentiell tillväxt (2,0 respektive 2,5 procent), inflationsbenägenhet (1/10 respektive 1/2), resursutnyttjande 2000 (1,0 respektive -0,5 procent) och tidsfördröjning i inflationseffekterna (inflationen påverkas redan samma år av produktionsgapet).¹⁹

Inflationseffekterna i alternativscenarierna indikerar att det är förhållandevis osannolikt att nuvarande tillväxtutsikter (oavsett om utvecklingen antas följa Konjunkturinstitutets eller Riksbankens prognos) leder till

¹⁹ S.k. "speed-limit"-effekter har inte beaktats men dessa ändrar inte den grundläggande bilden som resultaten förmedlar.

en underliggande inflationstakt som överstiger 2 procent. Endast i det fall då de mest ogynnsamma omständigheterna inträffar samtidigt (låg potentiell tillväxt, hög inflationsbenägenhet och högt resursutnyttjande 2000) erhålls en underliggande inflation som under 2004 överstiger Riksbankens 2-procentsmål. Den underliggande inflationen 2004 uppgår i detta fall till 2,3 procent ($2 + 0,3$) för både Konjunkturinstitutets och Riksbankens BNP-prognoser (se diagram 116 och 117). Intressant att notera är att den underliggande inflationen inte ens i detta mycket ogynnsamma scenario överstiger den övre toleransgränsen om 3 procent. Till bilden hör också att den 2003 alltjämt är under 2 procent.

Analysen i denna fördjupningsruta visar att det med den gängse tankeramen för sambandet mellan tillväxt och inflation är svårt att i dagsläget motivera antaganden om ett högt och stigande efterfrågerelaterat inflationstryck under de närmaste åren. När det gäller slutsatserna för utformningen av penningpolitiken måste givetvis beaktas att exemplifierande kalkyler av detta slag alltid är behäftade med ett betydande mått av osäkerhet. Exempler indikerar dock ändå att de reporäntehöjningar som genomförts under senare tid inte är helt lätta att motivera med utgångspunkt från de tillväxtprognoser som nu föreligger.

Offentliga finanser

Överskott i den offentliga sektorn

De offentliga finanserna uppvisar överskott, men det finansiella sparandet som andel av BNP väntas både i år och nästa år bli något lägre än de två procent som enligt regeringens vårproposition anges som överskottsmål för just dessa år. Då BNP både 2002 och 2003 bedöms ligga något under potentiell BNP, bör ändå det övergripande målet om två procents överskott i genomsnitt över en konjunkturcykel kunna klaras. Det är innevarande års expansiva finanspolitik med skattesänkningar på drygt 20 miljarder kronor som är huvudförklaringen till de lägre överskotten. Under 2004 väntas det finansiella sparandet stiga på grund av god tillväxt i skattebaserna. (Se tabell 28 samt diagram 118 och 119).

Tabell 28 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

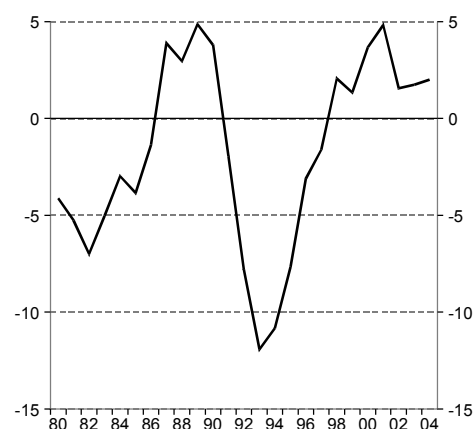
	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	1 225	1 284	1 268	1 334	1 398
Procent av BNP	58,4	59,2	56,7	57,0	57,3
däruv skatter	1 089	1 160	1 143	1 201	1 258
procent av BNP	51,9	53,5	51,1	51,3	51,6
Utgifter	1 148	1 179	1 233	1 293	1 349
Procent av BNP	54,7	54,4	55,1	55,3	55,3
Finansiellt sparande	77	105	35	41	49
Procent av BNP	3,7	4,8	1,6	1,7	2,0
Miljarder kronor över målet	35	50	-10	-6	0

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Statens budgetsaldo förväntas bli positivt i år, men negativt både 2003 och 2004. Vid frånvaro av nya åtgärder beräknas utgiftstaket i år överskridas med ca 5 miljarder kronor. År 2003 och 2004 väntas utgiftstaket överskridas med 14 respektive 9 miljarder kronor. Om besparingar genomförs 2003 så att utgiftstaket klaras innebär det att det finansiella sparandet i stället för 1,7 procent blir 2,3 procent, alltså 0,3 procentenheter över målet för detta år (se vidare avsnitt om utgiftstaken längre fram). Detta överskott räcker dock inte för att kunna slutföra det "fjärde steget" i den inkomstskattereform som innebär kompensation för den allmänna egenavgiften till pensionssystemet. Varje fjärdedel i denna reform beräknas motsvara ett inkomstbortfall för staten på ca 13 miljarder kronor.

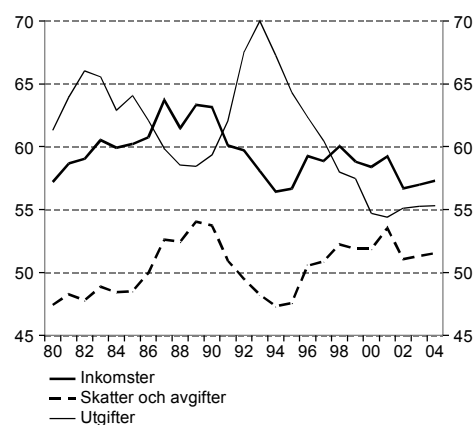
De kommande årens överskott i offentliga sektorn förväntas fördela sig på delsektorer enligt tabell 29. Som framgår kommer överskotten att i huvudsak hänföra sig till ålderspensionssystemet. Kommunsektorernas finansiella

Diagram 118 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

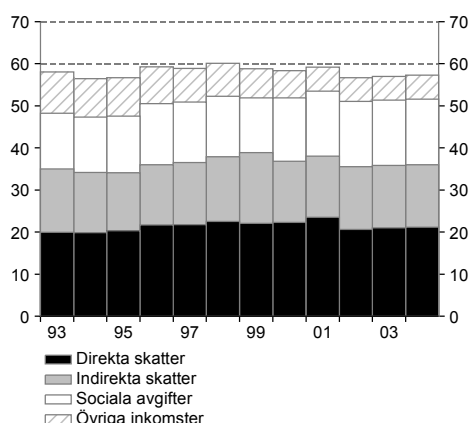
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 119 Inkomster och utgifter i offentlig sektor
Procent av BNP

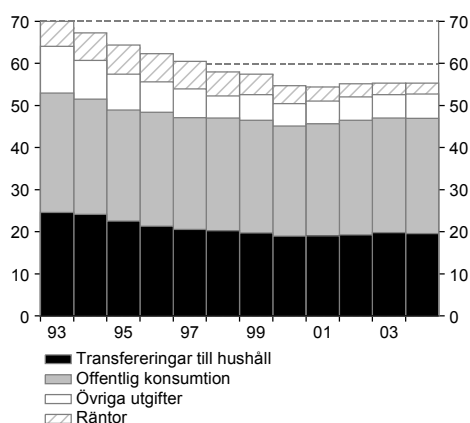
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 120 Den offentliga sektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 121 Den offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

sparande ligger nära noll medan staten har ett negativt sparande. Överskotten är alltså avsatta för uppbyggande av pensionstillgångar.

Tabell 29 Finansiellt sparande i offentliga delsektorer
Procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004
Konsoliderad offentlig sektor	3,7	4,8	1,6	1,7	2,0
Staten	1,1	9,5	-0,8	-1,2	-0,8
Primärkommuner	0,3	0,2	0,3	0,1	0,0
Landstingskommuner	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1
Ålderspensionssystemet	2,3	-4,7	2,1	2,7	2,8

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Sänkningen av de direkta skatterna 2002 framgår i diagram 120. Den offentliga sektorns primära utgifter (utgifter exklusive ränteutgifter), ökar nu snabbare än BNP, vilket framgår av diagram 121. Den primära utgiftskvoten var som lägst 2000. Den nu ökande utgiftskvoten beror bland annat på ökande kostnader för ohälsa, dvs. sjukfrånvaro och förtidspension. De offentliga transfereringarna för sjukförsäkring och förtidspension beräknas överskrida 5 procent av BNP 2004.

För att klara balanskravet bedöms några landsting höja skatten nästa år, vilket ger en genomsnittlig höjning av kommunalskatten med 25 öre.

Expansiv finanspolitik genom skattesänkningar

Konjunkturinstitutets indikator över finanspolitikens inriktning visar att finanspolitiken blir expansiv 2002 och 2003 samt neutral 2004.

Skattesänkningarna 2000–2002 minskar den offentliga sektorns inkomster, vilket innebär en expansiv finanspolitik. Det bidrar till negativa tal för den ”politikberoende” förändringen i finansiellt sparande, se tabell 30. För 2003 finns än så länge inga förslag från regeringen på ytterligare skattesänkningar. Ändå uppmäts en expansiv effekt, huvudsakligen från utgiftssidan. Transfereringar till hushållen ökar starkt, kostnaderna för ohälsa stiger och ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen höjs. En infrastruktursatsning, bland annat på vägar, innebär att både offentlig konsumtion och offentliga investeringar ökar.

Tabell 30 Finanspolitikens inriktning

Procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Finansiellt sparande, nivå	3,7	4,8	1,6	1,7	2,0
Förändring, procentenheter	2,3	1,1	-3,3	0,2	0,3
Justerad förändring ¹	2,6	-0,1	-2,0	0,2	0,3
Därav:					
Ekonomiberoende	3,0	0,9	-0,6	0,9	0,3
Politikberoende	-0,4	-1,0	-1,4	-0,7	0,0
Därav Inkomster	-0,7	-0,6	-0,5	-0,2	0,3
Utgifter ²	0,4	-0,4	-0,8	-0,5	-0,3

¹ Justerad för att Svenska kyrkan ingår i hushållssektorn fr.o.m. 2000, tillfälligt höga företagsskatter 2001 samt kommunernas avsättning av medel till avtalspensioner.

² Mäter effekten på saldot. Ett negativt tal innebär ökade utgifter vilket har en expansiv effekt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Skattesänkningar i år

Den offentliga sektorns skatteinkomster minskar med drygt 20 miljarder kronor i år och med ytterligare 5 miljarder kronor nästa år, som en följd av regeringens budgetproposition i höstas.

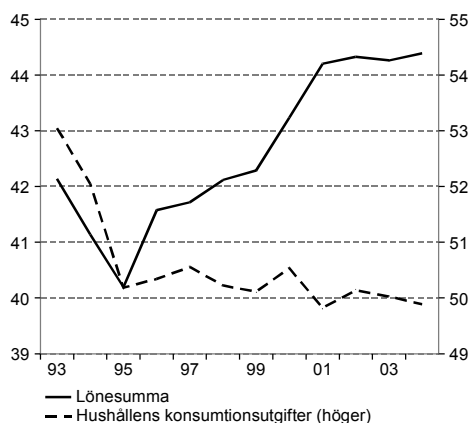
Hushållens direkta skatter sänks i år med drygt 17 miljarder kronor. Inkomstskatten sänks genom att löntagarna kompenseras för ytterligare en fjärdedel av den allmänna pensionsavgiften. Varje fjärdedel motsvarar en skattelättnad på ca 13 miljarder kronor. Det är tredje året i rad som skatten sänks på detta sätt och compensationen motsvarar därmed tre fjärdedelar av avgiften. Dessutom höjs det särskilda grundavdraget för pensionärer. Grundavdraget för löntagare höjs, samtidigt som energiskatten höjs i motsvarande grad, vilket kan ses som en "grön" skatteväxling.

Fastighetsskatten sänktes retroaktivt från den 1 januari 2001. Skatten på vin sänktes i december förra året och bokmomsen är lägre från och med i år. Socialavgifterna har dessutom sänkts i vissa glesbygdsområden. Tillsammans beräknas dessa fyra åtgärder ge staten drygt 4 miljarder kronor lägre skatteinkomster i år.

Fribelopen för förmögenhetsskatt höjs i år till 1,5 miljoner kronor för ensamstående och 2 miljoner för sambeskatade par. Från och med i år ges också en skattereduktion för fackföreningsavgifter. Dessa två regeländringar kommer dock att påverka finanserna först nästa år, då inkomsttagarna inte antas jämka sin skatt för detta. Det beräknas ge en sammanlagd skattesänkning på ca 5 miljarder kronor.

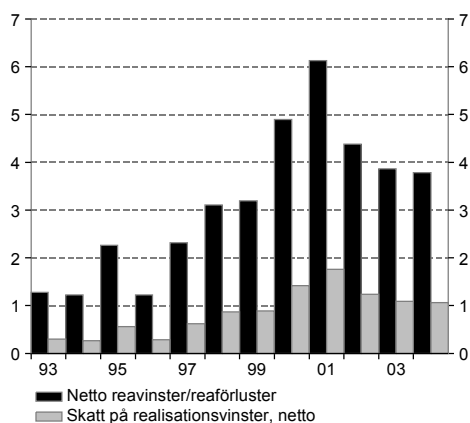
De statliga regelförändringarna får till följd att kommunerna får högre skatteinkomster, då avdragsrätten för pen-

Diagram 122 Viktiga skattebaser
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 123 Hushållens reavinst och skatter
Procent av BNP

Anm. Reavinsterna redovisas på det år de debiteras för skatt, dvs. året efter de realiserats.
Källa: Konjunkturinstitutet.

sionsavgiften minskar, men kommunernas resultat påverkas inte eftersom statsbidragen minskar i motsvarande grad.

Stabila skattebaser

Upprevideringen av BNP-tillväxten i år med en starkare utrikeshandel påverkar viktiga skattebaser endast marginellt. Den offentliga sektorns skatteinkomster 2002 upprevideras dock med ca 7 miljarder kronor då bland annat omprövningsbeslut av tidigare års företagstaxeringar bedöms ge inkomster för staten i år, och genom en upprevidering av momsprognosen.

Totala skatter och avgifter som andel av BNP ökade med 1,6 procentenheter mellan 2000 och 2001. Bakom uppgången låg bland annat en ökning av företagens skattebetalningar och hushållens realisationsvinster.

I år medför skattesänkningar att hushållens direkta skatter faller med motsvarande 1,5 procent av BNP. En svagare utveckling av sysselsättningen 2002–2004 än tidigare år ger en svagare utveckling av lönesumman. Lönesumman växer i genomsnitt ungefär i takt med BNP under denna period, se diagram 122. Nästa år ökar dock de direkta skatterna från hushållen som andel av BNP, dels beroende på att landstingsskatten bedöms öka vilket ger ca 3,3 miljarder kronor högre skatt, dels beroende på att pensionärerna från och med detta år omfattas av samma skatteregler som löntagarna. Pensionerna blir beskattningsbara i högre grad, men pensionärerna blir kompenserade genom införandet av garantipension. År 2004 antas oförändrade regler och de direkta skatterna ökar i takt med BNP.

Hushållens realisationsvinster har varit förhållandevis höga de senaste åren och skatten på dessa vinster har utgjort ett relativt stort tillskott till statskassan. Reavinstskatten 2001 (avseende vinster realiserade år 2000) var drygt 38 miljarder kronor, vilket motsvarar nästan 2 procent av BNP, se diagram 123. Denna förhållandevis höga nivå torde bero på stigande börskurser under flera år fram till mars 2000. Den negativa kursutvecklingen därefter samt förhållandevis små kompletteringsbetalningar av skatt kring årsskiftet 2001/2002 indikerar lägre realisationsvinster och högre realisationsförluster. Nettot av realisationsvinster och förluster bedöms falla som andel av BNP 2002–2004. Skatten bedöms motsvara ca 1 procent av BNP 2004.

Företagsskatterna var ovanligt stora 2001. Efter att ha legat runt 3 procent av BNP ökade skatten till 4,4 procent 2001, se tabell 31. Motsvarande ca 0,5 procentenheter av uppgången kan förklaras av beskattningen av återföringar av pensionsmedel från försäkringsbolaget Alecta. Stora omprövningar av taxeringar från tidigare år bidrog med drygt 0,2 procentenheter. När effekterna av dessa tillfälliga fakto-

rer ebbat ut bedöms företagens direkta skatter sjunka till en mer normal nivå 2002–2004. Osäkerheten i just företagsskatterna är dock stor, bland annat beroende på att företagen har stor frihet att välja hur de periodiserar sina vinster och förluster.

Tabell 31 Skatter och avgifter till offentlig sektor

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Skatter och avgifter	1 089	1 160	1 143	1 201	1 258
<i>Procent av BNP</i>	51,9	53,5	51,1	51,3	51,6
Direkta skatter, hushåll	403	414	393	423	442
<i>Procent av BNP</i>	19,2	19,1	17,6	18,1	18,1
Direkta skatter, företag	66	95	69	68	75
<i>Procent av BNP</i>	3,1	4,4	3,1	2,9	3,1
Produkt- och produktionsskatter	304	316	333	347	362
<i>Procent av BNP</i>	14,5	14,6	14,9	14,8	14,8
Sociala avgifter	315	335	347	363	379
<i>Procent av BNP</i>	15,0	15,4	15,5	15,5	15,5

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

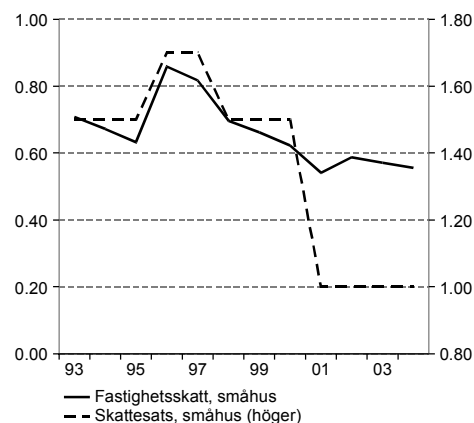
Privat konsumtion ökar snabbare än BNP i år, se diagram 122, vilket ökar produkt- och produktionsskatterna som andel av BNP. De sociala avgifterna ökar i takt med lönesumman och är därmed relativt konstant i förhållande till BNP.

Fastighets- och förmögenhetsskatt

Fastighetsskatten som andel av BNP har minskat något under senare år. Det beror på att taxeringsvärdena på småhus och hyreshus var låsta mellan 1997 och 2000. Under samma period sänktes också skattesatsen för småhus från 1,7 till 1,5 procent. Det innebär att skatteinkomsterna från beskattningen av hushållens småhus minskade från drygt 15 miljarder kronor 1996 till 13 miljarder kronor 2000. I förhållande till BNP minskade skatten mer markant, se diagram 124. Skatten sänktes retroaktivt till 1,0 procent 2001. Trots uppräkningsvärdena minskar skatteinkomsten totalt detta år. I år innebär en fortsatt uppräkningsvärdena minskar skatteinkomsten totalt detta år. I år innebär en fortsatt uppräkningsvärdena minskar skatteinkomsten totalt detta år. I år innebär en fortsatt uppräkningsvärdena minskar skatteinkomsten totalt detta år.

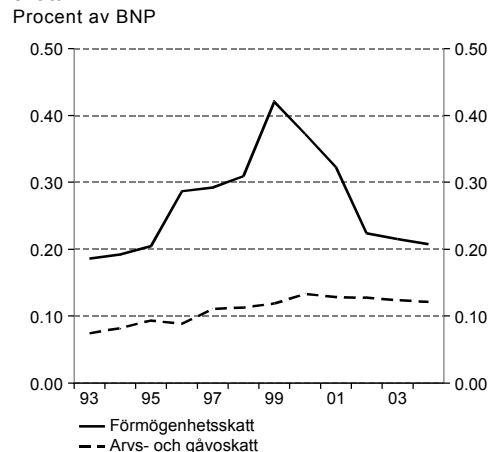
Förmögenhetsskatten tillsammans med arvs- och gåvoskatt bidrog till skattekvoten som mest 1999, med drygt en halv procentenhet, se diagram 125. Sedan dess har fribelopen ökat och börsutvecklingen har minskat hushållens förmögenheter. I förhållande till BNP faller dessa skatteinkomster under hela prognosperioden.

Diagram 124 Fastighetsskatt, småhus
Procent av BNP respektive procent

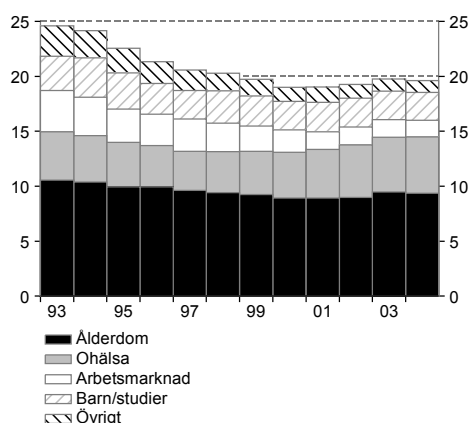

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

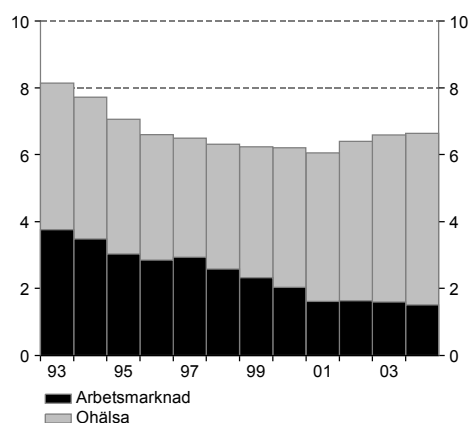
Diagram 125 Förmögenhets-, arvs- och gåvoskatt
Procent av BNP

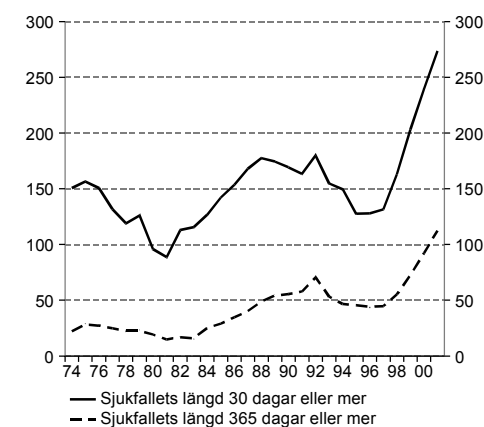
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 126 Transfereringar till hushållen
Procent av BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Ohälsa- och arbetsmarknadsrelaterade transfereringar
Procent av BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Antal sjukskrivna vid slutet av året
Tusental

Källa: Riksförsäkringsverket.

Offentliga transfereringar till hushåll ökar

De offentliga transfereringarna till hushållen ökar som andel av BNP under prognosperioden (se diagram 126). Det är den ökande sjukfrånvaron som svarar för merparten av utgiftsökningen. Kostnaderna för sjukfrånvaron har ökat så mycket att summan av ohälsa- och arbetsmarknadsrelaterade transfereringar har varit ungefärligen konstant som andel av BNP sedan mitten på 1990-talet (se diagram 127).

Som framgår av diagram 128 har ökningen av antalet sjukskrivna de senaste åren varit dramatisk. Antalet med en sjukskrivningsperiod som är minst ett år har mer än fördubblats mellan 1998 och 2001. I slutet av 2001 fanns det drygt 110 000 individer som varit sjukskrivna minst ett år, vilket motsvarar 2,5 procent av arbetskraften.

Utgifterna för sjukpenning ökar i år betydligt snabbare än antalet sjukskrivna personer. Det beror på att sjukskrivningarna har blivit längre. Ökningstakten av ersatta sjukpenningdagar har dock börjat avta något och bedöms plana ut 2004 (se diagram 129).

I år bedöms utgifterna i sjukförsäkringen öka med drygt 5 miljarder. Under nästa år bedöms dock ökningstakten avta, delvis som en följd av regeringens åtgärdsprogram, men fortfarande ökar utgifterna med knappt 4 miljarder.

Kostnaderna för förtidspensioner ökar också under prognosperioden, som en följd av regeländringar i pensionssystemet (beskattad garantipension) samt ett ökat antal personer som uppstår ersättning.

Tabell 32 Offentliga transfereringar till hushållen

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Transfereringar till hushållen	398	412	431	463	478
Andel av BNP	19,0	19,0	19,3	19,8	19,6
Ålderdom	187	193	201	221	228
Arbetsmarknad	43	35	37	37	37
Ohälsa	88	96	107	117	125
Barn/studier	55	57	59	61	62
Övrigt	27	31	28	26	27

Anm. Ålderdom = ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadstöd till pensionärer. Arbetsmarknad = ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning samt lönegaranti. Ohälsa = sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna, förtidspension och assistansersättning. Barn/studier = barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt studiebidrag. Övrigt = socialbidrag m.m.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Kostnaderna i arbetslöshetsförsäkringen har minskat alltsedan 1993, men ökar nu återigen dels som en följd av en tillfällig ökning av arbetslösheten i år och dels på grund av en höjd ersättningsnivå i arbetslöshetsförsäkringen från och med 1 juli i år. Den lägsta ersättningen höjs med 50 kronor

till 320 kronor per dag. Högsta ersättning höjs till 730 kronor de första 100 dagarna, därefter blir ersättningen 630 kronor. Även kostnaderna för aktivitetsstödet ökar på grund av de höjda ersättningsnivåerna.

Inkomstindex

Från och med i år räknas ATP-delen av ålderspensionerna upp med inkomstindex genom så kallad följsamhetsindexering. Det innebär att ålderspensionerna inte bara beror på prisutvecklingen utan även på hur inkomsterna för yrkesverksamma utvecklas (översta raden i tabell 33).

Prisutvecklingen mäts som förändringen i konsumentprisindex (KPI) i juni, vilket bedöms uppgå till 2,0 procent i år jämfört med juni förra året. KPI prognosen för 2002 har successivt reviderats upp från 1,1 procent sedan augusti förra året, vilket får till följd att inkomstindex för 2003 har reviderats upp. ATP-baserade pensioner beräknas öka med 2,8 procent nästa år, vilket är 0,3 procentenheter högre än i marsprognosen.

Inkomstutvecklingen mäts som genomsnittet av förändringen i medelinkomsten över tre år. Inkomstutvecklingen bedöms bli lägre under perioden 2001–2003 jämfört med perioden 2000–2002. Tillsammans med en lägre prisutveckling nästa år jämfört med i år innebär det en mindre uppräkning av pensionerna 2004 än 2003.

Tabell 33 Inkomstindex

Procentuell förändring respektive index

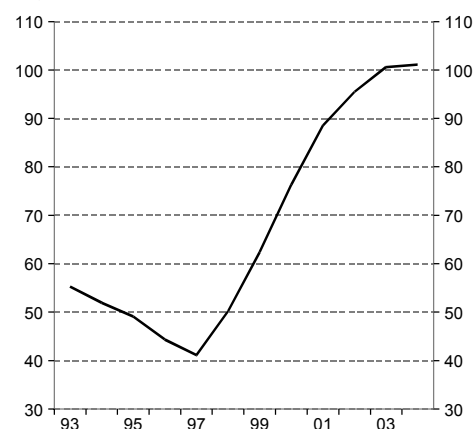
	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomst ¹	4,6	4,7	3,7	4,3	4,3
KPI juni	1,0	2,7	2,0	1,7	1,9
Prisbasbelopp	36 600	36 900	37 900	38 700	39 400
Inkomstindex	101,73	103,20	106,16	110,85	115,06
Följsamhetsindex			3,3	2,8	2,2

¹ Genomsnittlig inkomst för alla personer 16–64 år med pensionsgrundande inkomst eller förtidspension.

Källa: Konjunkturinstitutet.

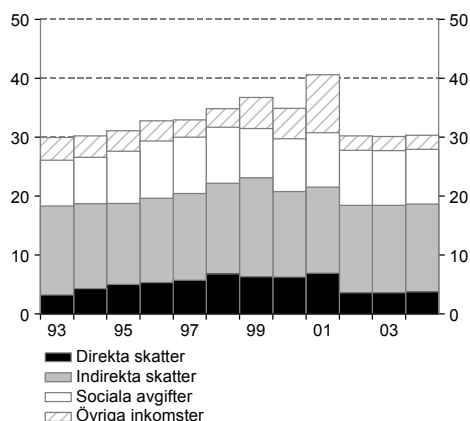
Pensionerna räknas upp med 3,3 procent i år, 2,8 procent nästa år och 2,2 procent 2004. Det kan jämföras med det tidigare systemet där pensionerna hade räknats upp med enbart prisutvecklingen, dvs. 2,7, 2,0 respektive 1,7 procent. Pensionärerna får med andra ord en extra pensionsökning om 1,9 procent på tre år. Vid en årlig ATP-pension på 100 000 kronor 2001 ger det nya pensionssystemet ca 1 900 kronor högre pension 2004 än vad som varit fallet med tidigare regler, med enbart priskompensation.

Diagram 129 Av försäkringskassan ersatta sjukpenningdagar
Miljoner

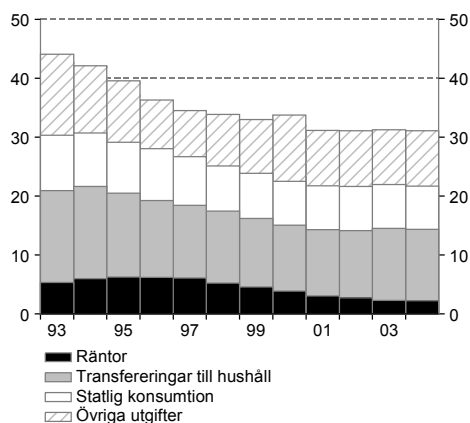
Anm. Deltidsdagar är omräknade till heltid.
Källor: Riksförsäkringsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Statens inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 131 Statens utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Återigen negativt finansiellt sparande i staten

Statens finansiella sparande som varit positivt de senaste fyra åren blir i år och under resten av prognosperioden negativt (se tabell 34). Inkomsterna var i följt tillfälligt höga genom överföringar från AP-fonden med 155 miljarder kronor. Inkomsterna i år har uppreviderats jämfört med föregående prognos på grund av en högre lönesumma och därmed högre skatteintäkter (se diagram 130).

Tabell 34 Statens finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	732	880	677	704	740
<i>Procent av BNP</i>	<i>34,9</i>	<i>40,6</i>	<i>30,3</i>	<i>30,1</i>	<i>30,3</i>
Skatter och avgifter	623	666	621	649	682
Övrigt	109	214	56	55	58
Utgifter	708	675	696	733	759
<i>Procent av BNP</i>	<i>33,7</i>	<i>31,2</i>	<i>31,1</i>	<i>31,3</i>	<i>31,1</i>
Transfereringar till hushåll	235	244	254	286	294
Konsumtionsutgifter	156	161	168	174	179
Ränteutgifter	81	66	61	54	55
Övrigt	236	204	213	219	231
Finansiellt sparande	24	205	-19	-28	-19
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,1</i>	<i>9,5</i>	<i>-0,8</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,8</i>

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Statens utgifter, bedöms öka något snabbare än vad som varit utgångspunkten i marsprognosen (se diagram 131). Statens ränteutgifter har fallit alltsedan 1997 som en följd av lägre räntenivåer och under senare år en fallande statsskuld. Under prognosperioden bedöms ränteutgifterna minska ytterligare. Överföringen från AP-fonden reducerade statskulden 2001 och medförde väsentligt lägre ränteutgifter. Det är i huvudsak utgifter för lån i svenska kronor som minskar. Ränteutgifterna på valutaskulden ökade däremot 2001 till följd av höga räntor utomlands, men väntas falla under prognosperioden. Till detta kommer en periodiseringseffekt, för beräkning av räntekostnader enligt nationalräkenskaperna, som drar ner räntorna ytterligare under prognosperioden. Ränteutgifterna kommer under 2004 att vara halverade jämfört med 1997 års nivå. Som andel av BNP motsvarar nedgången 3,8 procent.

Offentliga sektorns överskott återfinns i ålderspensionssystemet

Ålderspensionssystemet består av AP-fonderna, som fungerar som buffertfonder i det nya pensionssystemet, och premiepensionssystemet. Premiépensionsavgifterna placeras

först i Riksgäldskontoret och därefter hos fondförvaltare. Genom att den statliga myndigheten PPM formellt är ägare till fondandelarna inräknas premiepensionssparandet i det offentliga sparandet.

Infasningen av det nya pensionssystemet medförde 2001 en reducering av AP-fondernas finansiella sparande med de 155 miljarder kronor som överfördes till staten. Ett slutligt överföringsbelopp kommer att bestämmas vid en kontrollstation 2004 och utbetalas 2005.

Tabell 35 Ålderspensionssystemets finansiella sparande
Miljarder kronor, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Inkomster	236	199	202	218	230
Skatter och avgifter	147	157	159	168	176
Kapitalavkastning	32	20	23	28	32
Premiepensionsmedel	56	22	20	22	23
Utgifter	188	301	154	155	163
Pensioner	139	144	152	153	160
Övrigt	49	157	2	2	3
Finansiellt sparande	48	-102	48	63	67
<i>Procent av BNP</i>	2,3	-4,7	2,1	2,7	2,8
Därav AP-fonderna	-8	-124	28	41	44
PPM	56	22	20	22	23

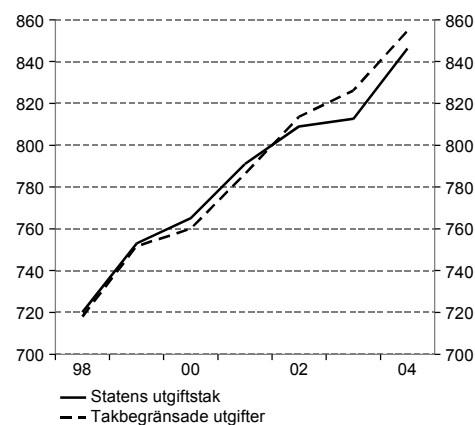
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Förra året fick AP-fonderna nya placeringsregler som medförde en stor omfördelning av portföljerna från obligationer till aktier. Detta resulterade i att ränteinkomsterna föll tillbaka medan aktieutdelningarna stärktes under 2001. Denna utveckling förväntas fortsätta under hela prognosperioden. Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet bedöms överskrida 2 procent av BNP under prognosperioden. Det innebär att hela målet för det offentliga sparandet, om ett överskott om 2 procent av BNP, ligger i pensionssystemet och används till att bygga upp pensionsfonderna för kommande utbetalningar.

Utgiftstaken överskrids

Utgiftstaken omfattar statens och ålderspensionssystemets samtliga utgifter, förutom ränteutgifter. Utgifterna bedöms överskrida de fastställda utgiftstaken alla tre prognosåren, om inga ytterligare åtgärder vidtas (se diagram 132). Det är framförallt de stigande kostnaderna för den ökande ohälsan som medför ansträngda utgifter. Även pris- och löneökningar bidrar till den starka utgiftsökningen.

Diagram 132 Takbegränsade utgifter, utgiftstak

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket och Statistiska centralbyrån.

Tabell 36 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2001	2002	2003	2004
Summa takbegränsade utgifter	786	814	826	855
Utgiftstak för staten ¹	791	809	813	846
Budgeteringsmarginal	5	-5	-14	-9
Offentligt finansiellt sparande efter besparingar	105	40	55	58
<i>Procent av BNP</i>	<i>4,8</i>	<i>1,8</i>	<i>2,3</i>	<i>2,4</i>

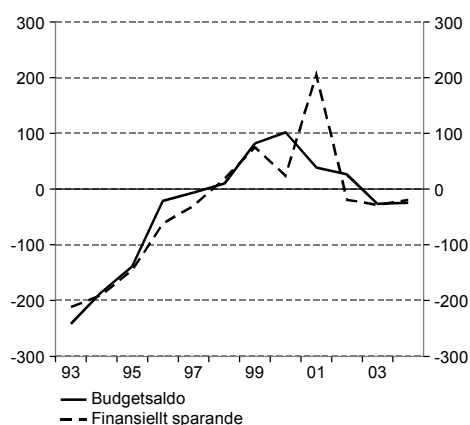
¹ Utgiftstaket är nedjusterat 2003 och 2004 för ändrad redovisning av kommunkontosystemet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Med anledning av en förändrad redovisning av kommunkontosystemet i statsbudgeten har utgiftstaket justerats ned med 31 miljarder kronor 2003 och 32 miljarder kronor 2004. De generella bidragen till kommuner och landsting, som ligger under utgiftstaket, sänks samtidigt som statens nettoinkomster av moms minskas med lika mycket.

Förra året vidtogs en del åtgärder för att förhindra att utgiftstaken ska överskridas i år. Som exempel beslöt riksdagen i slutet av året att tidigarelägga utbetalningar av EU-stöd till jordbruket motsvarande 3,7 miljarder kronor från 2002 till 2001. Andra åtgärder är att stöd utformas så att de ger ett inkomstbortfall i stället för en utgiftsökning. Ett exempel är det tillfälliga sysselsättningsstödet till kommunsektorn som tillgodoförs kommunerna genom en kreditering på deras skattekonton. Därmed undviks att statsbidragen enligt budgetredovisningen ökar, vilka ligger under utgiftstaket. Regeringen är enligt lag skyldig att föreslå åtgärder så att taken inte överskrids. Genomförs reella besparingar förbättras samtidigt det finansiella sparandet i motsvarande grad (se tabell 9). Efter sådana besparingsåtgärder beräknas det offentliga sparandet ligga nära 2 procent i år och överstiga 2 procent 2003 och 2004.

Diagram 133 Statens budgetsaldo och finansiellt sparande, staten
Miljarder kronor

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret och Statistiska centralbyrån.

Budgetunderskott 2003 och 2004

Konjunkturinstitutets prognos över statens budgetsaldo och därmed lånebehovet bygger på att prognosen över det finansiella sparandet i staten justeras med ett antal poster. Förra året var det stor skillnad mellan budgetsaldot och det finansiella sparandet. Det berodde bl.a. på att endast 46 av de 155 miljarder kronor från AP-fonden påverkade budgetsaldot.

I år blir däremot statens budgetsaldo betydligt högre än det finansiella sparandet (se tabell 37 och diagram 133). Det beror bland annat på Riksbankens extra inleverans till staten. För 2003 och 2004 sker ingen extra inleverans från Riksbanken och någon större skillnad mellan sparandet och budgetsaldot uppstår inte. För både 2003 och 2004 kommer

budgetsaldot att bli negativt, vilket inte varit fallet sedan 1997.

Tabell 37 Sparande och budgetsaldo i staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2000	2001	2002	2003	2004
Finansiellt sparande	24	205	-19	-28	-19
<i>Procent av BNP</i>	1,1	9,5	-0,8	-1,2	-0,8
Justeringsposter					
Inleverans från Riksbanken			20		
Försäljning av aktiebolag	75		15	15	15
Överföring från AP-fonden		-109	9	13	4
Utlåning, återbetalning, netto	-16	-20	-4	-15	-16
Kurs- och valutaförluster	-9	-17	-8	-7	-4
Periodiseringar, övrigt	22	-20	13	-5	-5
Budgetsaldo	102	39	26	-27	-25
Inleverans från Riksbanken		20			
Överföring från AP-fonden		69			
Övrig värdeförändring	-7	-8	-35	-6	-2
Statsskuld	1 279	1 157	1 166	1 186	1 209
<i>Procent av BNP</i>	61,0	53,4	52,1	50,7	49,6
Konsoliderad bruttoskuld	1 159	1 213	1 211	1 227	1 247
<i>Procent av BNP</i>	55,2	55,9	54,1	52,1	51,1

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksgäldskontoret.

Statsskulden fortsätter att minska som andel av BNP

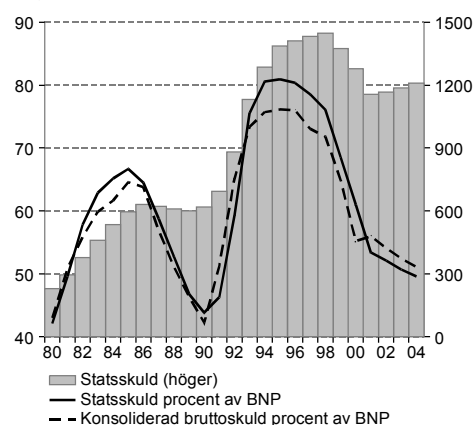
Förra året minskade statsskulden betydligt genom ett positivt budgetsaldo, överföring från AP-fonden och en inleverans från Riksbanken. I år ökar statsskulden trots ett positivt budgetsaldo. Det beror på att vissa myndigheter får placera sina tillgångar i statspapper, vilket ökar den redovisade statsskulden. För 2003 och 2004 ökar statsskulden på grund av ett negativt budgetsaldo. Som andel av BNP fortsätter dock statsskulden att falla och bedöms understiga 50 procent 2004 (se diagram 134).

Den konsoliderade bruttoskulden ökade förra året som en följd av att AP-fonden minskade sitt innehav av statspapper, och bedöms falla som andel av BNP under hela prognosperioden.

Kommunernas finanser

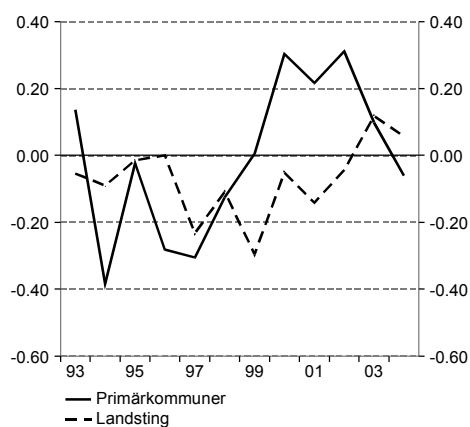
Primärkommunernas finansiella sparande bedöms vara positivt 2002 och 2003, men sjunker tillbaka och blir negativt 2004. (se tabell 38 och diagram 135). Beräkningarna tyder på

Diagram 134 Offentlig skuldsättning
Miljarder kronor respektive procent av BNP

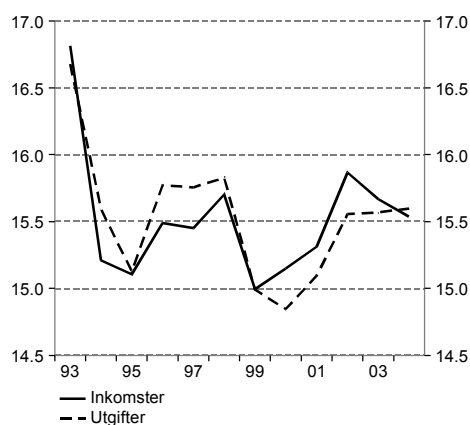
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 135 Kommunala sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

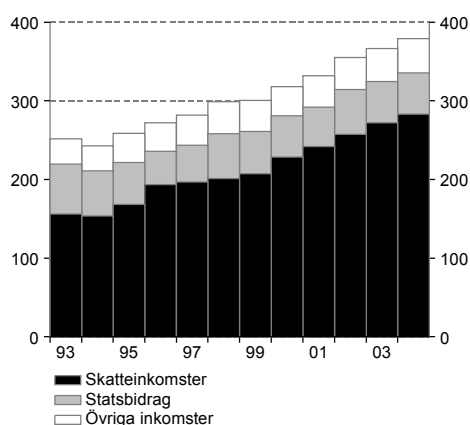
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 136 Primärkommunernas inkomster och utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 137 Primärkommunernas inkomster
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

att resultatet²⁰ blir positivt för primärkommunerna som aggregat under perioden. Omkring 10 procent av primärkommunerna, främst de små, bedöms dock inte uppfylla balanskravet.

Det finansiella sparandet i landstingen bedöms bli negativt i år, men positivt 2003 och 2004. Det positiva sparandet är en följd av en höjning av utdebiteringen med i genomsnitt 25 öre 2003. Det motsvarar drygt 3 miljarder kronor. Resultatet förväntas bli negativt i år, men positivt de kommande två åren. Landstingen bedöms som aggregat uppfylla balanskravet under prognosåren. De större landstingen förväntas dock fortsatt få problem med balanskravet.

Tabell 38 De kommunala finanserna

Miljarder kronor, löpande priser och procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004
Primärkommuner					
Inkomster	318	332	355	367	379
<i>Procent av BNP</i>	15,1	15,3	15,9	15,7	15,5
Utgifter	312	327	348	363	380
<i>Procent av BNP</i>	14,8	15,1	15,6	15,5	15,6
Finansiellt sparande	6	5	7	3	-1
<i>Procent av BNP</i>	0,3	0,2	0,3	0,1	0,0
Landstingskommuner					
Inkomster	150	159	169	179	186
<i>Procent av BNP</i>	7,1	7,3	7,6	7,7	7,6
Utgifter	151	162	170	177	185
<i>Procent av BNP</i>	7,2	7,5	7,6	7,5	7,6
Finansiellt sparande	-1	-3	-1	3	1
<i>Procent av BNP</i>	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Primärkommunernas finanser försämras

Det finansiella sparandet i primärkommunerna blir relativt högt 2002 för att sedan minska fram till 2004 (se tabell 38). Inkomsterna i primärkommunerna väntas i år öka relativt kraftigt på grund av höga skatteinkomster och höjda statsbidrag (se diagram 136 och 137). För 2003 och 2004 är ökningstakten betydligt lägre. Utgifterna väntas följa ungefär samma trend som inkomsterna, dock med en något starkare utveckling i slutet av prognosperioden (se diagram 136 och 138). Det leder till att primärkommunerna för första gången sedan 1998 får ett negativt finansiellt sparande 2004. Det bokföringsmässiga resultatet, exklusive extraordinära poster, bedöms dock fortfarande vara positivt.

²⁰ Resultatet, exklusive extraordinära poster, är det mål som balanskravet är formulerat för. Enligt kommunallagen ska de kommuner och landsting som inte uppnår balans i budgeten, definierat som att intäkterna ska överstiga kostnaderna, återställa underskottet senast inom två år.

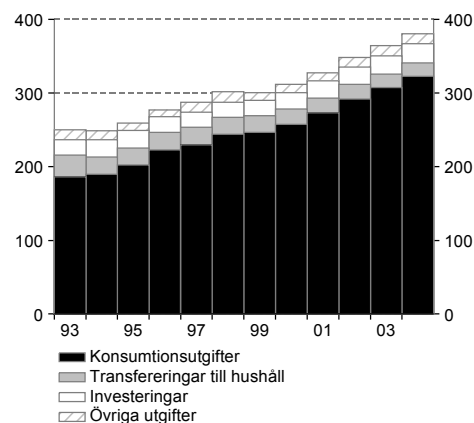
Transfereringarna från staten ökar kraftigt i år för att minska 2003 (se diagram 139). I år beror ökningen främst på kompensationen för införandet av maxtaxa i barn- och äldreomsorg och det tillfälliga sysselsättningsstödet. Att statsbidragen minskar 2003 beror på att det särskilda grundavdraget för pensionärer försvinner, vilket i kombination med höjda grundpensioner ökar det kommunala skatteunderlaget. De ökade skatteintäkter som detta ger upphov till regleras genom att statsbidragen sänks i motsvarande grad. Dessutom upphör den generella delen av det tillfälliga sysselsättningsstödet nästa år. 2004 minskar statsbidragen med 0,5 miljarder till följd av att den resterande delen av det tillfälliga sysselsättningsstödet upphör.

Utgifterna fortsätter att öka i hög takt till följd av fortsatt expansiv konsumtion. Konsumtionsvolymen ökar på grund av ovanligt stora kullar gymnasieelever under perioden. Antalet barn i barnomsorg, förskola och grundskola väntas dock totalt sett vara ungefär oförändrat. Motverkande effekter inom den pedagogiska verksamheten är nedtrappningen av kunskapslyftet, som i höst minskar med ca 40 000 platser, vilket motsvarar drygt 1 miljard kronor. Ambitionsnivån inom äldre- och handikappomsorg ökar. Det beror till stor del på de sanktionsmöjligheter, på mellan 10 000 och 1 miljon kronor, som införts om kommunerna inte följer de bestämmelser som finns. Till detta kommer även maxtaxan i barn- och äldreomsorg, som väntas öka efterfrågan på kommunal verksamhet. Se även avsnittet *Offentlig konsumtion fortsätter att öka*, sid. 41. Höga löne- och prisökningstakter bidrar också till utgiftsökningen. Enligt Konjunkturinstitutets senaste kommunbarometer väntas socialbidragen minska något i år. Socialbidragen minskar med drygt 1 miljard kronor 2003, då ett statligt äldreomsorgsstöd införs. Detta stöd riktar sig till äldre invandrare som tidigare varit socialbidragsberoende. Regleringen görs enligt finansieringsprincipen, vilket innebär att statsbidragen justeras i motsvarande grad.

Landstingen höjer skatterna 2003

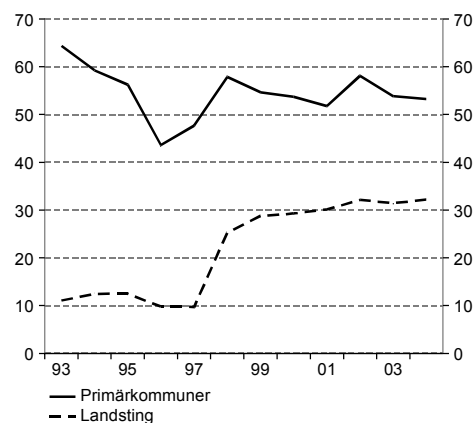
I föregående prognos bedömdes utdebiteringen i landstingen öka med i genomsnitt 10 öre 2003. Den bedömningen gjordes mot bakgrund av balanskravet och ökande krav på bland annat vård. En underliggande motvilja mot skattehöjningar togs också med i beräkningen. Till följd av ny information och en uppreviderad konsumtionsprognos, se avsnittet *Offentlig konsumtion fortsätter att öka*, sid. 41, bedöms nu skattehöjningen i genomsnitt bli 25 öre i landstingen 2003. Skattehöjningen innebär extra skatteinkomster på drygt 3 miljarder kronor 2003 och 2004. Dessa inkomster gör att lands-

Diagram 138 Primärkommunernas utgifter
Miljarder kronor, löpande priser

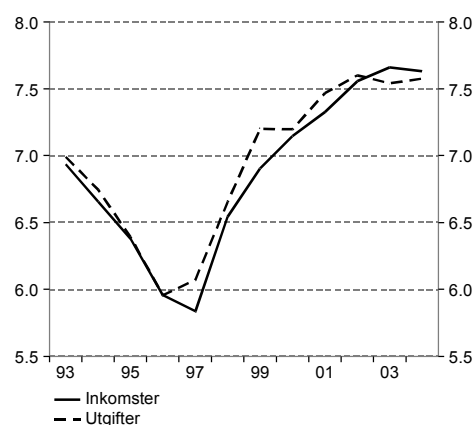
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 139 Transfereringar från staten till kommuner
Miljarder kronor, löpande priser

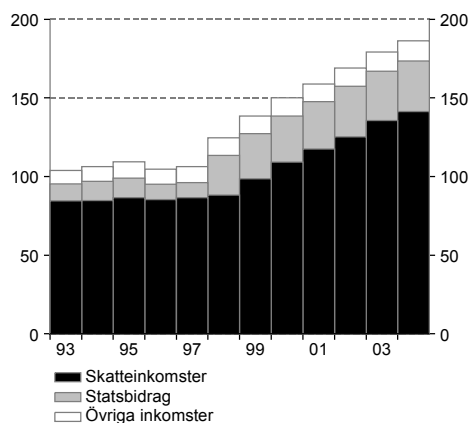
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 140 Landstingens inkomster och utgifter
Procent av BNP

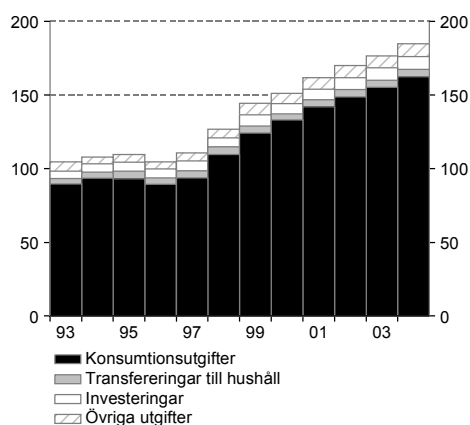
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 141 Landstingens inkomster
Miljarder kronor, löpande priser

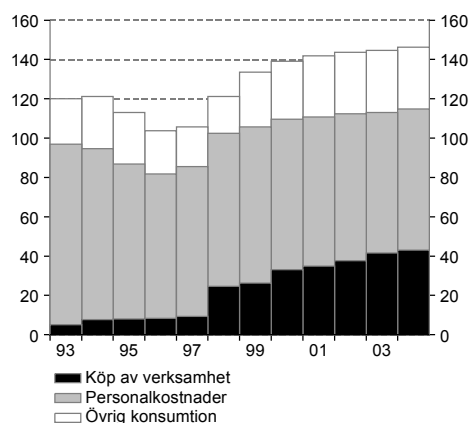
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 142 Landstingens utgifter
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 143 Landstingens konsumtion
Miljarder kronor, löpande priser

Anm. Fr.o.m. 1998 ingår köp av läkemedel i köp av verksamhet.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

tingen som sektor förväntas uppfylla balanskravet under prognosåren.

Det finansiella sparandet i landstingen blir negativt i år, men till följd av skattehöjningen positivt 2003 och 2004 (se tabell 38). Även resultatet bedöms bli negativt i år, men positivt under resten av prognosåren. Liksom i fjol är det två stora landsting, Stockholm och Skåne, som väntas stå för nästan hela underskottet.

Inkomsterna ökar kraftigt i år (se diagram 140 och 141). Det förklaras bl.a. av tillskottet på 2,8 miljarder kronor som statsbidragen ger. De statsbidrag som ger tillskottet avser är den nationella handlingsplanen, ökad tillgänglighet i vården och det tillfälliga sysselsättningsstödet. Den nationella handlingsplanen, en plan för vård och omsorg för att öka kapacitet och kvalitet, är ett avtal som slutits mellan regering, kommun- och landstingsförbund. Planen finansieras till största del av resurser som frigörs i och med försvarsomställningen. Ökad tillgänglighet i vården är ett bidrag för att korta köerna i vården och förbättra dess tillgänglighet. Nästa år minskar inkomsterna från staten på grund av att den generella delen av det tillfälliga sysselsättningsstödet upphör, medan skatteinkomsterna ökar kraftigt på grund av den höjda utdebiteringen. Under 2004 ökar skatte- och bidragsinkomsterna i en mer normal takt.

Utgifterna fortsätter att öka i landstingen, främst på grund av höga pris- och löneökningar (se diagram 140 och 142). Landstingen väntas dessutom utnyttja de extra tillskott som statsbidragen ger i år till en ökad konsumtionsvolym delvis genom att tidigarelägga anställningar som var planerade till 2003 och delvis genom att öka kvalitet, service och tillgänglighet. Kostnaden för köp av läkemedel bedöms i år öka relativt kraftigt till följd av ökade försäljningsmarginaler i Apoteksbolaget. Även övriga utgifter för köp av verksamhet och produkter från näringslivet, t.ex. köp av ögonoperationer fortsätter att öka trendmässigt som andel av konsumtionen (se diagram 143). Det beror till stor del på fortsatta bolagiseringar i landstingen, främst i Stockholm.

Prognosjämförelse

I detta avsnitt jämförs den nuvarande prognosen med den som publicerades i Konjunkturinstitutets marsrapport. Den här typen av jämförelse är sedan mars 1997 ett permanent inslag i Konjunkturläget. Vid varje prognostillfälle görs en analys av hur prognoserna förändrats sedan föregående prognostillfälle.

Den internationella utvecklingen är något starkare än vad Konjunkturinstitutet räknade med i sin föregående prognos. Ekonomin i USA återhämtar sig snabbare än väntat medan. Tillväxten i Japan revideras upp men är fortfarande låg (se tabell 1).

Tabell 1 Konjunkturinstitutets nuvarande prognos för 2002 och 2003 jämfört med marsprognosen.

Procentuell förändring när annat inte anges

	2002		2003	
	Juni-02	Differens	Juni-02	Differens
USA	2,5	0,9	3,4	0,0
Japan	-0,5	0,6	1,1	0,4
Euroområdet	1,3	0,0	2,8	0,0
Tyskland	0,9	0,0	2,6	0,1
Frankrike	1,3	-0,1	2,9	0,1
Storbritannien	1,8	-0,2	2,8	0,2
OECD	1,8	0,5	3,0	0,1

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2002. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Prognosen för BNP-tillväxten i Sverige har sedan föregående prognos skrivits upp för innevarande år och är oförändrad för nästkommande år. Bakgrunden till upprevideringen är en starkare utvecklingen än väntat av exporten och den positiva utvecklingen i USA (se tabell 2).

Prognosen för hushållens konsumtionsutgifter ligger i stora drag fast sedan marsprognosen trots högre räntor och en svag utveckling på Stockholmsbörsen. De svenska hushållens uppfattning om den egna ekonomin är i stort sett oförändrad.

Den offentliga konsumtionen har reviderats upp för innevarande och nästkommande år bl.a. till följd av utgifter för infrastrukturen.

Fasta bruttoinvesteringar har reviderats ner i år och reviderats upp nästa år. Nedrevideringen beror framförallt på de svaga investeringarna under första kvartalet i år inom varuhandel, transport, och kommunikationer. Bedömningen av lagerinvesteringarna står sig i stort sett från marsprognosen.

Tabell 2 Konjunkturinstitutets nuvarande prognos för 2002 och 2003 jämfört med marsprognosen.

Procentuell förändring när annat inte anges

	2002		2003	
	Juni-02	Differens	Juni-02	Differens
TCW-index ¹	132,4	0,4	128,6	-0,2
Reporänta ¹ , procent	4,25	0,5	4,50	0,25
Statsobligationer, 10 år ¹ , procent	5,70	0,2	5,80	0,1
BNP	1,7	0,4	2,7	0,0
Hushållens konsumtionsutgifter	2,1	-0,1	3,0	0,0
Offentliga konsumtionsutgifter	1,1	0,3	0,4	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	0,3	-1,5	5,4	0,8
Lagerinvesteringar	-0,4	-0,1	0,4	0,1
Export av varor och tjänster	2,6	1,4	7,0	-0,8
Import av varor och tjänster	1,4	-0,3	8,6	-0,7
Sysselsättning, antal	-0,2	0,3	0,1	-0,1
Öppen arbetslöshet ²	4,2	-0,1	4,1	0,0
Kontantlön per timme	3,9	0,0	4,0	0,0
KPI, årsgenomsnitt	2,4	0,2	2,0	-0,1
UND1X, årsgenomsnitt	2,6	0,1	1,8	-0,1
Real disponibel inkomst	4,5	-0,3	2,5	-0,2
Industriproduktion	1,9	1,3	4,1	0,2
Bytesbalans ³	3,0	0,2	2,6	0,1
Statens budgetsaldo, mdkr	26	17	-27	2
Offentligt finansiellt sparande ³	1,6	0,2	1,7	0,1

¹December respektive år.

²I procent av arbetskraften.

³I procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2002. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Exportutvecklingen har reviderats upp 2002, men reviderats ned 2003 sedan marsprognosen. Revideringarna hänger samman med att utvecklingen under vintern varit något starkare än väntat samt med försämrade efterfrågeutsikter för teleproduktindustrin under slutet av 2002 och 2003. Importen har reviderats ned för både 2002 och 2003 sedan marsprognosen. Bakgrunden till nedrevideringen är det svaga utfallet, samt en låg inhemsk efterfrågan.

Prognosen för växelkursen (TCW- index) ligger i stora drag fast sedan marsprognosen. Prognosen baseras bl.a. på hur den reala effektiva växelkursen förhåller sig till sitt kort-siktiga jämviktsvärde.

Löneprognosen är oförändrad sedan marsbedömningen. Det nyligen presenterade preliminära utfallet för första kvartalet visar på att ökningstakten för timlönerna har dämpats något, med undantag för transport och den statliga sektorn. Bland annat som en följd av första kvartalets utfall från AKU bedöms sysselsättningen i år bli något högre än enligt marsprognosen. Den öppna arbetslösheten under inneva-

rande år bedöms därför bli något lägre än i marsprognosen. Sammantaget är revideringarna små för timlön, sysselsättning och arbetslöshet.

Det har skett en marginell upprevidering för såväl KPI som UNDI_X-prognosen, jämfört med marsprognosen, för 2002. Bakgrunden till upprevideringen för 2002 är högre oljepriser, högre räntor samt KPI-utfallet.

Prognosen för den 10-åriga obligationsräntan är uppreviderad för i år och nästa år, delvis beroende på en något stramare penningpolitik.

Det offentliga finansiella sparandet liksom budgetsaldot har reviderats upp till följd av en något starkare inkomstutveckling än väntat.